

G Ü M R Ü K U Z M A N L A R I D E R N E Ğ İ

GÜMRÜKTE UZMAN GÖRÜŞÜ

YIL: 8 • SAYI: 21 • Nisan - Haziran 2009

• GÜMRÜK KANUNUNUN 63 ÜNCÜ MADDESİNİN UYGULAMASI
BAKIMINDAN "EŞYANIN MUAYENESİ" KAVRAMI

• AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ENTEGRE TARİFE YÖNETİM SİSTEMİ
(ITMS) VE ADAYLIK SÜRECİNDEKİ TÜRKİYE'DE ITMS'İN
UYGULANABİLİRLİĞİ

• GÜMRÜKLERİN ÖNEMİ: DIŞ TİCARET VE REKABET

• YETKİLENDİRİLMİŞ GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ SİSTEMİNDE GÜNCEL
DURUM VE SİSTEMİN GELECEĞİ

• YETKİLENDİRİLMİŞ GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ (YGM)
SİSTEMİ VE A.TR DOLAŞIM BELGELERİ

• TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE YARIM ASIR

• UYUŞTURUCU ve PSİKOTROP MADDELER İLE BUNLARIN
ÜRETİM/ TÜKETİM BÖLGELERİ ve BAŞLICA
KAÇAKÇILIK ROTALARI

• ZEKİ DEMİRKUBUZ:
KARANLIĞIN IŞIĞINDAKİ YÖNETMEN

ANGORA

GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ LTD. ŞTİ.

Klasik gümrük komisyonculuğu anlayışından farklı,

Dış ticaret mevzuatına hakim,

Firma ve ülke çıkarlarını gözeten,

Saydam,

Modern imkânları maksimum kullanan,

Etik değerlere bağlı uzmanlaşmış personel,

İle her türlü ithalat, ihracat ve gümrük işlemlerinizi için güvenilir adres

Tuna Caddesi, No:18/28 Yenisehir Ankara
Tel: 0312 4359077 Faks: 0312 4359666
www.angoragumruk.com

SAHİBİ:

Gümrük Uzmanları Derneği Adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Aynur ÇIRAY

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:

Evren YENİ

YAYIN KURULU:

Adem OĞULTARHAN
Aliye ÖZTÜRK
Damla EŞREFOĞLU
Mehmet UYLUKÇU
Ömür İNELLİ
Serkan AYYILDIZ
Sinan AKYÜZ

REKLAM YÖNETMENİ:

Serkan AYYILDIZ

GÜMRÜK UZMANLARI DERNEĞİ YÖNETİM KURULU:

Aynur ÇIRAY
Ebru CAN
Mehmet UYLUKÇU
Koray SOKULLU
Evren YENİ

YÖNETİM ADRESİ:

Yüksel Cad. No: 46 Kat: 4 Kızılay / ANKARA

Tel: (312) 306 89 61
Faks: (312) 311 50 47
E-posta: gud@gud.org.tr
www.gud.org.tr

ABONELİK:

Yıllık 4 adet dergi için abonelik bedeli
KDV Dahil 25,00 YTL'dir.
Abonelik ve ayrıntılı bilgi taleplerinizi,
gud@gud.org.tr e-posta adresine veya
(312) 311 50 47 no'lu faksa iletebilirsiniz.

ISSN:

1303-7722

Gümrükte Uzman Görüş'ün basımı Onur
Matbaacılık Ofset Tanıtım Hizmetleri Ltd.Şti.
tarafından gerçekleştirilmiştir. Temmuz 2009.
Matbaacılar Sitesi 35. Cad. 558. Sk. No: 47
İvedik / ANKARA

Copyright © 2002-2009 Gümrük Uzmanları Derneği
Her hakkı saklıdır.
Yaygın süreli yayındır.
Üç ayda bir yayınlanır.
Dergi'de yayımlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

2 Yönetim Kurulundan

3 Editörden

4 GÜMRÜK KANUNUNUN 63 ÜNCÜ
MADDESİNİN UYGULAMASI BAKIMINDAN
“EŞYANIN MUAYENESİ” KAVRAMI
A. Kadir ÖZGEN

8 AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ENTEGRE TARİFE
YÖNETİM SİSTEMİ (ITMS) VE ADAYLIK
SÜRECİNDEKİ TÜRKİYE'DE ITMS'İN
UYGULANABİLİRLİĞİ
Cenk Burak ALTAY

22 GÜMRÜKLERİN ÖNEMİ:
DIŞ TİCARET VE REKABET
Sadi Boğaç KANADLI

36 YETKİLENDİRİLMİŞ GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ
SİSTEMİNDE GÜNCEL DURUM VE SİSTEMİN
GELECEĞİ
Erdem Can KARABULUT

42 YETKİLENDİRİLMİŞ GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ
(YGM) SİSTEMİ VE A.TR DOLAŞIM
BELGELERİ
Yener YAZAREL

48 TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE
YARIM ASIR
Atalay TÜRKEŞ

60 UYUŞTURUCU ve PSİKOTROP MADDELER
ile BUNLARIN ÜRETİM/ TÜKETİM
BÖLGELERİ ve BAŞLICA KAÇAKÇILIK
ROTALARI
C. Cihan COŞKUN

69 ZEKİ DEMİRKUBUZ:
KARANLIĞIN IŞIĞINDAKİ YÖNETMEN
İkbal Gözel

YÖNETİM KURULUNDAN

Değerli Okurlarımız,

“Gümrükte Uzman Görüş” adlı dergimizin yeni sayısı vesilesiyle sizinle yeniden buluştuğumuza memnunuz.

2009 yılını yarılattığımız bugünlerde Gümrük Kanununda değişiklik yapan Kanun Tasarısının TBMM Genel Kurulu’nda görüşülmesinin heyecanını ve Gümrük Mevzuatının uygulanmasına ilişkin tasarrufların gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesinin yorgunluğunu bir arada yaşadık. Kanun değişikliğinin yasalaşması ile birlikte Avrupa Birliği Gümrük Kodunda yer alan yeni açılımlar ve yaklaşımlar ulusal mevzuatımızda yerini bulacak. Bu değişiklikler ve yeni düzenlemeler gümrük dünyasının dinamik ve değişken tabiatını bir kez daha ortaya koyuyor. Gümrük idarelerinde görev ve yapan ve bu yeni mevzuatı ve değişiklikleri takip edip uygulamakla görevli olan tüm meslektaşlarımıza başarı ve kolaylıklar diliyoruz.

Müşterilerimizin güncel teşkilatlanma ihtiyaçlarının karşılanması amaçlarıyla hazırlanmış olan Teşkilat Kanunu taslağının Gümrük Kanununda yapılan değişiklik ile paralel olarak yasalaşmamış olmasını üzüntü ve endişeyle karşılıyoruz. Gerek diğer kurumlarda çalışan muadillerimiz gerekse de aynı kurumun çatısı altında çalışan ve aynı ortak paydayı paylaşan diğer personel arasında hem çalışma koşulları hem de özlük düzenlemeleri yönünden oluşan büyük farklar hepimizin çalışma motivasyonunu ve hizmet kalitesini törpülemeye devam ediyor. İdarecilerimizin bu farkları giderecek inisiyatifleri almaları tek beklentimizdir.

Başta “gümrük mevzuatı ve uygulamaları” olmak üzere uluslararası ticaretin çeşitli yönleri ile ilgili araştırma ve incelemelerinizi Gümrükte Uzman Görüş Dergisi aracılığıyla bizimle paylaşmanızı temenni ediyoruz.

Bu sayımızın yayımlanmasında emeği geçen ve katkı sağlayan herkese teşekkür ediyoruz.

Yeni sayımızda görüşmek üzere,

Aynur ÇIRAY

Gümrük Uzmanları Derneği Başkanı

EDİTÖRDEN

Sevgili Okuyucularımız,

Gümrükte Uzman Görüş Dergisinin 21 inci sayısını sizlere ulaştırmış olmaktan büyük mutluluk duymaktayız. Dergimiz, çıktığı günden beri, gönüllü arkadaşlarımızın katkısıyla sizlere ulaştırıldı. Bu süreçte; yazarıyla veya editoryal katkılarıyla olsun, derginin dağıtım ve tanıtımına yardımlarıyla olsun, görevler alarak, pek çok arkadaşımız yoğun iş tempoları arasında dergimizin sürekliliğinin sağlanması için katkıda bulundular. Emegi geçen herkese teşekkürler.

Dergimizin, yayın hayatı boyunca, hep bir artı sağlaması beklenerek yayın hazırlıkları yapıldı ve bu bir ölçüye kadar başarılıydı. Bunlar yapılırken, dergimize yazı sağlayan arkadaşların aynı zamanda memuriyet görevlerini idealistçe yerine getiren kişiler olduğunun akıldan çıkarılmaması gerekir.

Şimdiye kadar, dergide yazıları çıkmış ve yayın kurulunda görev almış bir kişi olarak bu sayıda da editoryal görev üstlenmiş olmaktan kişisel olarak ayrı bir keyif aldığımı söylemeliyim.

İçinde yer aldığımız gümrük camiasında meslek mensuplarımızın temsil ettiği misyon veya perspektifin ne olduğuna ilişkin bir fikir verebilmesinin Gümrükte Uzman Görüş Dergisinin en önemli anlamını yansıttığını düşünüyorum. Bu da benim için derginin hazırlanması sürecinde görev almayı keyifli kılan başlıca unsur olarak kabul edilebilir.

Bu sayıdaki editoryal sunuşumuz, kısmen derginin hazırlanma süreci ile ilgili hususların paylaşılması yönünde oldu. Ancak bu hususların okuyucularımızla da paylaşılmasının kendilerinin dergimizle olan bağlarını geliştireceğine inanıyoruz.

Gümrük konularında güncel düzenlemelerle ilgili bilgi veren, mevzuat değerlendirmesi yapan ve dünyadaki gelişmeleri anlatarak gümrük idaresine perspektif kazandıracak yazıların yanı sıra, sinema ile ilgili olarak hazırlanan bir yazıyı da bu sayıyla sizlere sunmaktayız.

Keyifli okumalar,

*Adem OĞULTARHAN
Editör*

GÜMRÜK KANUNUNUN 63 ÜNCÜ MADDESİNİN UYGULAMASI BAKIMINDAN “EŞYANIN MUAYENESİ” KAVRAMI

A. Kadir ÖZGEN | Gümrük Uzmanı
aozgen@gumruk.gov.tr

Beyannamenin tescilinden sonra beyan sahibinin talebi üzerine hangi koşullarda düzeltme yapılabileceği gümrük mevzuatında düzenlenmiş olmasına karşın, uygulamada söz konusu düzenlemelerin kişiden kişiye farklı yorumlandığı; özellikle Gümrük Kanunu'nun 63 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde geçen “**eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi**” ifadesinin farklı anlamlara neden olduğu görülmektedir.

Buradan hareketle, bu yazıda konuya ilişkin olarak kendi görüşlerimi içeren bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 63 üncü maddesinde, beyannamelerde yer alan bilgilerin tescilden sonra hangi şartlarda düzeltilebileceğine ilişkin düzenleme yapılmıştır.

Buna göre;

Beyan sahibinin talebi üzerine tescilden sonra eşyanın cins, nevi ve niteliği ile marka ve numaraları dışında beyannamede yer alan ağırlık, adet, ölçü yahut kıymet yönlerinden bir veya daha fazla bilginin düzeltilmesine gümrük idarelerince izin verileceği;

Bu düzeltmelerin, idare amirinin izni ile yapılacağı ve beyanda bulunan ile birlikte imzalanarak resmi mühürle mühürleneceği;

Ancak,

- Beyan sahibine **eşyanın muayene edileceğinin** bildirilmesinden,
- Söz konusu bilgilerin yanlış olduğunun tespit edilmesinden,
- 73 üncü madde hükümleri saklı kalmak üzere, eşyanın teslim edilmesinden sonra beyannamede düzeltme yapılmasına izin verilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Söz konusu maddede, eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesinden sonra beyan sahibinin talebi üzerine beyannamede düzeltme yapılmayacağı düzenlenmiş olmasına karşın, bu ifadeden ne anlaşılacağı yani eşyanın muayene edilmesinin neyi ifade ettiği hususu tereddütlere yol açmaktadır ve bu ifadenin açıklığa kavuşturulması hem beyan sahibinin düzeltme talebinde bulunabilmesi hem de uygulanacak cezai müeyyideler açısından önem arz etmektedir. Yani, “beyan sahibine eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi”, her durumda beyannamenin tescil ve kabul işleminden sonra sistem tarafından muayene kriterinin belirlenmesi midir yoksa beyan sahibine eşyanın fiziki kontrolünün yapılacağına bildirilmesi midir?

Gümrük Yönetmeliğinin beşinci alt ayrımı incelendiğinde, söz konusu bölümün başlığının tek başına “Muayene” olarak belirlendiği görülmektedir. Ancak, 179 uncu madde incelendiğinde, “Muayene” kavramının ikili bir ayrıma tabi tutulduğu ve “belge kontrolü” ile “eşyanın

muayenesi”nin birlikte “Muayene” kavramını oluşturduğu görülmektedir.

Gümrük Yönetmeliği'nin 179 uncu maddesinin birinci fıkrasında, “Gümrük idareleri, beyanın doğruluğunu araştırmak üzere beyanname ve ekli belgeleri kontrol edebilir, beyannamenin içerdiği bilgilerin doğruluğunu araştırmak amacıyla beyan sahibinden beyanın doğruluğunu kanıtlayan belgeleri

isteyebilir, eşyayı muayene edebilir ve ayrıntılı muayene veya tahlil amacıyla numune alabilir.” hükmüne yer verilmiş ve bu şekilde “beyanname ve eki belgelerin kontrolü” ile “eşyanın muayene edilmesi”ni birbirinden ayırmıştır.

Ayrıca, Gümrük Kanunu'nun 66 ncı maddesinin birinci fıkrası ile Gümrük Yönetmeliği'nin 185 inci maddesinde yer alan, “eşyanın muayenesi, bunların gümrük idarelerince konulmasına izin verilen yerlerde veya antrepolarında yapılır...”; Gümrük Yönetmeliği'nin 186 ncı maddesinde yer alan, “Beyan sahibi eşyanın muayenesi ve numune alınması sırasında hazır bulunabilir...” ifadelerinde “Muayene” yerine “ eşyanı muayenesi” kavramı kullanılarak, eşyanın muayenesi ile fiziki muayene kastedilmiştir.

“**Beyan sahibine eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi”, her durumda beyannamenin tescil ve kabul işleminden sonra sistem tarafından muayene kriterinin belirlenmesi midir yoksa beyan sahibine eşyanın fiziki kontrolünün yapılacağına bildirilmesi midir?**”

Beyanname BİLGE sisteminde tescil edildikten ve kabul işlemi yapıldıktan sonra, sistem tarafından otomatik olarak “muayene” kriteri belirlenmektedir. Burada geçen “muayene” kavramı, Gümrük Yönetmeliğinin beşinci alt ayrımının başlığı olduğu şekliyle, belge kontrolünü ve eşyanın muayenesini içermektedir. Dolayısıyla, sistem tarafından muayene kriterinin belirlenmesi, Gümrük Kanunu’nun 63 üncü maddesinde geçen “eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi” anlamına gelmemektedir. Çünkü, sistem tarafından hangi muayene kriteri belirlenmiş olursa olsun (gerek mavi, gerek sarı ve gerekse kırmızı), belge kontrolünün yapılacağı kesindir.

Nitekim, Gümrük Yönetmeliği’nin 207 nci maddesinin birinci fıkrasında, “Gümrük idareleri, eşyanın tesliminden sonra ve beyannamedeki bilgilerin doğruluğunu saptamak amacıyla, eşyanın ithal veya ihraç işlemlerini veya sonraki ticari işlemlere ilişkin ticari belge ve verileri kontrol edebilirler... Mümkün olduğu takdirde eşya muayene de edilebilir.”; dördüncü fıkrasında da, “b) Beyan sahibine eşyanın tesliminden sonra kontrole tabi tutulacağına bildirilmesinden,” ifadelerine yer verilerek, “eşyanın muayenesi” kavramı ile fiziki muayene öngörülmüş ve belge kontrolünden ayrılmış; 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Basitleştirilmiş Usul)’in 31 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, “Risk kriterlerine göre basitleştirilmiş kontrol yöntemine tabi tutulan gümrük beyannamelerinin gümrük idaresi nüshaları basitleştirilmiş kontrol servisinde toplanır.

O gün içinde tescil edilen gümrük beyannamelerine ilişkin yapılması gereken belge kontrolü işlemleri, bu serviste görevli gümrük muayene memurlarınca en geç 5 (beş) gün içinde tamamlanır.” hükmü ile belge kontrolünün ne şekilde yapılacağı düzenlenmiştir.

Buradan hareketle, tescil ve kabul işlemleri yapılacak her gümrük beyannamesi için, muayene kriteri belirlenmeden önce de belge kontrolünün yapılacağı bilinmektedir. Burada yükümlü tarafından bilinmeyen, eşyanın muayene edilip edilmeyeceği, yani fiziki kontrolünün yapılıp yapılmayacağı ve ne zaman yapılacağıdır.

“**Sistem tarafından muayene kriterinin belirlenmesi, Gümrük Kanunu’nun 63 üncü maddesinde geçen “eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi” anlamına gelmemektedir.**”

Kaldı ki, sistem tarafından muayene kriterinin belirlenmesinin, muayene kriteri ne olursa olsun Gümrük Kanunu’nun 63 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendi açısından eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi olarak kabul

edilmesi ve bu nedenle muayene kriteri belirlendikten sonra beyanname düzeltmeye imkan verilmemesi durumunda, aynı fıkranın (c) bendinin uygulama alanının kalmayacağı açıktır. Zira, Gümrük Kanunu’nun 73 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde eşyanın teslim edilmesinden sonra beyanname düzeltme yapılması imkanı ortadan kalkacaktır.

Yine, 63 üncü maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendi çerçevesinde, beyanın kontrolü sonucu bilgilerin yanlış olduğunun tespit edilmesinden önce de beyanname de düzeltme yapma müm-

kün olmayacak ve dolayısıyla söz konusu hükümün uygulama imkanı da bulunmayacaktır.

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı üzere, Kanun koyucunun, “Muayene” kavramı altında “belge kontrolü” ile “eşyanın muayenesi” ifadelerini kullanarak ikili bir ayrıma gittiği ve “eşyanın muayenesi” kavramının Gümrük Kanunu’nun 66 ve Gümrük Yönetmeliği’nin 179, 185, 186 ve 207 nci maddelerinde, belge kontrolünden ayrıldığı ve fiziki muayene anlamında kullanıldığı; bu nedenle Gümrük Kanunu’nun 63 üncü maddesinde geçen “eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi” ifadesinin de yükümlüye fiziki muayene yapılacağı ve muayene sırasında hazır bulunabileceğinin bildirilmesi anlamını içerdiği anlaşılmaktadır.

Nitekim, AB Gümrük Yönetmeliği incelendiğinde de, “verify the declarations and accompanying documents or examination of the goods” şeklinde, “beyanname ve eki belgelerin kontrolü” ile “eşyanın muayenesi” kavramlarının ayrıldığı; AB Gümrük Kodununun 65 inci maddesinde de “examine the goods” ifadesi kullanılmak suretiyle, gümrük idaresince beyan sahibine eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesinden sonra beyanın düzeltilemeyeceğinin düzenlendiği görülmektedir.

Buradan hareketle, uygulamada tereddütlere yer vermemesi bakımından, Gümrük Yönetmeliği’nin beşinci alt ayrımı başlığının değiştirilmesinin ve “Muayene” kavramı yerine hem “belge kontrolü” hem de “eşyanın muayenesi” ifadelerini birbirinden ayıracak ve “eşyanın muayenesinden” fiziki kontrolün anlaşılmasını sağlayacak “Beyanın kontrolü” kavramının kullanılması uygun olacaktır.

Gümrük Yönetmeliği’nin beşinci alt ayrımı başlığının değiştirilmesinin ve “Muayene” kavramı yerine hem “belge kontrolü” hem de “eşyanın muayenesi” ifadelerini birbirinden ayıracak ve “eşyanın muayenesinden” fiziki kontrolün anlaşılmasını sağlayacak “Beyanın kontrolü” kavramının kullanılması uygun olacaktır.

Bu durumda, Gümrük Kanunu’nun 63 üncü maddesinin uygulamasında, “eşyanın muayene edileceğinin bildirilmesi” ifadesinden;

Beyannamenin kabul işlemi yapıldıktan sonra sistem tarafından muayene kriterinin kırmızı hat olarak belirlenmesi durumunda, muayene kriterinin belirlendiği anın,

Muayene kriterinin sarı hat ya da mavi hat olarak belirlenmesi durumunda ise, muayene kriterinin belirlendiği anın değil, beyan sahibine eşyanın fiziki muayeneye tabi tutulacağı bildirildiği anın anlaşılması gerekmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ENTEGRE TARİFE YÖNETİM SİSTEMİ (ITMS) VE ADAYLIK SÜRECİNDEKİ TÜRKİYE'DE ITMS'İN UYGULANABİLİRLİĞİ*

Cenk Burak ALTAY | Gümrük Uzmanı
cenk@gumruk.gov.tr

Giriş

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) ilişkilerini ele alırken bu sürecin iki boyutlu olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi ortaklık boyutu, diğeri ise üyelik boyutudur.

Ortaklık ilişkisi 1959 yılında Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) başvurusu ile başlamış, 1963 Ankara Antlaşması ile hukuken tescillenmiştir. Ankara Antlaşması bir tam üyelik antlaşması değil, ortaklık antlaşmasıdır ve amacı Türkiye ile AET arasında bir gümrük birliği oluşturmaktır. Antlaşma ile esasen bir entegrasyon hedeflenmiş olup, 28 inci maddesine göre, zaman içerisinde üyelik gerçekleşmese dahi bir ortak pazarın kurulması mümkündür. Antlaşma

herhangi bir sona erme hükmü içermez, ancak Türkiye'nin AB'ye üyeliği ile sona erer. Ankara Antlaşması ile hazırlık, geçiş ve son dönem olmak üzere üç döneme ayrılmış olan ilişkiler, 6 Mart 1995 tarihinde alınan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile tesis edilen gümrük birliği ile son dönemin içerisinde.

Üyelik ilişkisi ise Türkiye'nin Roma Antlaşmasına dayanarak 1987 yılında üç Avrupa Topluluğuna tam üyelik müracaatında bulunmasıyla başlamıştır. 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesiyle bu ilişki hukuken tescillenmiş, Aralık 2004 Brüksel Zirvesinde müzakere kararı alınması ve ardından 3 Ekim 2005'de kabul edilen Müzakere Çerçeve Belgesi ile daha

somut bir sürece girmiştir. Müzakerelerin usul ve esaslarını belirleyen Müzakere Çerçeve Belgesi 33 fasıl içermekte olup, bunlardan en önemlilerinden biri gümrük birliği başlığını taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye – AB ilişkilerinin tarihsel gelişimini detaylı bir şekilde ele almak değil, bu ilişkilerde önemli bir yer tutan, belki de en önemlisi olan “gümrük birliği” bağlamında, Türkiye ve AB’deki tarife uygulamalarının karşılıklı olarak incelenmesi, farklılıkların ortaya konup, bunların giderilebilmesi için neler yapılabileceğinin tartışılmasıdır. Türkiye – AB ilişkilerinin tarihsel boyutuna ilişkin yukarıda yapılan kısa açıklamaların amacı, çalışmanın esas konusunu oluşturan gümrük birliği ve bunun doğal sonucu olan ortak tarife uygulamasına yönelik çabaların neredeyse 50 yıllık bir geçmişinin olduğunun vurgulanmasıdır. Zira gümrük birliği ile “hem üyelerin kendi aralarındaki ticarete gümrük tarifeleri ve kotalar kaldırılmakta, hem de birlik dışında kalan ülkelere karşı ortak bir tarife uygulanmaktadır.” (Seyidoğlu, 1994: 425)

Çalışmanın birinci bölümünde Avrupa Birliği’ndeki tarife uygulamaları tarihsel açıdan ele alınıp, gümrük birliği bağlamında entegre bir tarife sisteminin neden gerekli olduğu konuları tartışılmış, ardında Birlik içerisinde kullanılmakta olan “ITMS Sistemi” (Entegre Tarife Yönetim Sistemi) bu sistemi oluşturan alt bileşenlerden en önemlileri olan TARIC ve TQS sistemleri özelinde açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölüm Türkiye’deki entegre tarife uygulamalarına ayrılmıştır. Bu bölümde, Türk Gümrük İdaresinde kullanılmakta olan bilgi teknolojisi araçları ve bunların AB’deki muadilleri ile karşılaştırması yapılmıştır, ayrıca ITMS sistemi konusunda yapılan AB projeleri hakkında kısa bilgi

verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise entegre tarife uygulamaları konusunda AB ve Türk Gümrük İdaresinin karşılaştırması yapılmış, üyelik süreci içerisinde ITMS sisteminin kullanılıp kullanılmayacağı ve sisteme uyum için neler yapılması gerektiği hususları tartışılmıştır.

Çalışmada AB’de uygulanmakta olan Entegre Tarife Yönetim Sistemi için İngilizce kısaltması olan ITMS (Integrated Tariff Management System) tabiri kullanılmıştır. Böyle bir kullanım tercihi yapılmasının nedeni, kısaltmanın tüm AB ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de bu şekilde kabul görmüş olmasıdır.

ITMS sisteminin TARIC ve TQS dışındaki diğer alt sistemleri olan EBTI, ISPP, ECICS ve SMS sistemleri okuyucuyu sıkmamak için bu makalede ele alınmamış olup, bu konuların ayrı bir makalede ele alınmasının daha doğru olacağı değerlendirilmiştir.

I. Avrupa Birliğinde Entegre Tarife Yönetimi

I.1. Tarihçe

ITMS sisteminin en önemli alt bileşeni TARIC sistemidir. TARIC Fransızca “TARif Integre Communautaire” deyiminin kısaltması olup, “Entegre Topluluk Tarifesi” anlamına gelmektedir. TARIC’in temel amacı topluluk tarifesinin ve ticaret politikasının yeknesak bir şekilde uygulanmasını teminen kodlanarak bir araya getirilmesidir. Avrupa Komisyonu’nun Vergilendirme ve Gümrük Birliği Genel Müdürlüğü tarafından başlangıçta sadece kağıt ortamında hazırlanan bu veri tabanının amacı, zaman içerisinde üye ülkelerin ulusal gümrük idarelerine mevzuatın otomatik bir şekilde aktarımına dönüşmüştür. Bununla beraber TARIC veritabanının kağıt versiyonu halen

Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nin C serisinde yılda bir kez Nisan ayı civarında yayımlanmaktadır.

Mevzuat bilgileri üye ülkelerce elektronik ortamda kodlanmış bir şekilde günlük olarak alınmakta ve bu veriler otomatik gümrükleme amacıyla ulusal gümrükleme sistemlerine aktarılmaktadır. Üye ülkeler bu bilgileri, ulusal gümrük idarelerinin daha etkin bir şekilde çalışabilmesi için kullandıkları gibi, aynı zamanda ticaret erbabını ve vatandaşlarını bilgilendirme amacıyla da kullanılmaktadırlar. (TARIC User Guide, 2002:1)

TARIC veri tabanı günlük olarak güncellenmekte ve tüm ilgili kişiler tarafından kullanılmak üzere "http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/tarhome_en.htm" web adresinde yayımlanmaktadır.

I.2. Topluluk Ölçeğinde Tarife Yönetiminin Gerekliliği

Avrupa Birliği aynı zamanda bir gümrük birliğidir. Gümrük birliğinin temel karakteristiği dışarıya karşı ortak bir tarife uygulanması ve üye devletler arasında gümrük vergilerinin ve miktar kısıtlamalarının olmamasıdır.

Dünyanın toplam GSMH'sinin yaklaşık dörtte birini üreten 27 ortaklı Avrupa Birliği, uluslararası ticaretin en yoğun olduğu bölgelerden biridir. Böylesi yoğun ticaretin olduğu bir bölgede birliği oluşturan üyelerin ortak bir tarife uygulaması

yapması birliğin devamı için stratejik bir öneme sahiptir. Aksi takdirde dış ticarete konu eşya trafiğinin normal güzergahından çıkıp bazı üyeler için avantajlı olduğu gibi bazıları için ise dezavantajlı sonuçlar doğurması ve bu durumun da birliğin devamını imkansız bir hale getirmesi kaçınılmazdır.

Dünyanın toplam GSMH'sinin yaklaşık dörtte birini üreten 27 ortaklı Avrupa Birliği, uluslararası ticaretin en yoğun olduğu bölgelerden biridir. Böylesi yoğun ticaretin olduğu bir bölgede birliği oluşturan üyelerin ortak bir tarife uygulaması yapması birliğin devamı için stratejik bir öneme sahiptir.

Diğer taraftan, gümrük mevzuatı gibi karmaşık ve aşırı detaylı bir mevzuatın, bilgi teknolojileri kullanılmaksızın uygulanması, insan unsurundan kaynaklı farklı ya da yanlış yorumlara dolayısı ile farklı uygulamalara yol açacağı da su götürmez bir gerçektir. Bu bağlamda, tek bir merkezden idare edilen bir sistem ile tüm üye ülkelerin gümrük idarelerinde aynı bilgiye ulaşarak mevzuatın yeknesak bir şekilde uygulanması, AB'nin 4 temel özgürlüğünden biri olan malların serbest dolaşımının

sağlanması açısından bir gerekliliktir.

I.3. ITMS Konusundaki Yasal Düzenlemeler

TARIC'in yasal dayanağı 7 Eylül 1987 tarih ve L256 sayılı Topluluk Resmi Gazetesi'nde yayımlanan 23 Temmuz 1987 tarihli, (EEC) 2658/87 sayılı Konsey Tüzüğü'dür. (TARIC User Guide, 2002: 1)

I.4. Gümrük Birliği ve Entegre Tarife Yönetimi

AB'de 4 temel özgürlüğün başında gelen malların serbest dolaşımı, gümrük birliği ile miktar kısıtlamalarının ve eş etkili önlemlerin kaldırılmasını öngörür. 1958 Yılında yürürlüğe giren Roma

Antlaşması ile AET'yi kuran altı üye kaşıklı olarak gümrük vergilerini sınırlamak üzere 12 yıllık bir geçiş dönemi öngörmüşlerdir. Bu geçiş dönemi kendi içerisinde 4'er yıllık üç döneme ayrılmış ve ilk iki dönemde %30'arlık, son dönemde ise %40'luk bir indirimle üyelerin kendi aralarındaki gümrük vergilerini sınırlamaları hedeflenmiştir. Bu süreç 1967 yılında alınan bir Bakanlar Konseyi Kararı ile 1 Temmuz 1968'de planlanandan 1,5 sene önce tamamlanmıştır.

I.5. ITMS'in Alt Sistemleri

I.5.1. Entegre Topluluk Tarifesi (TARIC)

Tarihçe bölümünde de belirtildiği gibi TARIC Fransızca "TARif Integre Communautaire" deyiminin kısaltması olup, "Entegre Topluluk Tarifesi" anlamına gelmektedir. Gümrük tarifelerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulacak eşyanın mutlaka tanımlanması gerekmektedir. Bu tanımlama en doğru bir biçimde sayısal olarak kodlama suretiyle yapılabilir.

I.5.1.1. Kodlama

TARIC sisteminde bir eşya 10 rakamlı bir sayı ile kodlanmıştır. Bu 10 rakamın ilk 6'sı Armonize Sistem (AS) kodu denilen bir kodlama sisteminde gelmektedir. AS kodunun ilk iki rakamı fasıl olarak adlandırılır. Eşya cinsine ve kullanımına göre toplam 96 fasıl bulunmaktadır. Fasıllar 21 bölüm altında toplanmış olup, bunlar kodlama yapısında gösterilmez. 77 nci fasıl halihazırda kullanılmamakta ve ileride kullanılmak üzere boş tutulmaktadır. AS kodları her 5 yılda bir gözden geçirilir.

AS kodundan sonra gelen 2 rakam ile Kombine Nomanklatür (KN) oluşur. KN her yıl gözden geçirilerek yeniden yayımlanır. KN topluluk tarifesi ve ticaret politikalarının uygulanması için yeterli detayda olmadığından daha sonra gelen ilave 2 rakam ile TARIC kodları oluşturulur. Buna göre,

bir eşyanın sayısal olarak kodlama yapısı şu şekildedir:

- Fasil (2 rakam)
- AS (1-6)
- KN (7-8)
- TARIC (9-10) (TARIC User Guide, 2002: 3)

I.5.1.2. Tanımlama

TARIC her eşya için AB'nin bütün resmi dillerinde eşyanın tanımını da içerir. Her tanımlama için bir geçerlilik süresi vardır ve eğer çeviri hataları, imla hataları gibi

önemsiz düzeltmeler dışında eşyanın tanımlanması değişmiş ise halihazırdaki kod kapatılır ve yeni bir kod kullanılmaya başlanır.

Eşya tanımlamaları daha kolay okunabilmesi için hiyerarşik bir yapıda olup, bu hiyerarşi "- işaretleri ile gösterilen girintiler ile sağlanır. Tanımlarının başındaki işaret sayısı ("-", "--", "---"...) gibi eşit olan eşya aynı seviyede kabul edilir.

Bazı durumlarda beyan edilen eşyanın tam olarak tanımlanması gerekli olmayabilir. Çünkü birden fazla eşya aynı tarife ve istatistik uygulamalarına tabi olabilir ve bunları ayrı ayrı alt açılımlar ile tanımlamak anlamlı olmayabilir. Bu gibi durumlarda "torba kod" denilen kodlar kullanılır. Bu kodlar genellikle "Diğerleri" tanımı altında yer alan ve aynı seviyede tanımlanmış olan eşya di-

“**Tek bir merkezden idare edilen bir sistem ile tüm üye ülkelerin gümrük idarelerinde aynı bilgiye ulaşılarak mevzuatın yeknesak bir şekilde uygulanması, AB'nin 4 temel özgürlüğünden biri olan malların serbest dolaşımının sağlanması açısından bir gerekliliktir.**”

şındaki tüm diğer eşyayı tanımlamak için kullanılır. (TARIC User Guide, 2002: 3-4)

I.5.1.3. Ek kodlar

TARIC kodları bazı ek kodlar ile daha da detaylandırılabilirler. Ek kodlar eşya kodunun bir parçası olmayıp, bunları tamamlayıcı niteliktedirler. Bunun anlamı, ek kodların başlıbaşına bir nomenklatür olması ve her birinin ayrı bir tanımlaması olmasıdır. Eşya nomenklatürünün özel amaçlarla eşyayı tanımlamakta yetersiz kaldığı durumlarda, bu koda alt açılımlar yapılması pratik olmayabilir. Bu gibi durumlarda, 4 karakterli ek kodlar kullanılır. Ek kodun ilk karakteri harf ya da sayı olabilir. Bu karakter ek kodun tipini gösterir. (Örneğin: “A” harfi anti-damping için kullanılır.)

Ek kodların başlıca kullanım alanları şu şekilde sıralanabilir:

- Bazı anti-damping vergileri üretici ya da ihracatçı firmaya göre değişiklik arz edebilmektedir. Bu firmalar ek kodlar ile tanımlanmıştır.
- Bazen eşyanın nomenklatür dışındaki bir başka eşya listesinde olup olmaması da o eşya için farklı önlemlerin uygulanmasını gerektirebilir. Eşyanın böyle bir listede olması durumu da ek kodlar ile anlaşılabilir. Örneğin “2500” kodu eşyanın gümrük vergisinden muaf eczacılık ürünleri listesinde olduğunu gösterir.
- Eşyaya uygulanan tercihli vergi oranı, eşyanın Avrupa Gümrük Bölgesine karayolu, dahili su yolu, hava yolu ya da deniz yolu ile gelmesine göre de değişebilmektedir. Eşyanın hangi yolla nakledildiği hususu da ek kodlarla belirlenebilir.
- Bileşim tablosu (meursing table) denilen tabloda yer alan ek kodlar da belirli tarım ürünlerinin içerdiği sakkaroz, nişasta, süt

gibi maddelerin oranlarının belirlenmesinde kullanılır. Bu oranlara göre eşyaya uygulanacak gümrük vergisi oranı da değişebilmektedir.

- Belirli ek kodlar da işlenmiş tarım ürünlerinin üretiminde kullanılan temel tarım ürünlerini sınıflandırmakta kullanılır.

Ek kodlar için bir tanımlama süresi belirlenmemiştir ve bu tanımlamalar tüm AB dillerinde ilgili dört karakterli kod ile bağlantılıdır. Ek kodlar için de aynen eşya nomenklatüründe olduğu gibi torba kodlar kullanılabilir. Örneğin; bazı firmalar belirli bir eşya için düşük anti-damping oranından faydalanırlarken, bu firmaların dışındaki tüm diğer firmalar normal anti-damping vergi oranına tabi tutulabilirler. Bu durumda normal oran üzerinden anti-damping vergisine tabi tutulan firmalar için ayrı ayrı kodlama yapılması anlamlı değildir. (TARIC User Guide, 2002: 5)

I.5.1.4. İhracat iadesi nomenklatürü

İhracat iadesi nomenklatürü bazı tarım ürünlerinin ihracatında yapılan geri ödemelerde kullanılmaktadır. Bu nomenklatür KN koduyla bağlantılı olan 4 karakterli bir ek koddan oluşmaktadır. İhracat iadesi ek kodları KN kodlarından bağımsız değildir. (TARIC User Guide, 2002: 5-6)

I.5.1.5. Coğrafi alan kodları

Coğrafi alan kodları belirli bir ülke, ülke grubu ya da bir bölge olabilir. Bu kodlar ithalatta menşe ülkesini belirlemek için olduğu gibi, ihracatta da eşyanın gönderildiği ülkeyi tanımlamak için kullanılmaktadır. TARIC coğrafi alan kodları için ISO kodlarını kullanmaktadır. Örneğin MX kodu Meksika için, SPG kodu ise Genelleştirilmiş Tercihler Sistemine dahil olan ülke grupları için kullanılmaktadır. Bunun yanısıra nümerik ülke ya da ülke grubu kodları da TARIC’de yer almaktadır.

Ancak bu kodlar tamamen tarihsel nedenlerle kullanılmaktadır. Örneğin; 0412 Meksika için, 1031 kodu Afrika, Karayip, Pasifik ülkeleri için kullanılmaktadır. (TARIC User Guide, 2002: 6)

1.5.1.6. Önlemler

Önlem esas olarak belirli bir zaman diliminde, belirli bir ülkeden, ithal edilen ya da belirli bir ülkeye ihraç edilen eşyaya ilişkin topluluk tarifesi ya da ticari mevzuatının uygulanması anlamına gelmektedir. TARIC'deki önlem türleri tercihli tarife uygulamaları, kotalar, tercihli olmayan tarife önlemleri, anti-damping önlemleri, gözetim, ithalat ya da ihracat kısıtlamaları, yasaklar vb. olarak sınıflandırılabilirler.

Önlem tipleri önlem tipi serileri altında gruplandırılmaktadırlar. Genellikle her seride tek bir önlem uygulanır. Örneğin; C serisi uygulanabilir gümrük vergisi oranlarını gösterir ve bunlar ya düşük oranlı tercihli tarife önlemi ya da normal oranlı tercihli olmayan tarife önlemi olabilir. Ancak aynı anda hem tercihli hem de tercihli olmayan vergi oranının uygulanması söz konusu değildir. Bununla beraber, anti-damping ya da telafi edici vergiler için kullanılan D serisinde olduğu gibi, bazı önlem serileri söz konusu olduğunda, aynı beyannamede hem anti-damping hem de telafi edici vergi uygulaması gibi birden fazla önlemin uygulanması olabilir.

Askiya alınmadıkları sürece önlemler bir başlangıç ve bitiş tarihi içerir.

Önlemler eşya kodları ile çeşitli seviyelerde ilişkilendirilebilir. TARIC veritabanında bir önlem doğrudan o önlemin uygulanacağı eşya koduna tanımlanmayabilir. Örneğin; bir önlem 93'üncü fasılda yer alan tüm eşya için uygulanacak ise bu fasılda yer alan tüm eşya kodlarına ayrı ayrı bu tanımlamanın yapılması yerine, bir kere 9300 00 00 00 kodu için bu tanımlama yapılır. Eşya kodlarındaki hiyerarşik yapı gereği, bu işlem ile ilgili önlem 93'üncü fasıl altındaki tüm eşya için tanımlanmış olur.

“**TARIC'deki önlem türleri tercihli tarife uygulamaları, kotalar, tercihli olmayan tarife önlemleri, anti-damping önlemleri, gözetim, ithalat ya da ihracat kısıtlamaları, yasaklar vb. olarak sınıflandırılabilirler.**”

Önlemler ek kod seviyesinde de tanımlanabilir. Bu tanımlama aşağıda belirtildiği gibi çeşitli biçimlerde olabilir:

- Önlem eşya kodu ile ek kod arasındaki bir kombinasyona göre tanımlanabilir. Örneğin; belirli bir eşya için anti-damping vergisi, bu

eşya ancak belirli bir firma tarafından ihraç edildiği ya da üretildiği takdirde uygulanmak üzere tanımlanabilir.

- Önlemler bir ihracat iadesi nomenklatürü ile de ilişkilendirilebilir. Bu ilişkilendirme yukarıdaki duruma benzemekle beraber, KN seviyesindeki eşya kodu ile ek kod arasındaki ilişki önlemden bağımsızdır.
- Bazı durumlarda önlem sadece ek kod ile de ilişkilendirilebilir. Örneğin; bileşim tablosunda yer alan bir ek kod için tanımlanan önlem bu ek kod ile belirlenen ürün içeriğine göre uygulanacak olan gümrük vergisi oranını tanımlayabilir.

Sıra numaraları da (order number) önlemlerin tanımlanabilmesi için bir başka alternatiftir. Bu nu-

maralar tarife kotaları, tarife tavanları ve gözetim için kullanılmaktadır. Örneğin bir ekonomik operatör bir tarife kotasından yararlanmak istiyor ise bu istemini sıra numarası yazmak yolu ile gümrük beyannamesinde belirtmesi gerekmektedir. (TARIC User Guide, 2002: 6-8)

Önlemlerin içerisinde bir gümrük vergisi uygulaması söz konusu olduğunda ölçü birimleri önem arz etmektedir. Çünkü bazı vergiler kıymet üzerinden belirli bir vergi oranına göre (ad-valorem) hesaplandığı gibi, bazıları ise miktar üzerinden (spesifik) hesaplanmaktadır. Bu durumda ölçü birimleri önem arz etmektedirler. TARIC’de ölçü birimleri için bir takım kurallar mevcuttur. Bu kurallar, Almanya Federal Maliye Bakanlığı ile Türk Gümrük İdaresinin 2007 yılında gerçekleştirdiği eşleştirme projesinde görev alan Alman uzmanlar tarafından dört başlık altında toplanmıştır. Buna göre;

- Bir önlemden tek bir ölçü birimi olabilir.
- Ölçü birimi tablosunda başlangıç tarihi bitiş tarihinden küçük olmalıdır.
- Eğer ölçü birimi bir önlem içerisinde kullanılıyor ise ölçü biriminin geçerlilik süresi önlemin geçerlilik süresini de kapsamalıdır.
- Bir önlemden kullanılan ölçü birimi tablodan silinemez.

1.5.1.7. Dipnotlar

Dipnotlar bilgisayar sistemi tarafından işlem görmeyen, ancak operatör tarafından okunması gereken destekleyici mahiyette bilgilerdir. Dipnotlar eşya nomenklatürüne, ihracat iadesi nomenklatürüne, ek kodlara, önlemlere ya da bileşim tablosu kodlarına bağlanabilirler. (TARIC User Guide, 2002: 9)

1.5.1.8. Hukuki düzenlemeler

Topluluk tarife ve ticari mevzuatının temelini tüzükler ve kararlar oluşturmaktadır. Bununla beraber, bunların tümü TARIC’de genel olarak düzenleme olarak adlandırılmaktadırlar. Hukuki düzenlemeler 4 temel unsur ile tanımlanmaktadır:

- Mevzuat çeşidini gösteren önek: “C” taslak tüzük, karar ya da antlaşmalar için, “R” tüzükler için, “D” kararlar için, “A” antlaşmalar için, “I” hukuki niteliği olmayan malumat için, “J” Avrupa Topluluğu Adalet Divanının kararları için kullanılan ön eklerdir.
- Yayın yılı. (iki karakter)
- Resmi Gazete’de yayımlandığı şekli ile düzenleme numarası. (dört karakter)
- Düzenleme soneki. Bu son ekler aynı metin içerisinde yayımlanmış farklı geçerlilik sürelerinde olduğu gibi, düzenlemeyi mantıksal olarak ayırmak için kullanılmaktadır.

Örnek vermek gerekirse, (EC) 2501/2001 sayılı Konsey Tüzüğü’nün TARIC’deki tanımlaması R 01 2501 0 şeklindedir. (TARIC User Guide, 2002: 9-10)

1.5.1.9. Sertifikalar

Sertifikalar beyan sahibi tarafından sunulmak zorunda olan ve TARIC’de yer alan özel belgelerdir. Sertifikalar şartlar ve dipnotlar ile entegredirler. TARIC içerisinde entegre olan tipik sertifikalar kalite sertifikaları, anti-damping önlemleri için gerekli olan belgeler, ihracat izinleri, gözetim belgeleri ve ithalat/ihracat lisanslarıdır.

Çok özel durumlar dışında EUR.1 ya da Form A belgesi gibi menşee ispat belgeleri TARIC’e entegre edilmemiştir. Bunun nedeni çok fazla sayıda önlem için, özellikle de tercihli önlemlerde

menşe ispatı gerekmektedir. (TARIC User Guide, 2002: 12)

I.5.2. Tarife Kotaları ve Gözetim Sistemi (TQS)

I.5.2.1. Genel

ITMS sisteminin bir diğer alt bileşeni de Tarife Kotaları ve Gözetim Sistemidir. (TQS) TQS veri tabanı TARIC veri tabanından ayrı olmakla beraber bu iki veri tabanının birleştirilmesine yönelik bir eğilim söz konusudur. Çünkü tarife kotaları sözkonusu olduğunda aslında Brüksel ile üye ülkeler arasındaki elektronik iletişimin önemli bir kısmı TARIC vasıtasıyla olmaktadır.

Tarife kotaları “kotaların yumuşatılmış bir şeklidir. Burada ikili tarife sistemi uygulanır. Şöyle ki, belirli bir ithalat miktarına kadar mallar normal gümrük vergisi uygulanarak ithal olunur, bu miktar dolunca da tarifeler yükseltilir. Genellikle normal vergiye tabi olan kotalar, toplumun zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Bu sınırdan sonra ithalat kapısı ancak lüks tüketim için yüksek fiyat ödemeye razı olanlara açık tutulur.” (Seyidoğlu, 1994: 378) Bu tür kotalara tarife kontenjanı da denilmektedir.

AB’de iki türlü tarife kotası vardır. Bunlardan biri lisans kontenjanı denilen ve üye ülkelerdeki belirli bir bakanlığın ya da bir kamu idaresinin yönetiminde olan (Sağlık Bakanı gibi) kontenjanlardır. Bu tür kontenjanlar önceden alınan bir lisans belgesi ile takip edilmekte olup, bir lisans belgesi ile birden fazla ithalat işlemi yapılması mümkündür. Lisans kontenjanları tarımsal ürünler için verilmektedir.

TQS sistemi ile takip edilen tarife kotaları ise “ilk gelen ilk alır” prensibine dayalı olarak, sadece kota talebinde bulunulan ithal işlemi için geçerlidir. Bu tür kotalardan yararlanılabilmesi için eş-

yanın gümrüğe sunulmuş olması gerekmektedir. İthalatçılar bir tarife kotasından yararlanmak istediklerinde gümrük beyannamesinin 36 ve 39 no.lu hanelerine bu isteme ilişkin kodları kaydetmek zorundadırlar.

Tarife kotalarının dağıtımı Brükselden yapılmakta olup, bir başvuru ile bunun sonuçlandırılması için ilke olarak 2 günlük bir süre öngörülmüştür.

Tarife kotaları GATT’dan gelen ve ülke ayrımı yapılmaksızın açılabilen gibi sadece belirli bir ülkeden yapılacak olan ithalat (otonom kontenjan) için de açılabilir. TARIC içerisinde bu kontenjanlar ayrı ayrı kodlara sahiptir.

Bir tarife kontenjanının kritik olarak tanımlanıp tanımlanmaması önemli bir husustur. Çünkü kritik bir kontenjandan yararlanmak için başvuru yapıldığı takdirde, başvurunun sonuçlandırılmasına kadar ki süre için (iki gün) bir teminat alınmaktadır. Bu teminatın tutarı, kontenjandan yararlanılmasa idi uygulanacak vergi tutarı ile kontenjandan yararlanılması halinde uygulanacak olan vergi tutarı arasındaki farktır. Kritik kontenjanın yasal dayanağı Topluluk Gümrük Yönetmeliği’nin 308c maddesidir. Buna göre bir kontenjanın %90’ı kullanılmış ise o kontenjan kritik kontenjan olarak tanımlanır. Ayrıca kontenjanın geçerlilik süresi üç aydan az ise bu kontenjan da ilk günden itibaren kritik kontenjandır. Geçmiş iki yıl içerisinde benzer bir kontenjan açılıp üç ay içerisinde dolmuş ise bu kontenjan da kritik bir kontenjandır.

Kontenjan talepleri kalem bazında ele alınır. Bir kalem eşya için bir kontenjan talebinde bulunulabilir. Aynı eşya için birden fazla kontenjan sözkonusu olabilir. Bu durumda beyan sahibinin kendisi için en avantajlı olan kontenjandan ya-

rarlanmak üzere talepte bulunması beklenir. Örneğin portakal ithalatında hem İsrail için bir otomatik kontenjan vardır, hem de tüm ülkeler için bir GATT kontenjanı vardır. Bu durumda İsrail'den portakal ithal eden bir ithalatçı kendisi için en uygun olan kontenjanı tercih eder. Her iki kontenjan da kapanmış olsa dahi bu sefer İsrail'den gelen eşya için tercihli tarife uygulamasından yararlanabilir.

Tarife kontenjanları belirli bir süre için açılır. Bu süre on iki ay olabileceği gibi, üç ay da olabilir. Tarım ürünleri için bir yıldan daha uzun süreli kontenjanlar da açılabilir. Kontenjan miktara göre belirlenebileceği gibi kıymete göre de belirlenebilir.

Tarife kontenjanları ile ilgili olarak önemli unsurlar sıra numarası, menşe, miktar/kıymet, zaman dilimi, belirli bir gümrük vergisi oranı, KN kodu ve TARIC kodudur. TARIC kodu ile menşe ülke arasındaki kombinasyon sıra numarasını vermektedir. Normalde bir kontenjandan o kontenjanın geçerlilik süresi içerisinde yararlanılabilir. Bununla beraber bazı özel durumlar da yok değildir. Örneğin, 2005 yılında serbest dolaşıma girmiş bir eşya için 2006 yılında EUR.1 belgesi ibraz edilmiş ise 2005 yılı için halen açık bir kontenjan olması kaydıyla kontenjandan yararlandırılabilir.

1.5.2.2. Yasal dayanak

Tarife kontenjanlarının yasal dayanağı AB Gümrük Kodununun 20 nci maddesinin üçüncü fıkrasının (d), (e) ve (f) bentleri ile dördüncü ve beşinci fıkralarıdır. Diğer yasal dayanaklar ise Topluluk Gümrük Yönetmeliği'nin 248, 256/3, 308a, 308b ve 308c maddeleridir. (Twinning Final Report, 2007: 30)

Yönetmeliğin 248 inci maddesi yukarıda belirtilen teminat uygulamasına ilişkindir. 2007 yılında Almanya Federal Maliye Bakanlığı ile gerçekleştirilen eşleştirme projesinde görev yapan Alman uzmanların belirttiğine göre bazı AB üyesi ülkelerde kritik kontenjan uygulaması yapılmamakta her durumda yükümlüden teminat alınmaktadır. Danimarka ve Avusturya bu uygulamaya örnek olarak verilmiştir.

Topluluk Gümrük Yönetmeliği'nin 256 ncı maddesi indirimli vergi uygulaması için gerekli olan belgelerin (EUR.1 gibi) eksik olması durumunda gümrük idareleri tarafından ithalatçıya belirli bir süre (normalde 1 ay) tanınacağını hüküm altına almıştır. Ancak bu başvurunun tarife kontenjanının dolmasından önce yapılmış olması gerekmektedir. Bir diğer şart ise belgelerin ibraz edildiği tarihte de kontenjanın dolmamış olmasıdır.

Yönetmeliğin 308a maddesinin birinci fıkrasında "ilk gelen ilk alır" uygulamasının esas olduğu belirtilmekle beraber yukarıda belirtilen lisans kontenjanları gibi uygulamaların bunun dışında olduğu belirtilmektedir. İkinci fıkrada üye ülkelerin bu talepleri Komisyona iletmek suretiyle karşılamasına ilişkin yükümlülüklerinden bahsedilmektedir. Üçüncü fıkrada ise Yönetmeliğin 256 ncı maddesinin iki ve üçüncü fıkralarına atıfta bulunarak üye ülkelerin Form A, EUR.1 gibi belgelerin var olup olmadığını denetlemesi gerektiği hususları yer almaktadır. Dördüncü fıkra, Komisyonun gelen talepleri geliş sırasına göre değerlendirmesi gerektiğini hüküm altına almıştır. Beşinci fıkra üye ülkelerin kontenjan taleplerini gecikmeksizin ve gerekli bütün bilgileri tam olarak içerecek şekilde Komisyona iletmesine ilişkindir. Altıncı fıkrada Komisyonun kontenjanlar için bir sıra numarası vereceği, yedinci fıkrada ise kontenjandan fazla talep olması halinde

kontenjanın orantılı olarak dağıtılacağı hüküm altına alınmıştır. Sekizinci fıkra, Ocak ayının ilk üç gününde yapılan başvuruların üçüncü gün yapılmış gibi, eğer bu gün Pazar gününe denk gelir ise dördüncü gün yapılmış gibi kabul edileceğini belirtmektedir. Dokuzuncu fıkra yeni açılan bir kontenjan için Komisyonun başvurulara cevap vermek üzere kontenjana ilişkin düzenlemenin yayımlandığı tarihten itibaren onbir iş günü süresi olduğuna ilişkindir. Onuncu fıkrada kullanılan kontenjanların üye ülkelerce derhal iade edilmesi gerektiği hususu düzenlenmiştir. Onbirinci fıkra onuncu fıkra ile hemen hemen aynı olmakla beraber, kontenjanın haksız yere verildiğinin tespit edilmesi halinde iade edileceğine ilişkindir. On ikinci fıkra ise gizliliğe ilişkindir.

Yönetmeliğin 308b maddesi işlemlerin hangi günlerde yapılabileceğine ve Komisyonun gelen talepleri iki gün içerisinde yanıtlayacağına ilişkindir.

Yönetmeliğin 308c maddesi yukarıda detaylı bir şekilde açıklanan kritik kontenjan durumuna ilişkin hükümler içermektedir.

Gözetim uygulamasının amacı ise Topluluk ölçeğinde bir kısım eşyanın ithalatına ilişkin gümrük beyannamesinde yer alan istatistiki verilerinin değerlendirilmek üzere Komisyona aktarılmasıdır. Bu uygulamada ithalatçının önceden herhangi bir yerden belge alması söz konusu değildir.

II. Türkiye’de Entegre Tarife Uygulamaları

II.1. Türk Gümrük İdaresinde Bilgi Teknolojilerinin Kullanımı

Türkiyenin AB ile 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla bir gümrük birliği oluşturmasıyla beraber Türk Gümrük İdaresinde modernleşme, yeniden yapılanma ve gümrük mevzuatını AB mevzuatı ile

uyumlaştırma çabaları hız kazanmıştır.

Bu çerçevede, 1997 yılında Gümrük Müsteşarlığı bünyesinde “Modernizasyon Projesi Birim Başkanlığı” adı altında bir birim kurulmuştur. Bu birim tam zamanlı olarak gümrük idaresinin modernizasyonu çalışmalarını yürütmeye başlamıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, çalışmaların bir otomasyon temelinde değil, içerisinde otomasyonun da bulunduğu bir modernizasyon projesi olarak nitelendirilmiş olmasıdır. Zira proje ile salt gümrük işlemleri yapılırken bilgisayar kullanımı değil, bilgi teknolojilerinden de faydalanmak suretiyle, gümrük iş akımlarının gözden geçirilmesi, gereksiz işlemlerin ayıklanması ve ticaret erbabına daha iyi hizmet vermek için yeknesak bir uygulamanın sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca risk analizi yöntemlerinden faydalanarak gümrük denetimlerini bir taraftan azaltırken diğer taraftan daha etkin kılmak, dış ticaret istatistiklerinin daha hızlı ve güvenilir bir şekilde üretmek de projenin amaçları arasındadır. Elbette tüm bu amaçları bilgi teknolojilerinden yararlanmaksızın gerçekleştirmek imkansızdır. (Gökçelik, 2002: 17)

Gümrük işlemlerini yeni iş akımlarına göre ve yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere, 1997 yılında BİLGE (Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri) adı verilen bilgisayar programı geliştirilmiştir. Program 1998 yılında İstanbul Atatürk Havalimanı Gümrük Müdürlüğü’nde pilot olarak uygulamaya başlanmış, 2000 yılında da diğer gümrük idarelerinde programın yaygınlaştırılmasına geçilmiştir. 30 Ekim 2001 tarihi itibarıyla Türkiye çapında gümrük işlemlerinin %98’i BİLGE programı üzerinden gerçekleştirilir hale gelmiştir.

BİLGE programı, 2000 yılında yürürlüğe giren ve AB Gümrük Kodu ile uyumlu olan 4458 sayı-

lı Gümrük Kanunu ve bu Kanuna göre çıkarılan Gümrük Yönetmeliği ile tanımlanan iş akımlarına göre tasarlanmıştır. Program esas itibarıyla birbiriyle entegre çalışan dört temel modülden oluşmaktadır. Bunlar özet beyan, detaylı beyan, tarife ve muhasebe modülleridir.

II.1.1. Türk Gümrük İdaresinde ITMS Benzeri Uygulamalar

Önceki bölümlerde detaylı bir şekilde irdelendiği üzere, ITMS sistemi Avrupa Komisyonu ile üye ülkeler arasında bilgi alışverişi yapılarak, gümrük mevzuatının doğru, etkin ve yeknesak bir şekilde uygulanması amacıyla oluşturulmuş bir sistemler bütünüdür. Türkiye, her ne kadar Avrupa Gümrük Bölgesinin bir parçası olsa da, Birliğe tam üye olmadığı için bu sistemin bir parçası değildir.

Bununla beraber, gümrük işlemlerinin neredeyse tamamının üzerinden gerçekleştirildiği BİLGE programı

da gümrük işlemlerinin yeknesak uygulanması amacıyla geliştirilmiştir. Başta ithalat rejim kararı ile belirlenen gümrük vergisi oranları, ithalat ve dış ticarete standardizasyon tebliğleri, ithalatta haksız rekabetin önlenmesine ilişkin mevzuat, gözetim ve korunma önlemleri, tarife kotaları, ihracat tebliğleri ile çeşitli kamu kurumları tarafından gümrüklerde uygulanmak üzere çıkarılan mevzuat programa işlenmektedir.

BİLGE programının tarife modülü, gümrük ver-

gileriyle beraber yine gümrüklerde tahsil edilen özel tüketim vergisi, katma değer vergisi ve damga vergisi gibi dahili vergileri de, gümrük beyannamesinde beyan edilen bilgilere göre otomatik olarak hesaplamaktadır. Böylece insan unsurundan kaynaklanan hataların en az seviyeye çekilmesi büyük ölçüde sağlanmıştır. Programın bir diğer özelliği gümrük beyannamesinin

ekinde sunulması zorunlu olan belgelerin de otomatik olarak belirlenmesidir. Böylelikle onlarca kurum tarafından çıkarılan, gerek sayıca gerekse içerik olarak kabarıklık olan dış ticaret mevzuatının hem ticaret erbabı hem de gümrük memurları tarafından atlanması önlenmektedir. Ayrıca yine bu mevzuatın daha iyi anlaşılabilmesi ve etkin bir şekilde uygulanabilmesini teminen, hem yükümlülere hem de gümrük memurlarına bazı bilgilendirme mesajlarının program üzerinden verilmesi mümkündür.

“

ITMS sistemi Avrupa Komisyonu ile üye ülkeler arasında bilgi alışverişi yapılarak, gümrük mevzuatının doğru, etkin ve yeknesak bir şekilde uygulanması amacıyla oluşturulmuş bir sistemler bütünüdür. Türkiye, her ne kadar Avrupa Gümrük Bölgesinin bir parçası olsa da, Birliğe tam üye olmadığı için bu sistemin bir parçası değildir.

”

BİLGE programının bir diğer özelliği ise diğer kamu kurumlarının bilgisayar sistemleriyle entegre bir şekilde çalışmaya imkan vermesidir. Bu kapsamdaki en önemli uygulamalardan biri dahilde işleme izin belgelerinin düzenlendiği Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) ile beraber gerçekleştirilen “DIR Otomasyon Projesi”dir. Bu uygulama ile dahilde işleme rejimi kapsamında BİLGE programı üzerinde bir beyanname tescil edilmek istendiğinde, program, DTM’nin veri tabanı ile iletişim kurmakta, beyan edilen dahilde işleme izin belgesinin (DİİB) ge-

çerliliğini ve belgede kayıtlı eşya ile miktar kontrollerini otomatik olarak yapmaktadır. Kapanmış beyanname bilgileri yine otomatik olarak DTM veri tabanına gönderilmekte, böylece geçmişte çok uzun ve zahmetli bir süreç olan DİİB'lerin kapanarak, verilen teminatların çözülmesi işlemleri çok kısa bir süre içerisinde gerçekleşmektedir.

BİLGE programının diğer kamu kurumlarının bilgisayar sistemleriyle entegre çalışmasına örnek olarak Maliye Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Sanayi Bakanlığı ile yapılan veri alışverişlerini saymak mümkündür. Bu çerçevede, kapanmış ihracat beyannamelerine ilişkin veriler Maliye Bakanlığı VEDOP sistemine aktarılmakta ve ihracatçıların katma değer vergisi iadelerini ayrıca yazılı bir teyide gerek kalmaksızın hızlı bir şekilde almaları sağlanmaktadır. Sanayi Bakanlığı ile yapılan veri alışverişiyile, ithalinde garanti belgesi aranan eşya için kağıt ortamında bir belge aranmamakta, garanti belgeleri doğrudan Sanayi Bakanlığının veri tabanı üzerinden sorgulanabilmektedir. Diğer taraftan, Ulaştırma Bakanlığı ile beraber yapılan proje sayesinde uluslararası taşımacılık yetki belgeleri elektronik olarak sorgulanabilmekte, yetkisiz araçlarla taşımacılık yapılması önlenmektedir.

II.2. Türkiye’de ITMS Konulu AB Projeleri

Gümrük Müsteşarlığı'nın ITMS konulu ilk projesi AB'nin 2004 yılı bütçesinden finanse edilen, TR04-FI-02 no.lu "ITMS'in (Entegre Tarife Yönetim Sistemi) Alt Sistemlerinin, Tarife Konularıyla İlgili Mevzuat ve Prosedürlerin Analizi Yoluyla

BİLGE'ye Entegre Edilmesi" başlıklı Eşleştirme Projesidir. (Twinning Light) Söz konusu proje Alman Federal Maliye Bakanlığı ile beraber Ocak-Haziran 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve 18 Temmuz 2007'de nihai raporunun kabul edilmesiyle tamamlanmıştır. Proje TARIC, TQS, EBTI, ISPP, SMS, ECICS ve CCN/CSI sistemlerinin incelenmesi üzerine altı ayrı aktivite halinde gerçekleştirilmiştir.

İlk yapılan eşleştirme projesinin sonuçları doğrultusunda daha uzun süreli ikinci bir eşleştirme projesi yapılmasına karar verilmiş ve AB'nin 2006 yılı bütçesinden finanse edilen 18 aylık bir eşleştirme projesi daha başlatılmıştır. TR06-IB-FI-02 no.lu ikinci eşleştirme projesinin İtalyan Gümrük İdaresi ile yapılmasına karar verilmiş ve proje Eylül 2008'de başlamıştır. Bu proje dört bileşenden oluşmakta olup, bunlar "ITMS konuları ile

“
Türk gümrük idaresi gelişmiş bir bilgi teknolojisi alt yapısına sahip bulunmaktadır. Bu durum AB sistemleriyle uyumlu bir ITMS sistemi kurulabilmesi için Türkiye'ye önemli bir avantaj sağlamaktadır.”

ilgili olarak Türk gümrük mevzuatının analizi", "Topluluk bilgi sistemleriyle Türk bilgi sisteminin birlikte çalışabilirliğe imkan sağlamak üzere uyumlaştırılması", "organizasyon yapısı, çalışma prosedürleri, metodolojiler ve bilgi akışlarının gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi" ve "eğitim" bileşenleridir.

ITMS konusundaki üçüncü ve son AB projesi ise ITMS sisteminin geliştirilmesi için yapılan hizmet alım projesidir. Sözleşmesi Kasım 2008'de imzalanan bu proje 2009 yılında başlamış ve on sekiz ay sonunda AB sistemleriyle uyumlu bir ITMS sisteminin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

III. Sonuç ve Öneriler

Türkiye AB gümrük birliğinin bir parçası olmakla beraber, gümrük birliğinin en temel özelliklerinden olan ortak gümrük tarifesinin etkin bir şekilde uygulanabilmesini sağlamak üzere oluşturulan ve ITMS sisteminin en önemli alt bileşeni olan TARIC sistemi ile diğer ITMS alt bileşenlerine sahip değildir. Bununla beraber Türk gümrük idaresi gelişmiş bir bilgi teknolojisi alt yapısına sahip bulunmaktadır. Bu durum AB sistemleriyle uyumlu bir ITMS sistemi kurulabilmesi için Türkiye'ye önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Diğer taraftan bu sistemler kurulmuş olsa bile, Türkiye'nin AB'ye tam üye olana kadar bu sistemleri tam olarak kullanması mümkün değildir. Bunun en önemli nedenlerinden biri 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi

Kararı ile oluşturulan gümrük birliğinin sadece sanayi ürünlerini kapsamaması, tarım ürünlerinin gümrük birliği kapsamı dışında bulunmasıdır.

Bununla beraber, bu durum, BİLGE sisteminin tarife modülünün ileride olası TARIC bağlantısına hazır hale getirilmesine engel değildir. Şöyle ki, halihazırdaki dış ticaret önlemlerinin TARIC dosyalarının formatına dönüştürülmesi olası bir tam üyelik durumunda Gümrük Müsteşarlığı açısından daha az sancılı bir süreç yaşanmasını sağlayacaktır. Ayrıca Türk Gümrük İdaresinin 2010 yılı içerisinde Avrupa Ortak İletişim Ağına (CCN) dahil olması planlanmakta olup, bu sayede TARIC verilerinin alınabilmesi mümkün olabilecektir. Bu verilerin BİLGE programı tarafından otomatik olarak kullanımı mümkün olmasa bile, gerek

gümrük personelinin gerekse ticaret erbabının informatif amaçlı bu sistemden faydalanmasının, bu kapsamda yapılan çalışmaların boşa bir uğraş olmadığını kanıtlaması bakımından uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kaldı ki tam üyelik gerçekleşme bile TARIC verilerinin kısmen de olsa BİLGE programı tarafından kullanılabilmesi düşünülmektedir. Gümrük birliğinin bir gereği olarak sanayi ürünlerinde AB'den farklı bir tarife uygulamamız mümkün değildir. Ancak bilindiği gibi Türkiye'de gümrük vergisi oranları DTM tarafından her yıl yayımlanan İthalat Rejim Kararı eki listelerde belirlenmektedir. Bu listelerdeki eşya kodları ise yine her yıl Gümrük Müsteşarlığı tarafından yayımlanan Tarife Cetvelinde gösterilmektedir. AB'de ise böylesi iki başlı

“

Türk Gümrük İdaresinin 2010 yılı içerisinde Avrupa Ortak İletişim Ağına (CCN) dahil olması planlanmakta olup, bu sayede TARIC verilerinin alınabilmesi mümkün olabilecektir.

”

bir uygulama yoktur. TARIC hem eşyanın sınıflandırılmasına ilişkin kodları hem de gümrük vergisi oranlarını içermektedir. En azından sanayi ürünleri için bu iki başlılığın ortadan kaldırılarak, Tarife Cetveli ve İthalat Rejim Kararının AB'deki uygulamaya paralel olarak Gümrük Müsteşarlığı tarafından tek bir liste halinde yayımlanmasının AB'ye uyum bakımından uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Ancak sadece bu işlemin yapılması yeterli değildir. Eşya kodlarının da TARIC ile uyumlu olması gerekmektedir. Türkiye'de gümrük tarife istatistik pozisyonları 12 rakamdan oluşmaktadır. Bunun ilk sekiz rakamı AB'deki gibi KN kodlarıdır. Dokuz ve onuncu rakamlar ulusal açılım, onbir ve on ikinci rakamlar ise istatistik amaçlıdır. Bu

çerçevede TARIC kodlarının kullanılabilmesi için, tarife cetvelimizin de TARIC ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Bu uyum sağlandığı takdirde, CCN/CSI (Ortak İletişim Ağı/Ortak Sistem Arayüzü) yolu ile gelecek olan TARIC verilerinin en azından sanayi ürünleri için BİLGE sistemi tarafından kullanımının mümkün olabileceği, her yıl manuel olarak yapılan vergi oranı güncellemelerinin otomatikleştirilerek, hem insan unsurundan kaynaklı hata yapılmasının önüne geçileceği, hem de çok büyük bir işgücü kaybının önleneyeceği düşünülmektedir.

COMMISSION REGULATION (EEC) No 2454/93 of 2 July 1993 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code (OJ L 253, 11.10.1993, p.1)

<http://europa.eu>

Türkiye’de tarife kotalarının dağıtımını DTM’nin yetki ve sorumluluğundadır. AB’de ise bu iş Komisyon tarafından yerine getirilmektedir. Ayrıca AB’de tarife kotalarının dağıtımında “ilk gelen ilk alır” sistemi geçerliyken, Türkiye’de dağıtım ithal lisansı düzenlemek suretiyle yapılmaktadır. Bu da gerçek ihtiyaç sahiplerinin kotalardan yararlanamaması gibi sakıncalı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de de AB’deki “ilk gelen ilk alır” sistemine geçilmesinin, DTM ile Gümrük Müsteşarlığı arasında AB Komisyonu ile üye ülkeler arasında olan iletişime benzer bir iletişim alt yapısının kurulmasının, tam üyelik aşamasında ise kotalarla ilgili iletişim ağının DTM tarafında olan ucunun Brüksel’e kaydırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

* Bu makale Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi 43. Dönem AB Temel Eğitim Kursu Kapsamında hazırlanan aynı isimli çalışmadan kısaltılarak hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

Gökçelik, Cahit, Dış Ticarete Bilgisayarlı Gümrük İşlemleri, Ankara, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını, 2002.

Seyidoğlu, Halil, Uluslararası İktisat, 10.baskı, İstanbul, Kurtiş Matbaası,1994.

TARIC User Guide, European Commission – DG Taxation and Customs Union, 2002.

Twinning Final Report, The Integration of the ITMS Sub-systems into BİLGE through Analysis of Legislation & Procedures to Tariff Matters, Twinning Contract Number: TR04/IB/FI/02, 18 July 2007.

COUNCIL REGULATION (EEC) No 2913/92 of 12 October 1992 establishing the Community Customs Code (OJ L 302, 19.10.1992, p.1)

GÜMRÜKLERİN ÖNEMİ: DIŞ TİCARET VE REKABET

Sadi Boğaç KANADLI

Gümrük Uzmanı
bkanadli@gumruk.gov.tr

Giriş:

Gümrük, tarihçesi kesin belirlenemeyecek kadar eski ve zaman içinde misyonu sayısız değişikliğe uğrayan bir kurumdur. Gümrük teşkilatlarının ilk ve hala en önemli olan misyonunu gümrük vergilerinin toplanması oluşturmaktadır ki, bu da diğer bir deyişle yerel otoritelerin yararına kullanılmak üzere kaynak toplanması anlamına gelmektedir. En eski gümrük işlemlerinin gelişmiş uygarlıkların arala-

“**Günümüzde, gümrük teşkilatlarının misyonları gelir toplama anlayışını aşmıştır. Birçok kişinin beklentilerinin tersine, 1990’lardan sonra hızla artış gösteren uluslararası ticaretin neticesinde gümrük teşkilatları önemlerini kaybetmemiş aksine önemlerini ve etki alanlarını artırmışlardır.**”

rındaki ticarete uygulandığı bilinmektedir. Bugünkü anlayıştan farklı olarak, ülkeye gelen tacirlerin, “ticaret yapmaya izin almak” adı altında krala hediye şeklinde verdikleri mal ve değerli madenlerin ticaretin bir ön koşulu olması; Eski Yunan, Roma, Mısır, Mezopotamya, Hindistan ve Çin uygarlıklarının oluşturduğu ticaret haritasında ve tarihinde gümrük işlemlerinin başlangıcına dair ilk örnek olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde, gümrük teşkilatlarının misyonları gelir toplama anlayışını aşmıştır. Birçok kişinin beklentilerinin tersine, 1990'lardan sonra hızla artış gösteren uluslararası ticaretin neticesinde gümrük teşkilatları önemlerini kaybetmemiş aksine önemlerini ve etki alanlarını artırmışlardır. Toplanan vergiler, hükümet bütçelerinde (özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde) önemli bir gelir kalemi olmuş, gümrük uygulamaları insanların ve eşyanın dolaşımında kontrol mekanizması oluşturmuş, gümrük düzenlemeleri ise bazı önemli eşyanın, özellikle alkol ve tütün gibi, üretiminde ve dağıtımında sınır koyucu olma işlevini yerine getirmiştir.

Gümrük teşkilatlarının iktisadi, toplumsal ve siyasi alanlar üzerindeki etkileri fark edilip gümrük uygulamala-

rı ulusal politikalarda kullanılan bir araç olarak kabul edilmeye başlandıktan sonra, gümrükler, günün teknolojisine ve gereklerine uygun reformlarla güçlendirilmiştir. Ülkemizin de içinde bulunduğu E-Customs projesinin tüm Avrupa Topluluğunda uygulamaya geçirilmesi, gelişmiş ülkelerdeki gümrük çalışanlarının sayısındaki artışlar, gümrük teşkilatlarına bütçeden ayrılan payların miktarları, gümrüklere atfedilen teorik önemin pratikte de fark edildiğinin en somut örnekleridir. Gümrük teşkilatlarının önemine ve etki alanlarına ilişkin vurgulanan tüm hususlar ülkemizde de fazlasıyla geçerlilik arz etmektedir. Hatta gelişmekte olan ülkeler için gümrük gelirlerinin bütçedeki payı, ticaretin, özellikle ihracat

gelirlerinin kalkınmadaki önemi ve gelişmekte olan yeni sanayilerin durumları göz önüne alındığında, gümrük teşkilatlarının önemi artmaktadır. Ülkemizin coğrafi konumu gereği kıtalararası köprü görevi görmesi, bu önemin derecesini fazlasıyla artırmaktadır.

GÜMRÜKLERİN ETKİ ALANI

“ Gerek uluslararası kuruluşların etkinliği ve çalışmaları, gerek gelişmiş ülkelerin gümrüklerin iş alanına giren konularda çalışmaları ve hatta bu alanda istihdam edilen kişi sayısındaki artışlar gümrüklere verilen önemin gittikçe arttığını göstermektedir. ”

Özellikle 1990 sonrası teknolojik alanda yaşanan gelişmeler, tüm dünya üzerinde iz bırakan yeniliklerin tetikleyicisi olmuştur. Bu gelişmelerin en önemlilerinden biri kişisel bilgisayarların ve bilgisayar teknolojilerinin her eve, her iş yerine ve tüm devlet organlarına nüfus etmiş olması olarak kabul edilebilir. Bilgisayar teknolojileri, bilişim teknolojileri ve iletişim teknolojileri alanındaki yenilikleri tetikleyerek

1990'lar ve sonrası döneme damga vurmuştur. Kıtalararası görüntülü telefon görüşmeleri, bilginin ışık hızında aktarılması ve paylaşılması, yazılımların insan faktörüne karşı yükselişi, yolculuk ve taşıma sürelerinin kısalması, üretimin dünyanın her köşesinde yapılı hale gelmesi... İşte tüm bu ve benzer gelişmeler ışığında diğer birçok alanda olduğu gibi, bir devlet kurumu olan gümrüklerde de yeni teknolojilerin kullanımı sonucunda zamanla gümrük işlemlerinin basitleşeceği, bir bölümünün ortadan kalkacağı ve bu alanda çalışan insan sayısının gün geçtikçe azalacağı öngörülmüştür. Ancak, bugün bu öngörünün genel olarak doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Gerek uluslararası kuruluşların etkinliği ve

çalışmaları, gerek gelişmiş ülkelerin gümrüklerin iş alanına giren konularda çalışmaları ve hatta bu alanda istihdam edilen kişi sayısındaki artışlar gümrüklere verilen önemin gittikçe arttığını göstermektedir. Gümrüklerin modernizasyonu elbette gümrük işlemlerine hız kazandırmaktadır. Ancak, bu gelişmeler gümrüklerin işleyişinin artan önemine dikkat çeken bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Bu bakış açısı neticesinde meydana gelen gelişmeler, gümrüklerin artan ve hızlanan ticarete iktisadi, sosyo-kültürel ve hatta siyasi temellere dayanan bir cevabı olarak algılanmalıdır.

Bu yazıda ağırlıklı olarak iktisadi temellere dayanan değerlendirmeler yapılacaktır. Bununla birlikte, bu değerlendirmelerde gümrüklerin sosyo-kültürel ve siyasi etkileri de gözden uzak tutulmamıştır. Günümüzde ticaret elbette sadece ticari amaçla yapılmamaktadır. Uyuşturucu maddeler, yasak-kaçak eşya, doğaya ve çevreye zararlı ürünler, silah, tarihi eser, taklit eşya gibi uluslararası anlaşmalara konu

olan eşya gümrüklerin etkin çalışmaları sonucu kontrol altında tutulmaya çalışılmaktadır. Bu tür eşyanın toplumun sosyo-kültürel değerleri üzerindeki etkisi gözden kaçırılmamalıdır.

Gümrük uygulamalarının siyasi etkileri de ayrı bir çalışma konusu oluşturacak kadar geniştir. Ticaretin engellenmesi, ticaret önlemlerine başvurulması (özellikle anti-dumping vergisi ve kotalar), sınırlarda ticari yolların bloke edilmesi siyasi

iradenin yansımaları olarak algılanabilir. Ayrıca, gümrükler bir ülkenin aynasıdır. Uluslararası mü-nasebetlerde karşı tarafa verilecek ilk olumlu ya da olumsuz izlenimin de kaynağıdır.

Gümrüklerin iktisadi alan üzerindeki etkisi, gümrüklerin neden çok önemli olduğunu ve başta değinilen öngörünün neden günümüzde doğrulanmadığını gözler önüne sermeye yetecektir. Peki, neden bu öngörü gerçekleşmemiştir?

a. Gümrükler ve Dış Ticaret

Modern ticaret teorilerinin mantığı basit ifade edilmiştir; ülke en iyi yaptığı üretime yönelmeli böylelikle verimli üretimin neticesinde fiyatlar müm-

kün olduğunca düşürülerek rekabette güçlü bir yere sahip olunmalıdır. Örneğin, bir ülkede demir rezervleri bol ekilebilecek alan sınırlıysa ülke demir üretmeli, diğer ülkede tersi bir durum mevcutsa o ülke de buğday yetiştirmelidir. Böylelikle, her iki ülke daha verimli üretim yapacak ve daha çok ürün alacaktır. Daha sonra bu ülkeler arasında arz talep ilişkisine bağlı olarak ticaret başlayacaktır. Adam Smith

“ Adam Smith ve Ricardo tarafından oluşturulmuş (bazı farklılıklar olmak üzere) teorilere temel oluşturan varsayımlarda günümüzde halen tartışılan iki unsura yer verilmiştir:
a) Görünmeyen el (laissez faire)
b) Kapalı ekonomiler (closed economies) ”

ve David Ricardo'nun şekillendirdiği modern ticaret teorilerinin geçerliliği, değişen ekonomik koşullar ve iktisadi düşünce bakımından eleştirilmiştir. Adam Smith ve Ricardo tarafından oluşturulmuş (bazı farklılıklar olmak üzere) teorilere temel oluşturan varsayımlarda günümüzde halen tartışılan iki unsura yer verilmiştir:

- Görünmeyen el (laissez faire)
- Kapalı ekonomiler (closed economies)

Bu varsayımlar, ticarete devlet müdahalesinin olmaması gerektiğini ve ticaret yapılırken tüm makro ve mikro ekonomik gelişmelerin ülke dinamiklerine bağlı olarak ülke sınırları içinde oluşacağını öngörmektedir.

Günümüzde, bu varsayımların ulusal ve uluslararası ticaret sahnesinde pek de geçerli olduğu söylenemez. Zira 1990 sonrasında, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Gümrük Örgütü'nün en önemli çalışmalarının ülkeler arası ticaret engellerinin (tarife ve kotalar) kaldırılmasına yönelik olmuştur. Dünyanın her yerinden özellikle gelişmiş ülkelerin üretim süreçlerini sınır ötesine taşıması da, ülkelerin kapalı değil aksine gittikçe içiçe girip birbirlerinin makro ve mikro gelişmelerinden etkilendiğine örnektir. Günümüzde, hükümetler çok farklı yöntemlerle ticarete müdahale etmektedirler. En çok kullanılan tarife ve kotaların uluslararası örgütlerde tepki görmeye başlamasıyla bunlar yerini kur politikalarına, kampanya

ve lobicilik hareketlerine bırakmıştır. Bu müdahalelerin korumacı etkisi olduğu kadar siyasi etkisinin de olduğu görülmektedir. Görünmeyen elin tersine tüm dünyada hükümetlerin ekonomiye ve ticarete müdahaleleri bir gerçektir. Örneğin, Uruguay Toplantısı'ndan sonra kotalara olan kesin bakış DTÖ tarafından netleştirilmiş, kotaların yerini tarifeler almıştır. Tarifelerin de zamanla indirilmesini öngören ülkelerarası anlaşmalar güç kazandıkça, bu sefer de ülkeler en güçlü ticaret

ortaklarının para birimlerine yönelik kur politikalarını bir müdahale aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Çin'in yuan üzerindeki müdahalesi, yuanın Amerikan doları karşısında değer kazanmasını engellemekte, bu da bir bakıma tarife, vergi ya da kotaların yaptığı etkiyi yapmaktadır. Böylece, ithal eşyası pahalı hale gelmekte, ihracat eşyası ise dünya piyasalarında (kabul görmüş para birimi US dolardır) ucuzlamaktadır. Bu noktadan hareketle tarife, gümrük vergisi ya da kotaların ticarete gümrük işlemleri üzerinden nasıl etki ettiğini biraz daha ayrıntılı irdelemek yerinde olacaktır.

“ **Açık piyasa koşullarına geçişin kendiliğinden olduğu ve kolay olduğunu söylemek mümkün değildir. Ekonomik literatüre geçen Asya Krizi, Latin Amerika Krizleri ve 1980'lerden sonra ülkemizde yaşanan krizler, geçiş aşamalarının ne denli sancılı olduğunun en iyi göstergeleridir.** ”

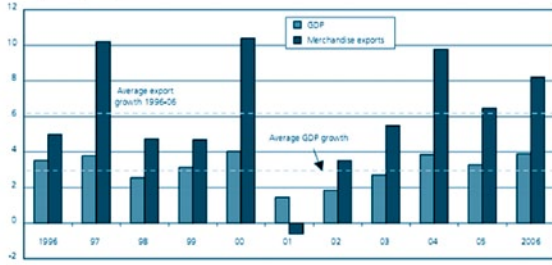
Bu konuya geçmeden önce akılda tutulması gereken husus, günümüzde ulusal ve uluslararası ticari ve ekonomik ilişkilerde devlet müdahalelerinin olduğudur. Bu müdahaleler, özellikle liberal ve açık pazar ekonomileri görüşlerini savunan gelişmiş ülkelere ustalıkla kullanılmaktadır. Gümrüklerin ilk olarak önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır.

a.1. Ticaret Önlemlerinin Önemi

Dünya ticaretinin 1990'dan sonra hızlı artışı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. Bu artışın sebepleri arasında tüm dünyaya yayılan serbest ticaret, açık piyasa ekonomisi anlayışının yanı sıra teknolojiye, özellikle iletişim ve bilişim teknolojilerindeki, gelişmelerin çok büyük etkisi vardır. Serbest piyasa ekonomilerinin işleyişi ticaret politikası önlemlerinin, gümrük vergileri, kotalar ve tarifelerin ortadan kaldırılmasını öngörmekte

ve uluslararası kuruluşlar da bahsedildiği üzere bu yönde çaba harcamaktadırlar. Önlemler kalkmasa bile bunların önemli derecede azaltılması, ticaretin artışına direkt olumlu bir etki yapmıştır. 1990 sonrasında dünya piyasasına birçok yeni ülke dahil olmuştur. Bu ülkelerin çoğu da “liberal/açık pazar ekonomileri” tezini savunan AB üyeliğine geçmiş ülkelerdir ve diğerlerinin geçişi için de karşılıklı çalışmalar başlatılmıştır.

Chart 1
Growth in the volume of world merchandise trade and GDP, 1996-2006
(Annual percentage change)

Grafik-1: 1996-2000 yılları arası dünya mal ticaret hacmi
Kaynak: WTO

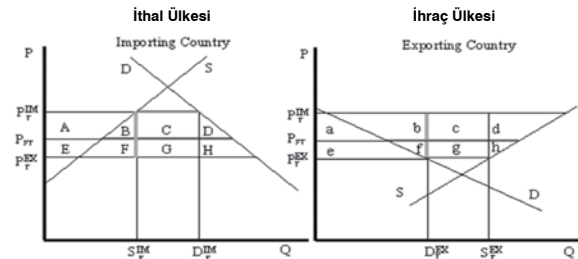
Açık piyasa koşullarına geçişin kendiliğinden olduğu ve kolay olduğunu söylemek mümkün değildir. Ekonomik literatüre geçen Asya Krizi, Latin Amerika Krizleri ve 1980'lerden sonra ülkemizde yaşanan krizler, geçiş aşamalarının ne denli sancılı olduğunun en iyi göstergeleridir. Peki, bu değişim nedir ve sebepleri nelerdir? Bu sorunun cevabı, hem bize ticaret önemlerinin nasıl çalıştığını hem de dünya üzerinde ticaret politikalarının uygulayıcı birimi olan gümrük teşkilatlarının uluslararası ticarete ne denli güçlü bir rol oynadığını gözler önüne serecektir.

II. Dünya savaşından sonra 1990'lara kadar olan süreçte, kim ne isim takarsa taksın, baş aktörler, dünya ticaretinin kimler tarafından yönlendirileceğinin mücadelesini vermişlerdir. Bu yarış sonucunda iki taraflı bir hikaye ortaya çıkmıştır: “Açık ekonomiler” ve “kapalı ekonomiler” (temel

alınan bilim dalına göre bu isimler değişmektedir). Ticaret önlemleri hikayenin bir tarafında yer almaktadır. Dünyanın yakın zamanda ikiye ayrılmasının bir işareti olarak kabul edilen “İthal İkame Kalkınma Modeli”, ticaret engellerinin en şiddetli kullanıldığı model olarak “kapalı ekonomilerin” tercihi olmuştur.

Basitçe ifadeyle, bu model yurtdışından alınacak malların, yani ithal malların, yerine yurtiçi malların tercih edilmesine dayanmaktadır. Daha geniş anlamıyla, bu modelde ülke içindeki gelirin yine ülke içinde kalması ve yurt dışındaki üreticilerin yerini yurt içindeki üreticilerin alması amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak ithal mallar üzerinde ticarete ağır önlemlere başvurulmuştur. Ticarete uygulanan kota, tarife ya da gümrük vergisi belli şartlar altında aynı etkiyi, ithal malın yurtiçi malla ikamesini, sağlamak amaçlı kullanılmıştır.

Peki, bu önlemler nasıl çalışmaktadır ve etkileri nelerdir? Bu noktada, uluslararası iktisat teorisinin en bilinen grafiklerinden yararlanmak yerinde olacaktır.

Kaynak: "International Trade Theory and Policy", Saronovic,

“Pft” serbest ticaret fiyatını, diğer bir deyişle dünya denge fiyatını göstermektedir. Bu fiyat seviyesinde ithal ülkesinin ithal ettiği eşya miktarı, ihraç ülkesinin ihraç ettiği eşya miktarına eşittir.

İthal ülkesi, tarife uygulamasına ya da benzer etkiye sebep olacak başka bir ticaret önlemine başvurduğunda, fiyat "Pımt" ye yükselmektedir. Yeni fiyat seviyesinde klasik kural; talep, yani tüketilen mal miktarı düşmekte; arz, yani üretilen mal miktarı artmaktadır. En genel ifadeyle, tüketiciler yüksek fiyattan bir tüketim kaybıyla

yüz yüze kalırken üreticiler yüksek fiyattan daha çok üretmenin sağladığı gelir artışını yaşamaktadırlar. Tüketimdeki azalma ihraç ülkesinde arz fazlasına sebep olacak, ihraç ülkesindeki fiyat seviyesi düşecektir. Bu kez de ihraç ülkesinde gelir dağılımı farklılaşacaktır. Tüketiciler daha ucuz fiyattan yararlanırken üreticilerin geliri düşecektir. Aşağıda verilen grafik milli refah ve dünya refahını da hesaba katarak ithal ülkesinin uyguladığı tarifenin etkisini göstermektedir. "--" işareti kayıplı ifade etmektedir.

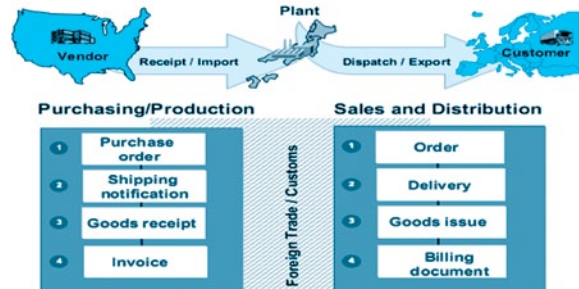
İthal mallara uygulanan tarifenin gelir/refah etkisi		
	İthal Ülkesi	İhraç Ülkesi
Tüketici fazlası	- (A + B + C + D)	+ e
Üretici fazlası	+ A	- (e + f + g + h)
Devlet gelirleri	+ (C + G)	0
Milli refah	+ G - (B + D)	- (f + g + h)
Dünya refahı	- (B + D) - (f + h)	

Elbette ki teoride kullanılan varsayımlar günümüzde pek geçerli değildir ve bunun en güzel örneklerini şuan ki dünya krizinde görmek mümkündür. Örneğin, bu teoride ithal ülkesi büyük bir ülke olarak kabul edilmektedir ve bunun ise dünya talebini ya da dünya üretimini etkileyebileceği varsayılmaktadır. Günümüzde, bir ürünün

“BRIC” denen **Brazil, Russai, India ve China (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) grup dünya ekonomisine etki edecek yukarıda belirtilen “güçlü bir ülke” varsayımını daha da zayıflatmaktadır.**

dünya piyasa fiyatını etkileyecek bu denli “güçlü bir ülke” bulmanın zor olduğu kabul edilmektedir. Ancak, çok özellikli ürünlerde tekel gücünün etkisiyle oluşabilecek bir iktisadi etkidir bahsedilen. Diğer bir varsayım da ticaretin iki ülke arasında olmasıdır. Buna bağlı olarak, üretimin, kapalı ekonomi düşüncesiyle aktör ülkeler-

de yapıldığı varsayılmaktadır. Bu sebeple üreticiler etkilenmektedir. Ancak, günümüzde neredeyse tüm gelişmiş ülkelerin çok uluslu firmaları, üretimlerini maliyet avantajı olan deniz aşırı ülkelere yönlendirmektedirler. Aşağıdaki grafik basit anlamda bu üretim varsayımının değiştiğini göstermektedir. Ayrıca, “decoupling effect” olarak adlandırılan bir etki günümüzde özellikle süper güçlere alternatif güçlerin çıkmasıyla ortaya çıkmıştır. Örneğin, “BRIC” denen Brazil, Russai, India ve China (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) grup dünya ekonomisine etki edecek yukarıda belirtilen “güçlü bir ülke” varsayımını daha da zayıflatmaktadır. Artık, toplam talebin (tüketim) ve toplam arzın (üretim) güçlü olduğu birçok ülke mevcuttur. Bu “güçlü ülke”nin arz ve talep üzerindeki olası negatif etkisi, diğer büyük aktörler tarafından bertaraf edilmektedir. (decoupling effect)

Konuya bir parantez açmak gerekir. Teoriye bakıldığında uygulanan ticaret önlemlerinin büyük ülkede tüketiciye, küçük ithalatçı ülkede ise üreticiye zarar verdiği görülmektedir. Bu konu basit bir teoriden ötedir. Uluslararası ticarete büyük ülke rekabet ortamını en başından kontrol etmekte; dünya fiyatını, üretimini ve tüketimini dolaylı olarak belirlemede etkili olabilmektedir. Bunu da rekabet üzerinden yapmaktadır. Dolayısıyla, ticaret önlemlerinin etkisi çoğu zaman çok daha geniş anlaşılmalıdır. Güçsüzlerin, rekabet ortamında korunmadığı takdirde yok olacağı açıktır. Bunun bir dünya politikası olarak kullanıldığında nasıl bir etki yapacağı düşüncelelerinize bırakılmıştır.

Konumuza dönmek gerekirse, bu alternatif ülkelerin Çin, Hindistan, Rusya ve Brezilya'nın (nüfus ve doğal kaynak özelliklerine dikkat edelim) dünya piyasasında yukarıda bahsettiğimiz tekel egemenliğini ciddi anlamda sarstığı söylenebilir. Aynen risk analizi yapan bir aracı gibi ülkelerin dış ticaret yetkililerinin de ticaret ilişkilerinde aynı mantıkla hareket etmesi gerekir. İster buna dışa bağımlılık ister ticaret bağımlılığı densin, ticaret ortaklarının ürün ve ülke bazında miktar ve risk analizine tabi tutulması şarttır. Bu bahsedilen analiz neticesinde, bir ülkede kriz çıktığında ya da o ülke tekelindeki ürünün satışı kesildiğinde, başka bir satıcı ya da bir alıcı tarafından bu etkinin telafi edilmesi mümkün olacaktır. Örneğin şuan Akdeniz ülkelerinin birçoğunun ticaret port-

föyleri risklidir. Bir kalem - Avrupa Birliği ile yapılan ticaret- toplam ticaretin yüzde ellisini, bazı ülkelerde yüzde yetmişini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'ndeki bir ekonomik krizin etkileri bu ülkelerde çok daha şiddetli olacaktır.

Ürün bazında kar-maliyet analizi, satıcı bazında ise tarihsel bağların bile işin içine katılacağı siyasal risk analizi (ülke riski analizi) yapılarak, dış ticaretteki toplam riskin düşürülmesi ya da kontrol altına alınması mümkün olacaktır. Bu konuya ilişkin gü-

“**Örneğin şuan Akdeniz ülkelerinin birçoğunun ticaret portföyleri risklidir. Bir kalem - Avrupa Birliği ile yapılan ticaret-toplam ticaretin yüzde ellisini, bazı ülkelerde yüzde yetmişini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'ndeki bir ekonomik krizin etkileri bu ülkelerde çok daha şiddetli olacaktır.**”

nümüzde Rusya ve komşu ülkelerle yaşanan birçok olay bahsedilen analizin haklı gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Hikayenin diğer bir tarafı tüm dünyada bir değişim rüzgarı estirmiştir. Özellikle 1990'lar sonrası uluslararası örgütlerin çatısı altında koruma önlemlerinin kaldırılması, dünya ekonomilerinin liberalleştirilmesi ve bu sürecin de en önemli adımlarından birinin tüm dünyada kotaların, tarifelerin, teşviklerin kaldırılma-

sı olması tesadüf değildir. Bu dönem, ithal ikame kalkınma modelinin yerini “ihracat odaklı kalkınma modeline” bıraktığı, duvarların yıkıldığı ve dünya piyasasında rakipsiz çok uluslu dev firmaların ortaya çıktığı dönemdir, yani açık ekonomiler dönemidir. Koruma önlemlerine artık gerek kalmamıştır! Peki, kimler bu yeni oluşumu, değişimi şiddetle savunmaktadır ve kimler büyük zararlar görmektedir. Hangi uluslararası örgüt çatıları altında bu politikalar dünyaya yayılmaktadır? Bu iki ayrı sorunun cevabı aynıdır.

Bu yeni model tüm dünyaya yayılmıştır. Daha bilinen isimleri şunlar da olabilir; liberalleşme, özelleştirme, açık pazar ekonomileri... İsmi ne olursa olsun, birçok ülke en genel anlamıyla ulusal piyasalarını dünya piyasalarıyla entegre etme yarışına girmiştir. Bu yarışta kim kazanacaktır? Tabii ki rekabet gücü daha yüksek olanlar... Kimlerdir rekabet gücünü, tekel gücüne çevirenler? Bir zamanlar Hindistan'daki damak tadı, Burger King restoranlarında sunulanla aynı değildi. Bu gelişmelerin en tehlikeli yanı şudur: Rekabete açık hale gelen ama rekabet gücü olmayan ülkeler, bir de ticaret anlaşmalarıyla milli gümrüklerinin müdahaleci etkisini kaybettikten sonra, gittikçe yüksek teknoloji ve yüksek kalite mal üretiminden uzaklaşarak ara mal üretir hale gelmektedirler. Bunun anlamı nedir? Çok açık: Ekonomik bağımlılık... Bunun yanı sıra, özelleştirme belki ekonomik bağımlılıktan çok daha tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir. Rakamlara

bakıldığında ticaret artmaktadır. Ama iyi bakıldığında ticaret güçlü ülke lehine artmaktadır. Ticaret rakamlarına bakılarak yapılacak bu tür bir analiz, ülkenin piyasalardaki rekabet gücünün kırıldığı ve ülkenin kalkınma sürecinin askıya alındığı gerçeklerini gölgelemektedir. Bu itibarla, açık ekonomiye geçen ülkelerin sürekli ticaret açığı vermesi, resmin sadece teoriler üzerinden görünen küçük olumsuz bir parçasıdır.

Sonuç olarak dünya ticareti 1990'lardan bu yana artmaktadır ve dünya düzeni değişmektedir. Bu

artış ve değişim, dış ticaret işlemlerinin can alıcı merkezinde yer alan gümrük teşkilatlarının önemini her geçen gün artırmıştır. Ticaretin yeni yüzünün fark edilmesi gümrüklerin önemini daha da artırmakta, gümrük uygulamaları ülkelerin vazgeçmemesi gereken bir güvenlik aracı haline dönüşmektedir. Dar bakış açısından kurtulmak ve ticaretin yeni yüzünü daha iyi kavramak için gümrük teşkilatlarının rekabete etkisini kavramak gerekir. Gümrüklerin önemini kavranabilmesi, düşünüldüğünden çok daha derin ve güncel bir analize ihtiyaç duymaktadır.

Bu yılın başlarında dünyada, ünlü bilim adamlarından birinin meşhur teorilerinden biri kutlanmıştır. Günümüzde işletme modellerinde ve hatta makro iktisadi ilişkiler de dahi geçerli olan "güçlü olan ayakta kalır" düşüncesidir.

b. Gümrük Teşkilatı – Rekabetçi Üstünlük

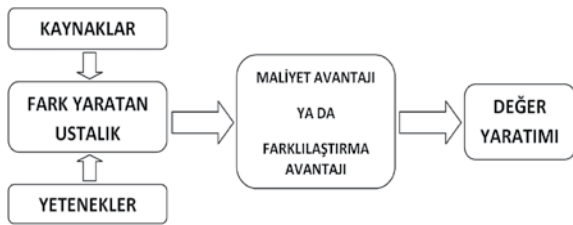
Bu yılın başlarında dünyada, ünlü bilim adamlarından birinin meşhur teorilerinden biri kutlanmıştır. Teorinin bu çalışmayı ilgilendiren kısmı, günümüzde işletme modellerinde ve hatta makro iktisadi ilişkiler de dahi geçerli olan "güçlü olan ayakta kalır" düşüncesidir. Rekabetin en geçerli kuralları, Harvard

Profesörü M. Porter tarafından 1990'lı yıllarda ortaya konmuş ve doğrulanmış öngörülleri Porter'ın "5 Forces Model" (5 etken modeli) ve "Theory of Competitive Advantage" (Rekabetçi üstünlük) teorilerinin rekabet literatüründe öne çıkmasına neden olmuştur. Kısaca bu modelleri tanımlayalım.

b.1. Rekabetçi Üstünlük Teorisi:

Porter, "Rekabetçi Üstünlük" firma bazında tanımlarken, pazar içinde diğer firmaların ortalama karını geçen firmaların rekabetçi üstünlüğe sa-

hip olacağını, rekabetçi üstünlüğün sürdürülebilir olmasının asıl hedef olduğunu vurgulayarak işe başlamıştır. Rekabetçi üstünlük iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. 1) Firma, rakipleriyle aynı yararları sağlarken daha düşük maliyetlerle çalışıyorsa buna maliyet avantajı adı verilmiş, 2) farklılaştırdığı ürünlerden rakiplerinden daha fazla yarar sağlıyorsa bu yöntem de farklılaştırma avantajı denmiştir. Aşağıdaki grafikte yer alan bu iki tercih “Tercih Stratejiler” olarak adlandırılmıştır. Görüldüğü üzere firmalar kaynakları (doğal kaynak, ticari marka patentler, AR-GE üstünlüğü, müşteri bağlılığı, marka adı...) ya da firmaya özgü yetenekleri (ürünü daha çabul dağıtma, son teknolojilerden yararlanma, yüksek eğitimli işgücü, kaliteli yönetim...) fark yaratmak için daha doğrusu kendilerine öz ustalıklar yaratmak için kullanmaktadır. Bu ustalık, strateji olarak maliyet avantajı ya da farklılaştırma avantajı çerçevesinde değerlendirilmekte, firma müşterilerine daha iyi ürünler sunarak ya da kendi daha çok kar ederek değer yaratmaktadır.

Bu model, Porter tarafından önce sanayilere daha ileri aşamada ise ülkelere uygulanmıştır. Bu noktada atıf yapmak istenen konu “Rekabetçi Üstünlük Teorisi” ve diğer bahsi geçecek “5 Etken Modeli” teorilerinin ülkeler bazında uygulanırken gümrük teşkilatının bu sistematik içindeki önemli rolüdür. Bu rolün en etkin hayat geçirildiği örnek “Gümrük Birliği” anlaşmalarıdır.

b.1.2. 5 Etken Modeli:

Yukarıda bahsettiğim, mikrodan yani firmadan, makroya yani sanayi ve ülke üretimlerinde rekabetçi üstünlüğün sağlanabilmesi konusunu Porter’ın “5 etken modeliyle” irdelemek daha gerçekçi fikirlerin oluşmasına yardımcı olacaktır. Aşağıdaki grafikte gösterilen 5 etken, firmanın/ülkenin rekabetçi üstünlüğünü nasıl sağlayabileceği ve bu konumunu sürdürebilmesine ilişkin ne tür etkenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir.

Modelde belirtilen 5 etken firmaların rekabetçi bir konum kazanmaları ve bunu korumaları için göz önünde tutmaları gereken piyasada etkin aktörleri ifade etmektedir. Örneğin, alıcıların gücü satılan ürünün alıcılarının toplu hareket etmesi dolayısıyla fiyat üzerinde etki yapma güçlerini ifade etmektedir. Ürün ve teknoloji gelişimi piyasadaki kanuni engellerin dikkate alınması, piyasadaki eğilimin ve modanın takip edilmesi anlamına gelmektedir. Tedarikçilerin gücü üretimde kullanılan girdi fiyatlarını etkileyebilecek satıcıların, toplu hareket edip etmediği ya da çok sayıda olup olmadığını göstermektedir. Pazara giriş ise; giriş engellerini, piyasa fiyatı, ölçek ekonomileri, karteller gibi başlıkları ve piyasaya hangi kanallarla girilmesi gerektiğini incelemeye dâhil etmektedir. Son olarak da, rekabet savaşı piyasadaki firmaların sayısını, büyüklüğünü, sabit ve değişken maliyetlerin ne olduğunu, hangi

tür stratejiler kullanıldığını, ürün-hizmet yelpazesinin ne olduğunu gösteren etkidir. Elbette her 5 etken için verilebilecek örnekler arttırılabilir.

Firma bazında düzenlenen bu teorilerin endüstri ve ülke ölçeğinde uygulanmasının gerekliliği iki açıdan irdelenebilir:

- Günümüzde ülkelerin firmalarla kalkınma yoluna gitmesi, günün şartlarının dünyayı tek bir piyasa haline getirmesi ve bu açıdan bakıldığında artan dış ticaretin sanki tek bir piyasada gerçekleşiyor olması... Uluslar adına bu piyasaya girenler bu teorileri kullanabilmekte ve firmanın başarısı kendi ülkesine direkt etki yapmaktadır. Bazı Amerikan firmalarının ciroları bazı ülkelerin GSMH'sine eşit durumdadır.
- 1990 sonrası dünyada gelişmeler farklı bir piyasa anlayışını getirmiş, farklı piyasalar oluşturmuştur (internet bir piyasadır, google, yahoo dünyaca bilinen zengin firmalardır). Ülkelerin bu değişen, hızla entegre olmaya başlayan piyasalara girişlerinde "Rekabetçi Üstünlük" en önemli faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Tüm bu teorik bilgilerin ayrıntıya girmeden örneklendirilmesi konunun daha iyi anlaşılması bakımından gereklidir. Örneğin, çok uluslu fast food restoranlar zinciri "Burger King" kullandığı yönetim modelleri, uyguladığı üretim metodları ve sahip olduğu teknolojik imkânlar ile dünyanın her yerinde standart ürünler sunmaktadır. Öyle ki, ülkelerarası Burger King fiyatları kullanılarak döviz kurlarının belirlenebileceği konusunda espriler bile yapılmaktadır. Girdiği her piyasada standart ürünü, en hızlı en ekonomik şekilde su-

nan Burger King, bu kaynak ve yeteneklerini birleştirerek fast food piyasasında ustalık kazanmış ve fark yaratmıştır. Burger King değer yaratma aşamasında her iki stratejiden de yararlanmıştır. Örneğin, Hindistan'da farklılaştırma stratejisini kullanarak hamburgerleri et yerine sebzedden yapılarak müşterilerine sunmuştur.

Diğer modele gelince, örneğin Türkiye'ye giren Burger King kullandığı eti ithal ederek satıcıların gücünü ortadan kaldırmış, marka ismini çok iyi kullanarak, alıcıların etkisini, fiyat üzerindeki gücünü kırmış, entegre ettiği üretim ve yönetim sistemiyle- Amerika'daki yönetimce kararlaştırılan- ürün ve teknoloji gelişim etkenini kendi yararına çevirmiş ve son olarak da farklılaştırılmış ürünler içeren menülerinin (döner – hamburger) maliyetlerini, diğer rakip olabilecek firmaları (tek rakip McDonalds) ve ülkedeki trendleri analiz ederek rekabet savaşı olmadan Türk piyasasına girmiştir. Bu noktada, kazanan rekabetçi üstünlüğe sahip olan firma gözükmese de, esas olarak bu ticaretten kazançlı çıkan firmanın ait olduğu ülkedir. Hiçbir engel olmaksızın dünyanın bir ucundaki firma ülkemizde yüzlerce şube açmış, kendi işleyişini piyasaya kabul ettirmiştir. İşte tüm bunlar günümüz piyasalarının özelliklerine ve 1990'larda bambaşka bir dünya düzeni için Porter tarafından sunulan teorilerin geçerliliğine işaret etmektedir.

Burdan çıkarılabilecek sonuç şudur: Rekabet, firmalar ve ülkeler için ölüm kalım meselesidir. Peki, tüm bu iktisadi teoriler içinde gümrüklerin ne gibi bir etkisi olabilir?

b.2. Gümrük Birliği ve Rekabetçi Üstünlük:

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dünya üzerin-

de yaygınlaşan ekonomik birleşme politikaları sonucu oluşan ekonomik bloklar günümüzde gümrüklerin en etkin şekilde rol aldığı oluşumlardır. Ekonomik birleşme teorisi 1950'lerden sonra temellendirilmiş ve kısaca şu basamakların birbirini takibi olarak özetlenmiştir.

- Tercihli ticaret anlaşması
- Serbest ticaret anlaşması
- Gümrük birliği
- Ekonomik ve parasal birlik
- Tam ekonomik birlik

Teorinin, Avrupa kıtasında en başarılı şekilde uygulandığını söylemek mümkündür. Avrupa Topluluğu bu başarının sağlanmasında üye ve aday ülke gümrük teşkilatları arasındaki uyuma öncelik tanıyarak gümrüklerin önemini ortaya koymuştur. Bu sürecin gümrükler açısından en önemli basamağı gümrük birliğinin oluşturulması olmuştur. Gümrük birliği anlaşmalarının sadece siyasi bir iradenin gerekli bir yansıması olduğuna inanmak ya da bu yansımanın gerçekleştirilmesinin AT tam üyelik sürecindeki aday ülkelerin tam anlamıyla menfaatine olduğunu iddia etmek doğru bir tespit olmayacaktır.

Bu bölümde belirtilecek hususlar da bunun en gerçekçi ispatı olacaktır: Gümrük birliği, gümrük teşkilatlarının işleyiş, mevzuat ve altyapı konularında karşılıklı uyumlaştırılmasını zorunlu tutmaktadır. Gümrük birliğinin tesisine yönelik oluşturulan karşılıklı çalışmalar neticesinde or-

taya çıkarılan metinler, Topluluk Konseyi'nin bir kararıyla anlaşma metnine dönüştürülmektedir. Bu metne baktığımızda, yer alan başlıkların bu oluşum içinde birincil rol oynayan gümrük teş-

kilatlarının hangi hayati konularda ne denli önemli rol oynadığını gözler önüne sermektedir.

6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı, Türkiye ve AB arasında gümrük birliğini oluşturmuş ve gümrük birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe konmuştur. Kararın kapsamı şu ana başlıklardan oluşmaktadır:

- Malların serbest dolaşımı

ve ticaret politikası

Bu başlık altında göze çarpan hususlar çok önemlidir. Önemi günümüzde daha iyi anlaşılabilir. Ticaret politikası araçlarının ve korumayı sağlayan araçların kaldırılması, AB nin uyguladığı tercihli rejimlerin kabul edilmesi, ortak gümrük tarifesinin uygulanması ve tüm bu değişiklikler yapılırken işlenmiş tarım ürünlerinin farklı bir değerlendirme ve uyum sürecine tabi tutulması hususları, Anlaşma'da yer alan diğer başlıkların ve 1/95 sayılı Karar'ın yanı sıra aşağıda belirtilen üç düzenlemenin de işaretçisi olmuştur.

Konunun birebir rekabete etki edeceği gayet iyi bilindiği için, Anlaşma'da ülkemiz için 5 yıllık bir korumalı geçiş süresi öngörülmüş, tarım ürünleri

“ Gümrük birliği anlaşmalarının sadece siyasi bir iradenin gerekli bir yansıması olduğuna inanmak ya da bu yansımanın gerçekleştirilmesinin AT tam üyelik sürecindeki aday ülkelerin tam anlamıyla menfaatine olduğunu iddia etmek doğru bir tespit olmayacaktır. ”

için belirsizlik hâkim kılınmış ve diğer tüm başlıklarla rekabetin ortadan kaldırılması hususu da garanti altına alınmıştır. 1/95 sayılı Karar'ın yanı sıra yapılan diğer üç düzenleme şunlar olmuştur:

1. Ortaklık anlaşmasında yer almayan alanları güçlendirmeye ilişkin Tavsiye Kararı,
2. Beş yıllık öngörülen korumalı geçiş sürecine hangi ürünlerin dâhil olabileceğini sıralayan hassas ürünleri içeren 2/95 sayılı Karar,
3. Türk ekonomisinin bu geçiş sürecinde karşılaşacağı değişiklikler esnasında ihtiyaç duyacağı mali yardım ve işbirliğinin çerçevesini belirleyen Topluluk Deklarasyonu.

Yukarıda belirtilen hususlara ek olarak gümrük birliğinin siyasi bir irade yansımasından öte bir öneme sahip olduğunu gösteren diğer anlaşma başlıkları da kısaca şunlar olmuştur.

- Türkiye'nin Topluluk ortak tarım politikasına uyumu ve tarım ürünleri ticaretinde uygulananacak tercihli rejim,
- Gümrüklere ilişkin hükümler, Türkiye'nin Topluluk gümrük koduna uyumu ve karşılıklı idari işbirliği,
- Mevzuat uyumu.

Bu başlık da ilk bahsedilen hususların garantisi konumunda düzenlenmiştir. Bu başlık altında fikri, sınaî ve ticari mülkiyetin korunması, rekabet kuralları ve mevzuat uyumlaştırılması, devlet yardımları, tekeller ve bir kez daha ticari korunma araçları konularında yapılması gereken düzenlemeler ortaya konulmuştur.

- Kamu alımları

- Vergilendirme

Bu Anlaşma metninden de anlaşılıyor ki, Gümrük teşkilatlarının sahip olduğu rollerin tesir ettiği alanlar sadece mevzuat uyumu ve AB yolunda bir basamak almaktan çok ama çok ötedir. Önceki bölümde irdelenen ticaret önlemlerinin etkisi bu anlaşma kapsamında yapılan ve öngörülen değişikliklerle;

- Üretimi,
- Tüketimi,
- Refah dağılımını,
- Sektörel gelişimi,
- Mikro ve makro değişkenleri ve aktörlerini,
- Rekabetçi üstünlüğü ve
- Tüm bunların sonucunda iktisadi bağımlılığı ve ekonomik kalkınma düzeyini etkilemiştir.

Tüm bu alanlarda ortaya çıkabilecek olumsuz gelişmelerin telafisi için öngörülen mali destek Topluluk tarafından belirlenmiştir:

- 5 yıl süreyle 375 milyon ECU,
- Akdeniz Programı çerçevesinde 300-400 milyon ECU,
- 1996'da devreye giren 5,5 milyar ECU'luk Akdeniz Fonundan kesinleştirilmeyen miktar,
- 750 milyon ECU tutarında proje kredisi,
- IMF programına eklenebilen makro-ekonomik yardım.

Tüm anlatılanları toparlayalım, basitleştirelim ve resmi beraber görelim:

Gümrük vergilerinin düşürülmesi öngörüldüğünde, "Ticaret Araçlarının Önemi" başlıklı kısımda

belirtilen tarife etkisi, grafiklerde ve tabloda izah edilen teorinin işleyiş mantığı değişmemektedir. Ancak vergi artırımı yerine vergi indirimi -ticaret önlemlerinin kaldırılması- öngörüldüğü için daha önce belirtilen etkinin tam tersi istikamette bir etki yapacaktır. İhraç ülkesindeki üreticiler engelleri aşarak piyasaya girme şansını bulacak, ithal ülkesindeki tüketiciler düşen fiyatlardan yararlanarak daha çok ithal eşyası talep edeceklerdir. Tam bu noktada anlatılan ikinci çok önemli husus resme dâhil olmaktadır: Rekabetçi üstünlük teorisinde (5 etken modeli) yer alan alıcıların gücü, ithal ülkesine sunulan daha ucuz ve ileri teknoloji ürünlerle kırılacak, rekabet kesinlikle ithal ülkesi üreticilerin aleyhine olacak, piyasaya giriş engelleri bir bir kaldırıldığı için (sadece vergiyi düşünmeyin tüm başlıkları hatırlayın) piyasaya rahatça giren dış üreticiler piyasada kırılması çok zor bir rekabetçi üstünlük sağlayacaklardır. Hassas ürünler adıyla bir liste oluşturmak ve bu geçiş dönemi için, 1996-2001 dönemi için, (Bu dönemlerin ülkemizin krizler yaşadığı dönemler olduğu hatırlanmalıdır.) bir kaç milyar ECU'luk mali destek öngörmek şeklindeki taraf ülke menfaatlerini gözetmeksizin hazırlanan Anlaşma metni, ülkemiz üzerinde çok ciddi sonuçlar doğurmuştur. Bu çerçeveden bakıldığında günümüzde gümrüklerin aslında nedenli önemli roller üstlendiği ve kararlar aldığı daha net görülmektedir.

Genel olarak, ithal ülkesinde tüketiciler kazanırken ihraç ülkesinde tüketiciler toplam talep artışının neden olduğu fiyat artışıyla yüzleşmişlerdir. Bu gelişmeler, bazı temel sektörlerin çöküşüne bazılarının çehre değiştirmesine ve elbette bazı yeni sektörlerin oluşumuna neden olmuştur. Örneğin tarım sektörü, teknolojiye dayalı ağır

sektörler yok olurken ihraç ülkesinde üretimini gerçekleştiren ağır, rekabetçi sektörler kendilerine yeni bir pazar ve ara ürün sektörü oluşturmuşlardır. Örneğin ihraç ülkesinde otomobil sektörü gelişirken ithal ülkesinde ise bu sektörün ara ürün, yedek parça üreticileri kendilerine yeni sektörler oluşturmuşlardır.

Teknik bir mevzuat uyumu, uzun vadede ülkeyi iktisadi olarak bağımlı hale dahi getirebilmektedir. Örnekleri de mevcuttur. Teknik açıdan bir analiz yapılmasına ihtiyaç duyulması halinde;

- Gümrük birliği sağlanan ülke ile AT arasındaki ticaret açığı rakamları,
- İthal ve ihraç ülkesinde bütçe kalemlerinde gelirler kısmındaki gümrük gelirleri,
- İthal ve ihraç ülkesinde rekabetçi üstünlüğü olan firmaların hangi sektörlerde olduğu ve kaç tane olduğu

karşılaştırılarak etkilerin nedenli derin olduğu ve uzun vadede ticaret-rekabet-iktisadi bağımlılık sarmalının nasıl oluşturulduğu tespit edilebilir.

Diğer önemli bir nokta, ülkelerin kalkınma modellerinin incelenmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Konunun fikir babalarından Rostow II. Dünya Savaşı sonrası geliştirdiği "Kalkış Modeli" (take-off model) ile ülkelerin gelişmişlik evrelerinin süreklilik arz edecek şekilde 5 ayrı evreye bölmüştür. Modelin hangi dönemde, hangi amaç ile hazırlandığı bir yana bırakılırsa özellikle modelin iç dinamiklere, tasarruf-yatırım ilişkisine ve aynı zamanda rekabetçi üstünlük teorisinin (daha detaylı halinin) uygulanabilmesine yatkın olduğu için incelendiği bilinmelidir. Modelde geçen beş ayrı evre şunlardır:

1. Geleneksel toplum: Tarımın egemen olduğu, üreticilerin ürünü tükettiği ve hiyerarşinin egemen olduğu toplumsal düzendir.
2. Kalkış öncesi ön koşullar: Bu dönemde tarım gelişmiş, üretim fazlası ticarete konu olmaya başlamış ve tasarruflar yatırım kanallarına yönelmiştir. Bu aşamanın sonucu olarak bir endüstri devriminin yaşanması öngörülmektedir.
3. Kalkış: Bu dönemin en önemli özelliği dış kaynaklara bağımlı olmadan iç dinamiklerin işletilmesi ile süreklilik arz edecek büyümenin sağlanmasıdır.
4. Olguluğa ulaşma: % 40-50 seviyelerindeki yatırım, ekonomik ve teknolojik alanda buluşlara ve gelişmelere yönlendirilmiştir ve yeni ileri teknoloji endüstriler oluşmaktadır.
5. Kitle tüketim çağı: Toplumun geneli seçme şansı ve bolluk içinde yüksek bir refah seviyesine ulaşmıştır.

Bu modelde dikkat çeken en önemli hususlar şunlardır:

- Ülkenin sahip olduğu kaynakların en etkin şekilde ve iç dinamiklere uygun olarak kullanılması,
- Tarım sektöründe kaynak yaratılması, endüstri devrimi aşaması öncesi ve sonrasında tarım sektörünün geliştirilmesi ve modernleştirilmesi,
- Üretim fazlasının ticarete konu edilmesi ve kaynakların tasarruf edilerek yatırıma, dolayısıyla sermayeye dönüştürülmesi,
- Sermayenin, gelişmiş teknolojiler kullanan yeni üretim sektörlerinin kurulmasına yönlendirilmesi ve bu sektörlerin etkisiyle oluşacak çok sayıda üretim aktörünün bu alanda üretime katılması (Porter, cluster model).

Rekabet gene bu modelde de en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımda kaynak artırımı sektörün rekabet içinde yok olmasını değil korunmasını gerektirmektedir. Aynı mantık kurulmuş sanayi sektörlerinin de rekabet içinde desteklenmesini gerekli kılar. Tüm bu aşama içinde dahi gümrüklerin etkisi görülmektedir.

Sonuç:

Gümrük teşkilatlarının önemi artmaktadır ve 1950'lerden bu yana bu etki çok hayatidir. Gümrükler eliyle yapılacak düzenlemelerin sadece dış ticaret, mikro ve makro etkileri gözler önüne konmaya çalışılmış, bahsedildiği üzere sosyo-kültürel ve siyasi etkilerine kısaca değinilmiştir. Etki alanı ticaret politikalarıyla belirlenen sektörlerde ya da tüm ülkede, rekabetçi üstünlüğün belirlenmesinde çok önemli yeri olan düzenlemeler, mevzuat uyumu ya da atılması gereken bir adım olarak dar bakış açısıyla değerlendirilmemelidir. Gümrüklerin bugün düzenlemeleri, yarınki nesilleri ve tüm ülkeyi etkileyebilecek boyuttadır. Gümrüklerin etki alanı göz önüne alınmalı, bu bakış açısıyla gümrük teşkilatlarının gücüne güç katılmalıdır. Günümüz, ticaret ve rekabet çağıdır. Teknolojik gelişmeler bu aktörleri her geçen gün daha ön plana çıkarmaktadır. Bu çalışmada gümrüklerin ticaret ve rekabet üzerindeki yadsınamaz etkisi açıklanmıştır.

KAYNAKÇA

- "Porter's 5 forces Model" http://en.wikipedia.org/wiki/Porter_5_forces_analysis
- Micheal E. Porter , The Competitive Advantage of Nations, 1990 Harvard Press.
- "what is strategy?" Michael E. Porter Harvard Business Review Articleş 1996
- "Clusters and Competition: New Agendas for Companies, Governments, and Institutions?" Michael E. Porter Harvard Business Review 1999
- "The Five Competitive Forces That Shape Strategy?" Michael E. Porter Harvard Business Review Articleş 1999
- Porter, Michael E., ed., Competition in Global Industries, Boston, Mass.: Harvard Business School Press, 1986.
- Porter, Michael E., Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance, New York: The Free Press, 1985. [This is our favorite.]
- Porter, Michael E., Competitive Advantage of Nations, New York: The Free Press, 1990.
- Porter, Michael E., Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors, New York: The Free Press, 1980.
- "Take off Model" Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Rostovian_take-off_model
- "International Trade Theory and Policy", Suronavic, <http://internationalecon.com/Trade/Tch90/T90-8.php>

YETKİLENDİRİLMİŞ GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ SİSTEMİNDE GÜNCEL DURUM VE SİSTEMİN GELECEĞİ

Erdem Can KARABULUT

Gümrük Uzmanı
erdemc@gumruk.gov.tr

Gümrük idaresinin, gerek kendi gerek özel sektör ile ilgili kesimlerin ihtiyaçlarına uygun çözümler üretme yönünde attığı adımlardan birisi de yetki-

lendirilmiş gümrük müşavirliği sistemidir. Bu uygulamaya ilişkin ilk düzenlemelerin yapıldığı günden beri süreç dinamik bir şekilde işlemektedir. Sistemin iyileştirilmesi ve maksimum yararın elde edilmesi amacıyla birtakım mevzuat değişiklikleri ve teknik düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmada bu dinamik gelişmelerden bahsedilerek, yetkilendirilmiş gümrük mü-

şavirliği uygulamasının güncel durumu hakkında ilgililerin bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

“**Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Sistemi, anılan Tebliğ hükümleri çerçevesinde hem bilgisayar sistemi üzerinden kurulmuş olan bir program (YGMS) vasıtasıyla hem de manuel olarak yürütülen dual bir sistemdir.**”

Yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sistemine ilişkin usul ve esaslar, genel olarak 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)¹ ve 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri)² ile oluşturulmuştur. Bu sistemle; ekonomik etkili gümrük rejimleri, nihai kullanım, basitleştirilmiş usul uygulamaları ve diğer gümrük işlemlerinin doğru

olarak uygulanmasının sağlanması hedeflenmiştir. Kimlerin yetkilendirilmiş gümrük müşaviri olabileceği 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 5 inci maddesi ile; tespit işlemi yapılacak gümrük işlemleri ise aynı Tebliğ'in 4 üncü maddesi ile belirlenmiştir. Tespit sözleşmesi türleri (AN1...-AN7, GC1, NK1, DR1, AT1, GC2, GK1, AT2, EU1, EU2), söz konusu tespit işlemlerine ilişkin prosedürler ve her bir tespit işlemine ilişkin özel bilgiler, 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği eklerinde detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Söz konusu sistemin işleyişinin önemli ayaklarından biri olan, sistemin kalitesini yükseltmeyi ve yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri arasındaki haksız rekabeti engellemeyi amaçlayan bir asgari ücret tarifesi de belirlenerek³ yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu asgari ücret tarifesi; Gümrük Müşavirleri Dernekleri, Gümrüklü Antrepocular Derneği ve büyük ölçekteki çeşitli özel

sektör temsilcilerinden alınan öneriler doğrultusunda Gümrük Müsteşarlığınca günün şartlarına göre revize edilmeye müsait bir şekilde belirlenmiştir.

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Sistemi, anılan Tebliğ hükümleri çerçevesinde hem bilgisayar sistemi üzerinden kurulmuş olan bir program (YGMS) vasıtasıyla hem de manuel olarak yürütülen dual bir sistemdir. Yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri, Gümrükler Genel Müdürlüğünden aldıkları kullanıcı kodu ve şifreleri kullanarak, tes-

pit sözleşmelerini ve tespit sözleşmelerine istinaden hazırlamış oldukları tespit raporlarını YGMS aracılığıyla elektronik ortamda göndermektedirler. Bu raporları aynı zamanda kendilerine verilen kaşelerle onaylayarak kağıt ortamında da gümrük idarelerine sunmaktadırlar. Böylelikle, eşzamanlı bir kontrol ve karşılaştırma mekanizması otomatik olarak oluşturularak sistemin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine olanak sağlanmıştır.

20.07.2008 tarihinden itibaren uygulamaya ko-

nulan sistemle ilgili olarak, gerek yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerinden gerek özel sektör temsilcilerinden gelen talepler doğrultusunda sistemdeki birtakım aksaklıkların giderilmesine ve daha da iyileştirilmesine yönelik bazı düzenleme ve değişiklikler yapılmıştır.

Bu çerçevede, 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) ve 1 seri no.lu Gümrük Genel

Tebliği'nde (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ⁴ ile aşağıda özetle belirtilen düzenlemeler yapılmıştır:

a) AN6, AN7, AT1, AT2 ve EU1 tespit kodlu işlemlerle ilgili yapılan tespit sözleşmeleri için öngörülen "noter onayı" mecburiyeti ortadan kaldırılmıştır. Söz konusu mecburiyet, yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerine hem maddi açıdan ek külfet getirmekte hem de belirtilen tespit işlemlerine ilişkin tespit sözleşmesi yapılması gerektiğinde⁵ notere gidip-gelme dolayısıyla zaman kaybına

Gerek yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerinden gerek özel sektör temsilcilerinden gelen talepler doğrultusunda sistemdeki birtakım aksaklıkların giderilmesine ve daha da iyileştirilmesine yönelik bazı düzenleme ve değişiklikler yapılmıştır.

yol açmaktaydı. Bu değişiklik, tespit sözleşmelerinin oluşturulmasında önemli ölçüde kolaylık sağlamıştır.

b) DR1 tespit kodlu işlem için ithal eşyasının kıymetinin 10000 EURO'yu aşmadığı durumlar ile AT2 ve EU1 tespit kodlu işlemler için yıl içindeki ihracatın kıymetinin 200.000 ABD dolarını geçmeyen veya bu değeri geçse bile 5 adet beyanname kullanılarak gerçekleştirilen firma işlemleri, yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği uygulamasından muaf tutulmuştur. Böylelikle, düşük kıymetteki bir kısım işlemler (tespit işlemi maliyetinin eşyanın kıymetine nazaran yüksek kaldığı işlemler) tespit kapsamı dışında bırakılırken, küçük ölçekli ihracatçılar ile büyük ölçekli ancak az sayıda işlem yapan ihracatçılara kolaylık sağlanmıştır.

c) 8 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Serbest Dolaşma Giriş)'nin⁶ 6 ncı maddesi

uyarınca öngörülen, gümrük yükümlülüğü sona erdikten sonra ilgili kurumlarca yapılacak kontrol sonuçlarına göre gümrük gözetiminin sonlandırılmasıyla ilgili tespit yapılmasına ilişkin usul ve esaslar yeni bir tespit işlemi olarak (PD1) yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sistemine dahil edilmiştir. Buna göre, ilgili kurumlarca kontrolü yapılacak eşya, gümrük kontrolündeki yer ve

sahalarda ilgili rejim hükümlerine göre gümrük mevzuatının öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirildiği tarihi takip eden günden itibaren en fazla üç (3) işgünü tutulabilecek, aksi takdirde yükümlü talebi doğrultusunda işlem yapılacaktır. Bu tür eşyanın gümrük gözetiminin sona erdirilmesine ilişkin işlemlerin yetkilendirilmiş gümrük müşaviri eliyle yapılması, çeşitli kurum

ve kuruluşların kontrol ve uygunluk işlemlerini gerçekleştirecek personelinin yetersiz sayıda oluşu nedeniyle ortaya çıkan zaman kaybını büyük ölçüde sona erdireceği ve eşyanın gümrüklü sahadaki bekleme süresini azaltacağı düşünülmektedir.

d) Gümrük idarelerine daha önce günlük olarak gönderilen AN6 tespit kodlu işlemlerle ilgili olarak düzenlenen tespit raporları ile buna ilişkin sayım tutanaklarının, bundan sonra gümrük idaresine aylık olarak sunulmasına yönelik düzenleme yapılmıştır. Böylelikle, gümrüklerde oluşan

yoğunluk ve buna bağlı olarak ortaya çıkan zaman kaybı ve kırtasiyeciliğin önüne geçilmiş ve önemli ölçüde rahatlık sağlanmıştır.

e) AT1, AT2 ve EU1 tespit kodlu işlemler için düzenlenen tespit raporlarının eklerinin gümrük idarelerine gönderilmesi uygulaması ortadan kaldırılarak bunların sadece özet bilgileri

“**Gümrük idarelerine daha önce günlük olarak gönderilen AN6 tespit kodlu işlemlerle ilgili olarak düzenlenen tespit raporları ile buna ilişkin sayım tutanaklarının, bundan sonra gümrük idaresine aylık olarak sunulmasına yönelik düzenleme yapılmıştır. Böylelikle, gümrüklerde oluşan yoğunluk ve buna bağlı olarak ortaya çıkan zaman kaybı ve kırtasiyeciliğin önüne geçilmiş ve önemli ölçüde rahatlık sağlanmıştır.**”

içererek şekilde liste şeklinde sunulması ve ek asıllarının gümrük idaresince istenildiği takdirde ibraz edilmek üzere yetkilendirilmiş gümrük müşavirince muhafaza edilmesi öngörülmüştür. Bu düzenleme ile gümrük idarelerinde oluşan evrak yığılmalarının ve arşivleme sorununun önüne geçilmiştir.

f) Özel antrepoya giriş-çıkış işlemlerinin daha az sayıda sayım tutanağı ile yapılabilmesine olanak sağlayan yeni bir sayım tutanağı modeli oluşturulmuştur.⁷ Böylelikle, eşyanın geçici depolama statüsünden çıkarılarak antrepo rejimi statüsüne girişinin iki sayım tutanağı yerine tek bir sayım tutanağıyla gerçekleştirilmesine olanak sağlanmıştır.

g) Yetkilendirilmiş gümrük müşaviri adına sayım tutanağı imzalayan kişilerin 4458 sayılı Gümrük

Kanunu'nun 227 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (d), (e) ve (f) bendlerinde belirtilen şartları haiz olması koşulu getirilmiştir. Bu düzenlemeyle, yetkilendirilmiş gümrük müşaviri yanında çalışan kişilerin belirli nitelikte olması sağlanarak meslekte verim ve kalitenin artırılması hedeflenmiştir.⁸

h) 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun Geçici 5 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen kişilerin de gerekli şartları taşımaları durumunda söz konusu maddenin ikinci fıkrasında yer alan kişiler gibi yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği belgesi

alabilmelerine olanak sağlanmıştır. Böylelikle yetkilendirilmiş gümrük müşaviri olabilecekler arasında eşitlik sağlanmıştır.

Diğer taraftan, TIR Uygulama Tebliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ⁹ ile, 60 seri no.lu ve 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği hükümleri çerçevesinde yetkilendirilmiş gümrük müşavirince bir antrepoya eşya giriş ve çıkışının tespiti için AN6 kodlu tespit sözleşmesi imzalanmış ol-

masının gerekli olduğu ancak bu antrepo veya geçici depolama yerinde görevli memurun bulunmadığı durumlarda, TIR Uygulama Tebliği'nin 25 inci maddesinin (b) ve (c) fıkraları ile 26 ncı maddesinin (b), (c) ve (d) fıkralarında yer alan; antrepo veya geçici depolama yerinde görevli memurlarca yapılması öngörülen boşaltma, sonlandırma ve sevk işlemleri ile 5 sayılı ekinde yer alan teslim te-

“ Ayrıca, 70 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) ile, A.TR dolaşım belgelerinin Gümrük Müsteşarlığınca yetki verilecek kişi, kurum ve kuruluşlar dışında yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri tarafından onaylanabileceği öngörülmüştür. ”

sellüm tutanağının düzenlenmesi işlemlerinin yetkilendirilmiş gümrük müşaviri veya yetkilendirilmiş gümrük müşavirince sosyal güvenlik mevzuatına uygun olarak çalıştırılan ve 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 17 nci maddesinde belirtilen şartları haiz kişilerce yapılması öngörülmüştür.¹⁰ Bu düzenleme ile daha önce kolcu/gümrük memuru eliyle yapılan ancak bu kişilerin yetersiz sayıda olması nedeniyle büyük zaman kayıplarına yol açan, antrepo veya geçici depolama yerlerinden çıkartılan eşyanın boşaltma, sonlandırma ve sevk işlemlerinin daha hızlı ve etkin yapılabilmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca, 70 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri¹¹) ile, A.TR dolaşım belgelerinin Gümrük Müsteşarlığınca yetki verilecek kişi, kurum ve kuruluşlar dışında yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri tarafından da onaylanabileceği ve bu durumda, 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 4 üncü maddesinin 1 inci fıkrası uyarınca yetkilendirilmiş gümrük müşavirince yapılması gereken AT2 tespit işleminin de yapılmasıyla öngörülmüştür.

Yukarıda belirtilen değişikliklerle yetkilendirilmiş gümrük müşaviri sisteminin geliştirilmesi yönünde birtakım adımlar atılmış olmakla birlikte, ihtiyaç haline gelen hususlar, henüz yeni ve devrim halindeki sistemde yapılacak yeniliklerle zaman içerisinde karşılanacaktır.

Öte yandan, yetkilendirilmiş gümrük müşavirliğine ilişkin güncel mevzuata¹² ve yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerine ait iletişim bilgilerine Gümrük Müsteşarlığı web sitesinden (www.gumruk.gov.tr) ulaşılması mümkün bulunmaktadır. Ayrıca, yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sistemiyle ilgili Gümrükler Genel Müdürlüğü nezdinde oluşturulan iletişim noktaları ve telefon numaraları da aynı adreste yer almaktadır.

Yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği uygulamasının başlamasından bu yana yaklaşık on aylık bir süre geçmiştir. Bu süre zarfında, sistemin verimliliği ve sıhhatine ilişkin birtakım incelemelerde bulunma olanağı da elde edilmiştir. Sistemin önemli ayaklarından biri olan özel antrepolardaki

AN6 tespit işlemleriyle ilgili olarak İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, İzmit, Mersin Başmüdürlüklerine bağlı, örnekleme yoluyla seçilen muhtelif büyüklükteki¹³ özel antrepolarda yapılan incelemelerde, fayda-maliyet analizi yönüyle uygulamanın iyi bir şekilde yürüdüğü gözlemlenmiştir.

Diğer taraftan, YGMS üzerinden yapılan incelemede, özel antrepoların¹⁴ %83'ünün bir yetkilendirilmiş gümrük müşaviri ile çalıştığı tespit edilmiştir. Kalan %17'lik kısım ise, fiilen kullanılmayan ve kapatılması gündemde olan antrepolar ile Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 18.07.2008 tarihli, 17902 sayılı dağıtım yazısının* III üncü maddesi uyarınca memur uygulamasına devam edilen özel antrepolardan oluşmaktadır.

Ayrıca, Kasım-Aralık 2007 dönemi (YGM uygulaması öncesi) ile Kasım-Aralık 2008 dönemi (YGM uygulaması sonrası) karşılaştırıldığında, özel antrepolardan 400 civarında memurun çekildiği görülmektedir. Yüzlerce gümrük memurunun antrepolarda görevlendirilmesi nedeniyle gümrüklerde zaman zaman yetersiz memur kalmasına neden olan gümrük antrepo işlemlerinin, yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerince yapılması sayesinde¹⁵ gerek gümrük idarelerinde gerek özel antrepolarda işlemlerin aksadan yürütülmesine katkı sağlanmıştır.

11.05.2009 tarihi itibarıyla 232 yetkilendirilmiş gümrük müşaviri sisteme kayıtlıdır. Yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerinin yanlarında ortalama 4-5 kişi çalıştığı varsayıldığında, kendileriyle

“ Firmaların gümrük idarelerine fazla mesai, yolluk vb. adlar altında yapmış oldukları milyonlarca TL'lik ödemeler de yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sistemi aracılığıyla özel sektöre kaydırılarak ekonomiye katkı sağlanmıştır. ”

birlikte toplam 1000'in üzerinde kişiye de istihdam sağlandığı görülmektedir.

Buna ek olarak, firmaların gümrük idarelerine fazla mesai, yolluk vb. adlar altında yapmış oldukları milyonlarca TL'lik ödemeler de yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sistemi aracılığıyla özel sektöre kaydırılarak ekonomiye katkı sağlanmıştır. Yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sistemi öncesinde gümrük idaresine yapılan söz konusu ödemelerle bu yeni uygulamayla yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerine yapılan ödemeler mukayese edildiğinde ayda ortalama 1 milyon TL'nin üstünde bir meblağın özel sektöre kaydırıldığı gözlemlenmiştir.

Özetle, sistemin önemli ayaklarından birini teşkil eden özel antrepo giriş çıkış işlemlerine ilişkin yapılan ilk incelemelerde olumlu sonuçlara ulaşılmış olmakla birlikte, sistemin tamamıyla arzu edildiği gibi işleyip işlemediğinin tespitinin Gümrük Müsteşarlığı denetim elemanlarınca yapılacak teftiş ve kontroller neticesinde netlik kazanacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla sistemin geleceği, yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri ve tespit işlemlerini yürüttükleri firmaların faaliyetlerini bağımsız, objektif ve doğru bir şekilde yapmalarından geçmektedir.

SONUÇ

Ekonomik ve sosyal olarak sürekli gelişim içerisinde olan ülkemiz ihtiyaçlarının AB müktesebatına uygun bir şekilde karşılanması ve bu amaçla gerek basitleştirilmiş usul yöntemleri gerek diğer mevzuat düzenlemeleriyle gümrük işlemlerinin kamu yararından taviz verilmeden daha hızlı, etkin ve verimli bir şekilde yapılmasının sağlanması Türk Gümrük İdaresinin misyonunu oluşturmaktadır. Yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sistemi, bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yöne-

lik olumlu bir adım olarak değerlendirilmekle birlikte, sistemin bu hedeflerin gerçekleştirilmesine hizmet edip etmeyeceği zamanla netlik kazanacaktır.

Yazının dergiye makaleyi sunmasından sonra 2009/82 sayılı Genelge (YGM Sistemi) yayımlanmış olup, genel antrepo giriş çıkış işlemleri ile stok kayıtlarının tespitinin sisteme sokulması başta olmak üzere birtakım yenilikler getirilmiştir. Yazının buna ilişkin makalesini ilerleyen sayılarda bulabilirsiniz.

* Dergi yayıma hazırlandığı tarihten sonra bu yazı 2009/82 sayılı Genelge yururluktan kaldırılmıştır.

KAYNAKÇA

- 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)
- 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri)
- 22 Şubat 2009 tarihli, 27149 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) ve 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nde (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
- 70 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)
- 8 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Serbest Dolaşıma Giriş)
- 9 Temmuz 2008 tarihli, 26931 sayılı ve 7 Mart 2009 tarihli, 27162 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan TIR Uygulama Tebliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğler
- 1. 19 Ocak 2008 tarihli, 26761 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 20 Temmuz 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- 2. 29 Mayıs 2008 tarihli, 26890 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 1 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- 3. Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 18.07.2008 tarihli, 17902 sayılı; 07.08.2008 tarihli, 19579 sayılı ve 28.04.2009 tarihli, 9255 sayılı dağıtım yazılarıyla belirlenmiştir.
- 4. 22 Şubat 2009 tarihli, 27149 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- 5. Yetki belgesi numarası değişmesi, fesih veya iptal sebepleriyle firmanın başka bir yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle tespit sözleşmesi yapmak istemesi v.b. durumlar.
- 6. 15 Mayıs 2008 tarihli, 26877 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 7. 1 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği EK 6-F.
- 8. Söz konusu madde nedeniyle, sayılan nitelikleri sağlamayan ancak halihazırda yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri yanında çalışan kişilerin işlerine son verilmesi için 6 aylık bir geçiş dönemi öngörülmüş ve oluşabilecek mağduriyetlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle söz konusu değişiklik 22.08.2009 tarihinde yürürlüğe girecektir.
- 9. 7 Mart 2009 tarihli, 27162 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- 10. Söz konusu uygulama, 01.09.2009 tarihinde yürürlüğe girecektir. Diğer taraftan, 09.07.2008 tarihli, 26931 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan bir önceki TIR Uygulama Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile, uygulama yalnızca yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri ile sınırlı tutulmuş olup, Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 24.11.2008 tarihli, 27162 sayılı dağıtım yazısıyla söz konusu sevkiyat işlemlerinde tasdik edilecek gümrük mührünün yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri tarafından tatbiki ve numarasının ilgili belgeye dercedilmesi uygun bulunmuştur.
- 11. 3 Mayıs 2009 tarihli, 27217 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- 12. Tebliğ, Genelge ve tüm Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüklerine muhatap dağıtım yazılar
- 13. 0-3000 m2, 3000-5000m2 ve 5000 m2-üstü olmak üzere
- 14. Akaryakıt depolanan antrepolar ve bir kısım gümrüksüz satış mağazaları yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği sisteminden muaf tutulmuştur.
- 15. Söz konusu uygulamaya reel olarak 06.10.2008 tarihinde geçilmiştir.

YETKİLENDİRİLMİŞ GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ (YGM) SİSTEMİ VE A.TR DOLAŞIM BELGELERİ

Yener YAZAREL | Gümrük Uzmanı
yenery@gumruk.gov.tr

Son yıllarda ülkemiz ticaret hacminde yaşanan hızlı artış ve bunun beraberinde getirdiği ihtiyaçlar; gümrük idaresini, geleneksel vergi toplayan gümrük anlayışından daha modern uygulamaların getirdiği değişimlere adapte olabilen, politika oluşturabilen, esnek, basitleştiren ve kolaylaştıran, hedefe odaklı kontrol yapabilen ve aynı zamanda etkinliği de ön planda tutan bir idare anlayışına yönlendirmiştir.

Yaşanan bu süreçte, idareye ait bazı yetkilerin gümrük müşavirlerine devredilmesi de gündeme gelmiştir. Yetki devredilen alanlarda etkin bir kon-

trol sağlanması amaçlanmış, bunun aynı zamanda kamu kaynaklarının daha verimli alanlarda değerlendirilebilmesine katkı sağlayacağı da öngörülmüştür. Düzenlemeler yapılırken, yetki devri yapılan alanlarda gümrük müşavirlerinin sorumluluklarına uygun hareket edip etmediklerine ilişkin yapılacak incelemelerin, etkin ve deneyimli denetim birimlerine sahip Gümrük Müsteşarlığı için bir sorun teşkil etmeyeceği düşünülmüştür.

Bahsedilen değişimin bir sonucu olarak, 31.12.2007 tarih ve 26743 sayılı Resmi Gazete'de (3.Mükerrer) yayımlanan Gümrük Yönetmeliğinin-

de Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik ile Gümrük Yönetmeliği'nin 694 üncü maddesinin 1 inci fıkrasında değişiklik yapılmış; ekonomik etkili gümrük rejimleri, nihai kullanım, basitleştirilmiş işlemler ve diğer gümrük işlemlerinin doğru olarak uygulanmasını sağlamak için gerekli görülecek

tespit işlemlerinin belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde yaptırılması hususlarında Gümrük Müsteşarlığı yetkilendirilmiştir.

60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)¹ ile; ekonomik etkili gümrük rejimleri, nihai kullanım, basitleştirilmiş işlemler ve diğer gümrük işlemlerinin doğru olarak uygulanmasını sağlamak üzere yapılması gereken tespit işlemleri belirlenmiş; 1 seri no.lu Gümrük

Genel Tebliği (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri)² ile de bu tespit işlemlerini yapmak üzere yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri yetkilendirilmiştir.

60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde, onaylanmış ihracatçı yetkisini haiz onaylanmış kişi statü belgesine sahip firmalarca düzenlenen A.TR dolaşım belgelerinin şekil şartlarının ve bu belgelerin düzenlenmesine ilişkin verilerin doğruluğunun araştırılarak, bunların dönemsel kontrolünün ve ilgili mevzuata uygunluğunun tespitinin yapılması; yine aynı maddenin (i) bendinde de ihracata konu eşyanın serbest dolaşımında bulunduğu gösteren A.TR dolaşım belgelerinin şekil şartlarının ve bu belgelerin düzenlenmesine ilişkin

verilerin doğruluğunun araştırılarak, bunların dönemsel kontrolünün ve ilgili mevzuata uygunluğunun tespitinin yapılması yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerinin yapacağı tespit işlemleri arasında sayılmıştır.

Son yıllarda ülkemiz ticaret hacminde yaşanan hızlı artış ve bunun beraberinde getirdiği ihtiyaçlar; gümrük idaresini, geleneksel vergi toplayan gümrük anlayışından daha modern uygulamaların getirdiği değişimlere adapte olabilen, bir idare anlayışına yönlendirmiştir.

60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği uyarınca, yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri ile firmalar arasında tespit işlemi yapılacak gümrük işlemlerine ilişkin olarak düzenlenen tespit sözleşmeleri, 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 13 üncü maddesi gereğince, sözleşmenin yapıldığı tarihten itibaren en geç 7 gün içinde, yetkilendirilmiş gümrük müşaviri tarafından erişim kodu kullanılarak YGMS Programı ile elektronik ortamda Gümrük Müsteşarlığı

na bildirilmektedir.

60 seri no. lu Tebliği'nin 9 uncu maddesinin 3 üncü fıkrası uyarınca, anılan Tebliğ'in 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (g), (i) ve (j) bentlerindeki tespit işlemlerine ilişkin olarak Ocak- Haziran ve Temmuz-Aralık dönemlerini kapsayacak şekilde düzenlenen tespit raporlarının bir örneği, yükümlünün bağlı bulunduğu sanayi ve/veya ticaret odasına; bir örneği de, işlemler bir başmüdürlük bünyesinde yapılmış ise ilgili başmüdürlüğe, birden fazla başmüdürlük bünyesinde yapılmış ise kağıt ortamında Gümrük Müsteşarlığına gönderilmektedir.

Yine, yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri tarafın-

dan 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği ve 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile değişik 1 seri no.lu Tebliğ'in 24 üncü maddesinin 3 üncü fıkrası uyarınca, 60 seri no.lu Tebliğ'in 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (g), (i) ve (j) bentlerinde belirtilen tespit işlemlerine ilişkin hazırlanan tespit raporlarının ekleri, özet bilgileri içerecek şekilde listelenerek aynı Tebliğ'in 9 uncu maddesinin 3 üncü fıkrası uyarınca yukarıda belirtilen birimlere sunulmakta, söz konusu eklerin asılları gümrük idaresince istenildiğinde ibraz edilmek üzere muhafaza edilmektedir. Anılan tespit raporlarının eklerini oluşturan bilgi ve belgeler, elektronik ortamda da saklanabilmektedir.

Yukarıda açıklanan mevzuat uyarınca, ilgili birimlere intikal eden tespit raporları ile ilgili olarak, 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin tespit raporunun kontrolü ve kabulü başlıklı 25 inci maddesinin birinci fıkrasında, tespit rapo-

runda yer alan bilgilerin raporu teslim alan birim tarafından, raporda yer alan "rapor özeti referans numarası" kullanılarak program aracılığıyla kontrol edileceği; ikinci fıkrasında, elektronik ortamda gönderilmiş olan ilgili rapor özetinde yer alan bilgilerle uyumlu olduğu saptanan tespit raporlarının gereği yapılmak üzere teslim alan birim tarafından kabul edileceği ve son olarak üçüncü fıkrasında ise, ibraz edilen tespit raporu ile, ilgili rapor özetinde yer alan bilgiler arasında uyumsuzluk bulunduğu tespit edilmesi durumunda, söz konusu raporun iade edileceği hükme bağlanmıştır.

YGM mevzuatıyla belirlendiği üzere, tespit sözleşmeleri ve raporları ile rapor özetlerinin içerik açısından doğruluğundan ve mevzuata uygunluğundan tamamen yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri sorumludur. Bu itibarla, tespit sözleşmeleri ve raporları ile rapor özetlerinin gönderildiği idare, kendine elektronik ve kağıt ortamında intikal eden söz konusu belgelerin ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda zamanında gönderilip gönderilmediğini ve şekil şartları açısından mezkur mevzuat ile öngörülen biçimde düzenlenip düzenlenmediğini kontrol etmekte yükümlüdür.

“ **YGM mevzuatıyla belirlendiği üzere, tespit sözleşmeleri ve raporları ile rapor özetlerinin içerik açısından doğruluğundan ve mevzuata uygunluğundan tamamen yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri sorumludur.** ”

Bu çerçevede, 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği ile 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği uyarınca, ilgili başmüdürlüklere veya Gümrük Müsteşarlığına gönderilen AT1, AT2 EUR1 kodlu tespit raporları, rapor özetleri ve tespit sözleşmelerine ilişkin kontroller yapılırken Müsteşarlığa veya ilgili başmüdürlüğe intikal eden A.TR ve

EUR1 belgelerine ilişkin tespit sözleşmelerinin 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 3 no.lu ekinde yer alan örneğe uygun olarak doldurulup doldurulmadığının; tespit raporlarının ise, yine aynı Tebliğ'in 5 no.lu eki rehberin 11, 14 ve 15 inci maddelerinde yer alan şekil şartlarını taşıyıp taşımadığının ve içermesi gerekli asgari bilgileri ihtiva edip etmediğinin kontrolü yapılmaktadır.

60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 4 üncü maddesinin (g), (i) ve (j) fıkralarında sayılan tespit işlemlerine ilişkin olarak;

- Söz konusu uygulamanın maliyet artışına yol açacağı, dolayısıyla firmaların rekabet gücünü ve ihracatımızı olumsuz yönde etkileyeceği,
- Söz konusu sistemin, küçük ölçekli ihracat yapan firmalar için ihracat kalemlerinde maliyet artışına yol açacağı, bu durumun rekabeti bozucu bir etki yaparak firma karlarını olumsuz yönde etkileyeceği⁹
- Anılan işlemlerin kırtasiyeciliğe yol açacağı,
- Söz konusu raporların düzenlenmesinde kullanılacak firmaya ait ticari belgelerin temininde sorunların ortaya çıkacağı,

hususlarında sorunlar olduğu gözlemlenmiştir.

Diğer taraftan söz konusu uygulamada;

- Bu rapor ve eki belgelerin ilgili birimlere (Gümrük Müsteşarlığı, gümrük ve muhafaza başmüdürlükleri, odalar) elektronik ortamda gönderilip gönderilmeyeceği⁴,
- Bunlara ilişkin ek süre verilip verilmeyeceği,
- YGM'ler tarafından sözleşme yapılan firmaların kendilerine ait yerlerde dönemsel kontrollerin yapılmasının mümkün olup olmayacağı,
- YGM'lerce tespit sözleşmelerinin dış ticaret firmaları ile mi yoksa söz konusu eşyanın üreticisi olan firmalar ile mi yapılacağı

gibi hususlarda da tereddütler olduğu düşünülmektedir.

2008 yılı Ocak ayı sonu itibarıyla, birçok firmanın bir YGM ile tespit sözleşmesi imzalamadığı ve yaptırılması gereken tespit işlemlerini de

yaptırmadığı görülmektedir. Gerek 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği gerek 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nde, söz konusu tespit işlemlerini yaptırmayan firmalar için herhangi bir cezai yaptırım öngörülmemiş olması⁵ nedeniyle az sayıda A.TR ve EUR.1 tespit raporunun gönderildiği düşünülmektedir.

Dönemsel tespit raporu düzenlemesi gereken firmaların tespitinde de zorlukların bulunduğu düşünülmektedir. Örneğin, A.TR dolaşım belgelerinin numaralarının BİLGE sistemine girişinin yapılması zorunlu olmadığından, bunların sisteme

girişi yapılmamaktadır. Ayrıca, mevcut Gümrük Veri Ambarı Sisteminden (GÜVAS) "belge numarası" bazında sağlıklı veri elde edilemediğinden, A.TR dolaşım belgesi eşliğinde Avrupa Birliğine ihracat yapan firmaların tespit edilmesi de mümkün bulunmamaktadır. Kaldı ki, firmalar tespit edilse dahi bu firmaların sayıca çok olacağı

göz önüne alındığında, bunların her birine ait tespit işlemlerinin bir denetim elemanı tarafından denetlenmesinin de mümkün olmayacağı düşünülmektedir.

Ancak, bu firmaların GÜVAS'tan tespiti mümkün bulunmasa da, TOBB tarafından kullanılan A.TR dolaşım belgesi belge takip sisteminde hangi firmanın hangi tarihte belge satın aldığı ve bunların hangi oda tarafından hangi tarihte onaylandığı bilgisi mevcuttur. Bu itibarla, tespit edilen bu firmalardan rastgele seçilen bazılarının bir denetim elemanı tarafından denetlenmesinin bir seçenek

Halihazırda, birçok firmanın bir YGM ile tespit sözleşmesi imzalamadığı ve yaptırılması gereken tespit işlemlerini de yaptırmadığı görülmektedir.

olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, A.TR dolaşım belgesi satın alınması, belgenin onaylanması ve vize ettirilmesi aşamalarından birinde firmanın tespit raporu düzenlettirip düzenlemediğine ilişkin tevsik koşulu da getirilebilir.

TOBB'ye bağlı odalara ait olan A.TR dolaşım belgelerinin onaylanması yetkisi, 70 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)⁶ ile yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerine ve TESK'e bağlı birliklere de verilmiştir. Firmalarca yetkilendirilmiş gümrük müşavirine onay için ibraz edilecek söz konusu dolaşım belgelerinin onaylanması anılan Tebliğ'in 8 inci maddesi doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

Yine aynı Tebliğ'in 9 uncu maddesinde de, A.TR dolaşım belgelerinin yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerince onaylanması durumunda 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 4 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının (i) bendi hükümlerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. Bu itibarla, firmaların normal

usulde düzenlenen A.TR dolaşım belgelerine ilişkin dönemsel tespit raporu (AT2) düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır. Böylece, normal usuldeki A.TR dolaşım belgelerinin yetkili kuruluşlara onaylanması aşamasında ilgili kuruluşlara ibrazı gereken ve eşyanın serbest dolaşımında bulunduğunu tevsik eden belgelerin, tespit raporu düzenlenmesi aşamasında ayrıca yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerine de ibraz edilmesi zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır.

YGM'ler eliyle de onay işlemlerinin yapılması ile, ihracatçı firmalar açısından zaman kaybının ortadan kaldırılması ve maliyetlerin azaltılması amaçlanmıştır. Ayrıca, A.TR dolaşım belgesi onay işlemini YGM'lere yaptıran firmalara tanınan muafeyet, firmalar için önemli bir teşvik unsuru olmuştur. Böylece, halihazırda dönemsel tespit raporu hazırlanmamış firmaların tespit edilmesi ve denetlenmesi yerine, firmaların A.TR dolaşım belgesi onay aşamasında gerekli belgeleri YGM ye ibraz etmesi öngörülmüştür.

Bununla birlikte, söz konusu Tebliğ'in yürürlüğe girdiği 03.05.2009 tarihine kadar onay işlemlerini odalara yaptırmış ve bu tarihten sonra bir YGM' ye

onay işlemlerini yaptıracak firmaların 2009 yılının birinci dönemine ilişkin tespit raporu düzenletip düzenletmeyeceği ayrıca bir kısım A.TR dolaşım belgelerine YGM'ye onaylatmış, bir kısmını ise odaya onaylatmış firmalara ilişkin olarak nasıl bir işlem yapılacağı hususlarının açıklığa kavuşturulması gerektiği düşünülmektedir.

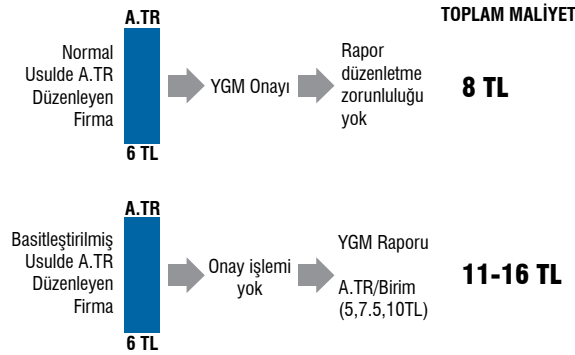
“ TOBB'ye bağlı odalara ait olan A.TR dolaşım belgelerinin onaylanması yetkisi, 70 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) ile yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerine ve TESK'e bağlı birliklere de verilmiştir. ”

Diğer taraftan, aynı Tebliğ'de bir hüküm bulunmaması nedeniyle, firmalarca A.TR dolaşım belgesi onay işlemi için bir YGM ile sözleşme yapıp yapılmayacağı da açıklığa kavuşturulması gereken hususlar arasındadır. Konuyla ilgili mevzuat incelendiğinde, 23.08.2009 tarih ve 26622 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Basitleştirilmiş Usul) uyarınca onaylanmış ihracatçı yetkisini haiz onaylanmış kişi statü belgesine sahip firmalar basitleştirilmiş

işlem kapsamında A.TR düzenleme ve vize etme yetkisine sahip olduğundan, bu firmalarca basitleştirilmiş usulde düzenlenen A.TR dolaşım belgelerine ilişkin olarak dönemsel tespit raporlarının sözleşme yapılan YGM' ye hazırlatılması ve ilgili birimlere gönderilmesi uygulamasına devam edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

70 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği ile getirilen önemli düzenlemelerden biri de YGM tarafından onayı yapılan A.TR dolaşım belgeleri için tespit raporu düzenlenmesi uygulamasına son verilmesidir. Bu düzenlemenin doğal bir sonucu olarak, A ve B sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi birçok firmanın daha pahalı bir uygulama haline gelen onaylanmış ihracatçı yetkisinden feragat edip normal usulde A.TR dolaşım belgesi düzenlemeye yöneleceği ve söz konusu belgelerin onay işlemlerini de YGM'lere yaptıracağı düşünülmektedir.

Bunu açıklamak gerekirse;

Yukarıda yer alan şemadan da anlaşılacağı üzere Normal usulde A.TR dolaşım belgesi düzenleyen ve söz konusu belgeleri bir YGM ye onaylatan firmalar için bir adet A.TR dolaşım belgesi maliyeti 8 TL iken, firmanın basitleştirilmiş usulde A.TR dolaşım belgesi düzenleyen bir firma olması durumunda bu maliyet 11 ila 16 TL ye çıkmaktadır.

Görüldüğü üzere, halihazırda gerek 1/2006 Ortaklık Konseyi Kararı gerek 2006/10895 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde uygulanan basitleştirilmiş işlem kapsamında A.TR dolaşım belgesi düzenleme ve vize etme yetkisinin, yüksek maliyeti nedeniyle bir basitleştirilmiş işlem şekli olmaktan uzaklaştığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla, gümrük işlemlerinin basitleştirilmesinde Müsteşarlıkça 10 yılı aşkın bir süredir bir araç olarak kullanılmakta olan ve firmalar açısından bir "ticari marka" olarak değerlendirilen onaylanmış ihracatçı uygulamasının daha önce olduğu gibi ticari işlemlerde prosedürleri azaltan ve firmaların maliyetlerini düşüren bir yetki olarak devamının sağlanabilmesi için, TOBB ve diğer yetkili kuruluşlar tarafından satışı yapılan A.TR dolaşım belgelerinde, basitleştirilmiş işlem kapsamındaki A.TR dolaşım belgeleri lehine bir fiyat indirimine gidilmesinin, ayrıca YGM'ler tarafından düzenlenmekte olan AT1 tespit raporu ücretlerinde de Müsteşarlıkça yeni bir düzenleme yapılmasının yukarıda belirtilen sorunun çözümüne büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)
- 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri)
- 70 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)
- YGMS Programı
- 2006/10895 sayılı Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliği'nin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Karar
- Türkiye-AT Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 1/2006 Sayılı Kararı

DİPNOTLAR

1. 19.01.2008 tarih ve 26761 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
2. 29.05.2008 tarih ve 26890 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
3. 22.02.2009 tarihli 27149 sayılı R.G.'de yayımlanan 60 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) ve 1 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliğinde (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile AB üyesi ülkeler ve/veya aramızda Serbest Ticaret Anlaşması bulunan ülkelere bir yıl içinde yaptıkları ihracatın kıymeti 200.000 ABD Dolarını geçmeyen, ihracat kıymeti 200.000 ABD Dolarının üstünde olsa bile bu ihracatı 5 adet beyannameден daha az beyanname kullanarak gerçekleştiren firmalar sistem dışında tutulmuştur.
4. 22/2/2009 tarih ve 27149 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tebliğ ile gerekli değişiklik yapılmıştır.
5. 60 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği'nin 4 üncü maddesinin 10 uncu fıkrasında A.TR ve EUR1 dolaşım belgelerine ilişkin tespit işlemlerini yaptırmayan firmaların tespit raporuna konu işlemlerinin bir denetim elemanı marifetiyle denetlenmeyeceği hükmüne bağlanmış olmasına rağmen söz konusu hükmün caydırıcı olmadığı anlaşılmaktadır.
6. 03.05.2009 tarih ve 27217 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE YARIM ASIR

Atalay TÜRKES

Gümrük Uzmanı
atalay@gumruk.gov.tr

Türkiye'nin AB serüveni son yıllarda uluslararası ilişkilerin en merak uyandıran konularından biri olmuştur. AB-Türkiye ilişkileri, dünyanın tanınmış uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından yazılmış birçok kitaba, dünyanın saygın uluslararası ilişkiler dergilerinde yayımlanmış birçok makaleye, çeşitli sempozyumlarda uzman kişiler tarafından sunulmuş çeşitli çalışmalara, gerek Avrupa gerekse Türkiye, hatta ABD'de ünlü düşünce kuruluşlarınca hazırlanmış raporlara, akademik alanda da birçok akademisyen

ve öğrenci tarafından yapılmış birçok araştırmaya konu olmuştur. Bunun en büyük nedeni, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile çok uzun süredir devam eden ve gel-gitler, başarılar ve başarı-

“ Türkiye, 50 yıla yaklaşan bir süredir AB üyesi olmak için beklemektedir. Türkiye beklemekte, AB ise çeşitli nedenlerle sürerek bu ilişkinin tam üyelikle sonuçlanmasına bir türlü yeşil ışık yakmamaktadır. ”

sızlıklarla şekillenen kırılgan ilişkisi olduğu kadar halkının büyük kısmı Müslüman olan demokratik ve laik bir ülke olarak dünyada eşsiz bir örnek teşkil etmesidir. Türkiye, 50 yıla yaklaşan bir süredir AB üyesi olmak için beklemektedir. Türkiye beklemekte, AB ise çeşitli nedenlerle sürerek bu ilişkinin tam üyelikle sonuçlanmasına

bir türlü yeşil ışık yakmamaktadır. AB genişleme tarihine bakıldığında, Türkiye'ninki kadar uzun süren başka bir üyelik sürecine rastlamak mümkün değildir. Birliğe üye olabilmek için, 1960'lar boyunca zamanın Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'ün vetosu nedeniyle nispeten diğer devletlere göre daha fazla bekleyen Büyük Britanya, De Gaulle'ün ölümünden sonra 1973 yılında o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olmuştur. Keza, üye oldukları yıllarda, gerek ekonomik gerekse politik olarak son derece zayıf birer yapıya sahip Akdeniz ülkelerinin Yunanistan, Portekiz ve İspanya- üyelik başvuruları ile tam üye oldukları tarihler arasında geçen zaman Türkiye ile kıyaslanamayacak kadar kısadır. Daha da çarpıcı örnekler, Birliğin 2004 ve 2007 yıllarında yaşadığı eski Doğu Bloku ülkelerine yönelik genişlemesinde yaşanmıştır. II.Dünya Savaşı sonrasında yaklaşık 45 yıl boyunca komünist rejimler altında yaşayan ve ancak Berlin Duvarı'nın yıkılıp Sovyetler Birliği'nin dağılmasını müteakip demokratik yönetimlere kavuşan söz konusu Orta ve Doğu Avrupa devletleri bile, 1990'lı yılların ilk yarısında yaptıkları üyelik başvurularını yaklaşık 10-13 yıl süren müzakere süreçlerinden sonra 2004 ve 2007 yıllarında tam üyelik ile sonuçlandırmayı başarmışlardır. Bu noktada sorulması gereken asli soru şudur: Türkiye neden AB yolunda başarı sağlayamıyor? Türkiye'nin bu kadar uzun süre Avrupa kapısında beklemesinin altında yatan nedenler neler? Bu kadar süre beledikten sonra Türkiye için sonuç tam üyelikle sonuçlanabilecek mi?

“

3 Ekim 2005 tarihinde başlayan müzakere sürecinde bugüne dek alınan yol irdelendiğinde pek de iç açıcı bir sonuçla karşılaşılmamaktadır.

”

Avrupa'nın emperyal güçlerine karşı kazanılan Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan modern Türkiye Cumhuriyeti yüzünü Batı'ya çevirmiştir. Aslında, Batılılaşma hareketlerinin temeli 19 uncu yüzyıl başlarına kadar gitmektedir. Gerileme dönemine giren Osmanlı İmparatorluğu özellikle 19 uncu yüzyıldan itibaren askeri, idari, adli ve eğitim alanlarında Avrupa tipi kurumlar adapte etmeye başlamıştır. Tarihsel açıdan bakıldığında, 15 ve 20 nci yüzyıllar arasında Avrupa'nın güneydoğu bölgesinde muazzam topraklara sahip olan Osmanlı İmparatorluğu Avrupa devletleri ile çok yakın ilişki içinde olmuştur. Diplomatik olarak irdelendiğinde, Osmanlı Devleti, her ne kadar eşit bir taraf olarak kabul edilmişse de, 19 uncu yüzyılda 'Avrupa Uyumı' kurulduğundan beri Avrupa devletleri sistemi içinde yer almıştır. 'Avrupa'nın hasta adamı' olarak nitelendirilen Osmanlı İmparatorluğu, 19 uncu yüzyıl boyunca Avrupalı büyük devletlerin Doğu Meselesi'nin ana konusunu teşkil etmiştir.¹ Keza, modern Türkiye Cumhuriyeti de, gerek politik gerek askeri açıdan, II.Dünya Savaşı sonrasında beri, 1949 Avrupa Konseyi ve 1952 NATO üyelikleri ile, Avrupa'nın bir parçası olagelmıştır. 1959 yılından beri de, gerçekleşmesi durumunda Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün muasır medeniyetler seviyesine çıkma hedefinin de gerçekleştirilmiş olacağı düşünülüyor, o zamanki adı Avrupa Ekonomik Topluluğu olan Avrupa Birliği'ne üye olabilmek için çabalamaktadır. Ancak, 2009 yılına gelindiğinde, yerinde saymak ifadesi ağır kaçsa da, bu uğurda çok da fazla yol katedememiştir. Hatta,

gerek Avrupalı politikacılar, gerekse Avrupa toplumları ve hatta Türkiye içinde çeşitli çevrelerce de gelecek 10 yıl içinde dahi tam üyelik hedefine erişilebilmesinin mümkün olmadığı dillendirilmektedir.

Türkiye'nin AB ile bu uzun süren ilişkisi, 1963 yılında imzalanan ve üyelik perspektifini de içeren Ortaklık Anlaşması ile resmi olarak başlamış, 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde verilen adaylık statüsü ile devam etmiş ve nihayet 2005 yılı Ekim'i'nde başlayan müzakere süreci ile doruk noktasına ulaşmıştır. Gerçekten de, müzakerelerin başlamasını ilişkilerin doruk seviyesine ulaşması olarak adlandırmak yanlış olmaz. Keza, o günden bugüne, normalde artan bir hızla artması beklenen ilişkiler, beklenen mecrada ilerleme gösterememiş, aksine işleyiş tersine dönmüş ve ilişkiler neredeyse bir çıkmaza girmiştir.

3 Ekim 2005 tarihinde başlayan müzakere sürecinde bugüne dek alınan yol irdelendiğinde pek de iç açıcı bir sonuçla karşılaşmamaktadır. 2009'un neredeyse ikinci yarısına ulaşmaya doğru ilerlediğimiz şu günlerde, sadece tek bir fasla ilişkin müzakere prosedürünün üstelik yaklaşık 3 yıl önce bitirildiği ve söz konusu fasılın da Bilim ve Teknoloji gibi 'tartışmasız bir fasıl'² olduğu göz önüne alındığında süreçte hangi aşamada bulunduğu tartışma götürmez bir şekilde görülmektedir. O günden bugüne, 9 fasılda daha müzakereler açılmış ancak geçici olarak henüz

kapatılmamıştır. Bu fasıllar, şirketler hukuku, fikri mülkiyet hukuku, istatistik, işletme ve sanayi politikası, Trans-Avrupa şebekeleri, tüketicinin ve sağlığın korunması, mali kontrol³ ile 2008 yılının ikinci yarısında Fransa'nın dönem başkanlığında açılan sermayenin serbest dolaşımı ve bilgi toplumu ve medyadır.⁴ Türkiye açısından müzakerelerin çetin bir süreç olacağı sonradan farkedilen bir durum olmamıştır. Bunun ilk sinyalleri, müzakere sürecinin başladığı tarih olan 3 Ekim 2005 günü Avusturya tarafından verilmiştir. Türkiye'nin tam üyeliğine karşı olduğunu

“

“Türkiye neden AB yolunda başarı sağlayamıyor? Neden hala AB'nin bekleme odasında oturuyor? Sürecin sonunda hedef, yani tam üyelik, gerçekleştirilebilecek mi?”

”

deklare eden Avusturya, AB'nin Türkiye'ye 'imtiyazlı ortaklık' teklif etmesi gerektiğini savunmuştur.⁵ Neyse ki, Avusturya, İngiltere dönem başkanlığının çabaları ile Türkiye ile müzakerelerin başlamasına veto koymasını yönünde ikna edilmiş ve üyelik müzakereleri bu şekilde zorlu bir süreç sonucunda başlayabilmiştir.⁶

Ancak, Türkiye'nin liman ve havaalanlarını Kıbrıs Rum Kesimi gemi ve uçaklarına açmayı reddetmesi nedeniyle, AB tarafından müzakere görüşmeleri Aralık 2006'da 8 fasılda dondurulmuştur.⁷ Ayrıca, AB tarafı bu duruma ilişkin olarak bir sonuca varılmadığı sürece müzakereleri açılmış olan fasılları da geçici olarak kapatmayacağını açıklamıştır.⁸ Buna ek olarak, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan Avrupalı politikacıların en önde gelenlerinden biri olan ve AB içerisinde karar alma ve diğer üye devletleri politika belirlemeleri konusunda etkileyebilme gücüne sahip Nicolaz Sarkozy başkanlığındaki Fransa, 2007 yılında,

'ekonomi ve para politikası' faslının müzakerelere açılmasını, 'süreci tam üyeliğe götürebilir' gerekçesi ile bloke etmiştir.⁹

Türkiye'nin AB yolculuğuna ve şu andaki müzakerelerin gidişatına bir göz atıldıktan sonra asıl mesele, "Türkiye neden AB yolunda başarı sağlayamıyor? Neden hala AB'nin bekleme odasında oturuyor? Sürecin sonunda hedef, yani tam üyelik, gerçekleştirilebilecek mi?" soruları çerçevesinde ele alınacaktır.

Bu noktada, ele alınması ve ciddi bir şekilde analiz edilmesi gereken birçok neden vardır. Bu nedenlerin başlıcaları şunlardır: Türkiye'nin demokratikleşme konusunda yaşadığı temel sorunlar ve bunların Kopenhag Politik Kriterlerini karşılayacak ölçüde tam olarak çözüme kavuşturulamaması; 1960'lardan beri süregelen

ve Türkiye için uluslararası arenada çoğu zaman pazarlık konusu yapılmak istenen, aynı şekilde AB tam üyelik sürecinde de büyük bir sorun teşkil eden Kıbrıs meselesi; ekonomik problemler; Türkiye'nin AB üye ülkelerinden farklı kültürel kimliği; sahip olunan büyük nüfus; coğrafi nedenler ve jeopolitik açıdan dünyanın en sorunlu bölgelerinin ortasında yer alması. Bu alanların kimisinde pozitif gelişmeler kaydedilmiş olunmakta ve kaydedilmeye devam edilmekte ise de bazı değiştirilemeyecek ve hiçbir durumda müzakerelere dahi edilemeyecek alanlar vardır. Açık olan tek şey ise, müzakere sürecinde, sayılan 7 alan üzerinde tartışmanın kesintisiz devam edecek

olmasıdır. Bu çalışmada, demokratikleşmede yaşanan sorunlar, Kıbrıs meselesi ve ekonomik problemler dışında kalan diğer 4 faktör irdelenmeye çalışılacaktır. Demokrasinin sağlanması, dolayısıyla, Kopenhag politik kriterleri olarak vücut bulan ve Birliğe katılımın olmazsa olmaz ön şartı olarak kabul edilen "kurumsallaşmış ve istikrarlı bir demokrasinin, hukukun üstünlüğünün, insan haklarına saygının ve azınlıkların korunmasının sağlanması" Türkiye'nin kendi iç dinamikleri ile sağlayabileceği ve geniş bir manevra kabiliyetinin var olduğu bir alandır.

Kıbrıs meselesi ise, özellikle Kıbrıs Rum Kesimi'nin tüm adayı temsil ediyormuş gibi AB üyesi olarak kabul edilmesinden sonra, Türkiye'nin tek başına, kendi inisiyatifleriyle halledemeyeceği, birçok devlet ve uluslararası kuruluşun prosese dahil olması ile çözüme kavuşturulabilecek başlı başına bir meseledir. Ekonomik problemler ve

Kıbrıs meselesi ile demokratikleşme konusu diğer sayılarda ele alınacaktır.

Bu aşamadan sonra, AB-Türkiye ilişkilerinde sorun yaratan ve yaratmaya devam edeceği düşünülen, üstelik Türkiye'nin pek de fazla manevra kabiliyetinin bulunmadığı, ancak, AB politikacıları tarafından sürekli Türkiye'nin tam üye olması önündeki engeller olarak öne sürülen söz konusu 4 faktör irdelenecektir. Bunlar, Türkiye'nin farklı kültürel kimliği; sahip olduğu büyük nüfus; coğrafi ve jeopolitik açıdan konumudur.

Farklı kültürel ve dini özellikler ile şekillenen kim-

Farklı kültürel ve dini özellikler ile şekillenen kimlik meseleleri Türkiye'nin AB yolundaki en önemli engellerinden birini teşkil etmektedir.

lik meseleleri Türkiye'nin AB yolundaki en önemli engellerinden birini teşkil etmektedir. Halkın büyük çoğunluğu Müslüman olan ve AB üye ülkelerinden farklı kültürel özelliklere sahip olan Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine, bu özellikleri öne sürülerek, önde gelen Avrupalı liderler ve Avrupa halklarının bazı segmentleri tarafından karşı çıkmaktadır. Ancak, çok açık bir şekilde, Türkiye'nin bu farklı kültürel ve dini özellikleri, hiçbir durumda ve hiçbir zamanda tam üyelik müzakereleri sürecinde masaya getirilecek bir pazarlık meselesi değildir. AB üyeliğine başvurabilmenin tek şartı kurucu antlaşma olan Roma Andlaşmasınının 237 inci maddesinde "Avrupalı olan her devlet Topluluğa üye olmak için başvurabilir"¹⁰ şeklinde belirlenmiştir. Dolayısıyla, herhangi bir Avrupa devleti AB'ye tam üye olmak için başvurabilir; ancak, başvurunun tam üyelikle sonuçlanabilmesi için aday ülkenin, Avrupa Konseyi tarafından belirlenen ve Kopenhag kriterleri olarak adlandırılan somut demokratik ve ekonomik kriterleri yerine getirmesi gerekmektedir.

Ancak, ne Türkiye tarafından ne de AB yetkililerince resmi olarak tartışma ve pazarlık konusu olamayacak kimlik meseleleri, yukarıda da belirtildiği gibi bazı AB politikacıları tarafından iç politika malzemesi olarak kullanılmaya devam edecek ve bazı halk kitleleri, özellikle aşırı milliyetçi tabanlar tarafından bu görüşlere rağbet gösterilecektir. Bu durumda, resmi olarak asla gündeme gelemeyecek olan söz konusu hu-

susun gelecekte de resmi olmayan yollardan Türkiye'nin önüne getirileceği aşıkardır. Sürecin sonunda, tam üyelik kriterlerini yerine getirmiş bir Türkiye'nin önüne farklı kültürel kimlik konusu getirildiğinde Türkiye adına yapılacak bir şey kalmayacaktır. Durum bu şekilde gelişir ise, kaybeden taraf, Avrupalılık kimliğini, coğrafi sınırlar, tek kültürlülük ve dini temeller yerine insan haklarına saygı, demokrasi, laiklik, hukukun üstünlüğü, azınlıkların korunması gibi evrensel değerler üzerine oturtmaya çalıştığını iddia eden AB tarafı olacaktır.

Avrupa'da, 1990'ların ortalarından beri, çoğulculuğun, çok kültürlülüğün ve çeşitlilik içinde ahengin geliştirilmesi için çabalar devam ederken, bir yandan da ırkçılık, ayrımcılık ve dinsel fanatizm artmaktadır. Bunlar için bir çok neden öne sürülebilir ise de, en önemli neden ABD'ye yönelik 9/11 terörist saldırıları ve akabinde, 2000'li yılların ilk yarısında, Madrid ve

“ **Türkiye'nin jeopolitik konumu da AB-Türkiye ilişkilerinde ayrı bir tartışma konusu, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik yolunda önüne çıkarılan bir engel olarak önümüzde durmaktadır.** ”

Londra gibi Avrupa'nın önemli metropollerinde meydana gelen saldırılardır. Ayrıca, Müslüman göçmenlerin göç ettikleri ülke toplumlarına entegrasyonlarında yaşanan sorunlar da problemi daha komplike hale getirmiştir.¹¹ Bu saiklerle, özellikle Türkiye'nin Müslüman kimliğini öne süren önemli sayıdaki Avrupalı siyasetçi ve yurttaşlar tarafından Türkiye'nin AB'ye olası tam üyeliği AB'nin geleceği için bir tehlike olarak algılanmış, Türkiye'nin laik yapısı söz konusu politikacılar ve toplum katmanları tarafından gözardı edilmiştir.

Bu genel tavırdan başka, Türkiye'nin üyeliğine kültürel farklılıklar öne sürülerek karşı çıkılmasının ardında Türkiye'ye özgü nedenler de mevcuttur. Bunlar, Türkiye'den Avrupa'nın çeşitli ülkelerine göç eden göçmenlerin göç ettikleri topluma entegrasyonunda yaşadıkları sıkıntılar ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Orta Avrupa'ya kadar genişlediği devirlerde oluşan ve bazı Avrupalılar tarafından Hristiyanlık'a bir tehdit olarak algılanan 'barbar Türkler' imajıdır.¹²

Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasına karşı çıkan en güçlü gruplar muhafazakar-sağ görüşlü politik partiler ve bunların seçmen tabanlarıdır. Söz konusu grupların, AB'ye bakışları dinsel ve kültürel orijini olup bu gruplar arasında Avrupa entegrasyonu açısından "Avrupa'nın Yahudi-Hristiyan dini ve Greko-Romen politik miras"ı üzerine kurulu bir Avrupa kimliğinin oluşturulması görüşü hüküm sürmektedir.¹³ Örneğin, 2004 yılında, dönemin

Fransız Başbakanının Türkiye'yi ziyaretini müteakip Türk hükümetlerinin Türk toplumunun Avrupa'nın insan hakları değerlerini benimsemesini sağlayabilip sağlayamayacağı yönünde kuşku olduğu gösteren açıklamaları olmuştur.¹⁴ Ayrıca, 2004 yılında dönemin AB İç Pazar'ından sorumlu Komisyon üyesi Hollandalı Frits Bolkestein "Türkiye'nin üyeliğe kabulü daha İslami bir Avrupa'ya yol açacak ve bu da Osmanlı Türkleri'nin 1683 yılında Viyana kapılarında boşuna bozguna uğratılmış olduğu anla-

mına gelecektir"¹⁵ şeklinde bir beyanat verebilmiştir. Söz konusu beyanatlara, küçümsenecek, göz ardı edilecek beyanatlara değildir. Bunlar, Fransa'da Parlamento'da temsil edilen ve marjinal görüşlere sahip olan bir parti lideri tarafından veya AB Parlamentosu'nda görev yapan bir milletvekilinin düşünceleri değil, aksine, AB'nin en önemli devletlerinden biri olan Fransa'nın Başbakanı ve Avrupa Konseyi'nin temsilcilerinden birinin düşünceleridir.

Diğer taraftan, AB içinde çok kültürlülüğü, çoğulculuğu ve çeşitliliği savunan siyasi gruplar "AB kimliği liberal demokratik değerler ve kültürel çeşitliliğe dayanmalıdır" ve "Müslüman bir ülkenin AB'ye katılımı AB'nin laik, kapsayıcı ve çok kültürlü karakterinin en önemli garantisini teşkil edecek ve dünyanın geri kalanına da çok güçlü bir örnek sunacaktır" görüşleri ile Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini savunmaktadırlar.¹⁶ Büyük Britanya'nın eski Baş-

bakanı Tony Blair, Türkiye'nin AB üyeliği hedefinin en önemli savunucularından biri olmuştur. Blair, desteğini, gerek üyelik müzakerelerinin başlamasından önce, gerekse müzakereler süresince birçok kereler göstermiştir. Mart 2004'te Lizbon'da dönemin Portekiz Başbakanı Jose Manuel Barroso ile yaptığı bir görüşmede verdiği "Avrupa'da sadece sözde değil hakikatte de farklı milletlerin, kültürlerin ve dinlerin, ortak değerler ve karşılıklı saygı ve dayanışma anlayışı içinde birbirine bağlı olduğunu, gururlu Müslüman bir

“ AB, Roma Andlaşmasının “Avrupalı olan her devlet Topluluğa üye olmak için başvurabilir” şeklindeki 237 nci maddesine istinaden, 1963 yılında Türkiye'nin üyelik başvurusunu kabul ederek zaten Türkiye'nin bir Avrupa devleti olduğunu tescil etmiştir. ”

ülke olan Türkiye'yi diğerleri ile aynı ve eşit koşullarda AB'ye alma istekliliğimiz ile gösterelim"¹⁷ şeklindeki ve 2006 yılında Türkiye'ye yaptığı bir ziyarette dile getirdiği "Türkiye Orta Doğu ile Avrupa'nın tam ortasında yer alıyor ve Türkiye'nin AB için taşıdığı stratejik önemi hatırlamak için bugün Orta Doğu'da yaşananlara bakmamız yeterlidir."¹⁸ şeklindeki beyanları Blair'in Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği desteğin ciddi bir göstergesidir. Büyük Britanya halen Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen en önemli ülkelerin başında gelmektedir. Fransa ve Almanya gibi AB'nin lokomotif güçleri olarak tabir edilen iki üyesinin Türkiye'nin üyeliğine ilişkin görüşleri, şu andaki hükümet görüşleri açısından bakılacak olursa, olumsuzdur. Bir önceki dönemde, yani Fransa'nın Jacques Chirac Cumhurbaşkanlığındaki ve Almanya'nın da Gerhard Schröder Başbakanlığındaki dönemlerinde Türkiye'nin tam üyeliğine verilen destekle şu anda söz konusu devletlerde görev yapan hükümetlerin oluşturduğu 'tam üyelik yerine imtiyazlı ortaklık' önerisi, Fransa ve Almanya gibi dünya politikasında yüzyıllardan beri söz sahibi olmuş ve önemli meselelerde bu denli güçlü devletlere yaraşır bir dış politika duruşuna sahip olmaları beklenen iki büyük devletin, bazı dış politika meselelerini nasıl kısır iç politika çekişmelerine kurban ettiklerini etkileyici bir biçimde göstermesi açısından son derece önemlidir.

“ **Mevcut üye devletlerden, özellikle fazla nüfusa sahip dolayısıyla karar verme süreçlerinde önemli güce sahip olanlardan, şu andaki güçlerini Birliğe yeni girecek bir üye devlet lehine kaybedecek olmalarını kolaylıkla kabul etmelerini beklemek tabii ki zordur.** ”

Türkiye'nin jeopolitik konumu da AB-Türkiye ilişkilerinde ayrı bir tartışma konusu, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik yolunda önüne çıkarılan bir engel olarak önümüzde durmaktadır. AB içinde, Türkiye'nin üyeliğinin Birliğin dış ilişkilerinde ekstra bir manevra alanı yaratacağını ve Birliğin enerji yollarının hem güvenliğini hem de çeşitliliğini sağlayacağını öne süren önemli bir görüş mevcut ise de, bu pozitif argümanlardan daha fazla ağır basan ve gene Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan politik liderler ve gruplar tarafından devamlı surette müzakere masasında tutulmaya çalışılan karşıt görüş şu meyanda şekillenmektedir: Türkiye'nin AB'ye tam üye olması AB'yi dünyanın en idaresi zor, en sıkıntılı ve en istikrarsız bölgelerine komşu yapacak, AB kendini bu bölgelerde, yani Orta Doğu ve Kafkaslar'da, meydana gelen olayların içinde bulacaktır.

AB içindeki bazı politika üreticileri, dünyanın bu en istikrarsız bölgesinde yer alan Türkiye'nin Birliğe dahil edilmesinin çok ciddi güvenlik problemleri yaratacağını öne sürmektedir. Bu çevreler, "Türkiye artık Soğuk Savaş yıllarındaki gibi güvenlik üretici bir konumda değil, aksine güvenlik talep eden bir konumdadır"¹⁹ şeklinde bir düşünceye sahiptir. Birçok Avrupalı tarafından Türkiye, Orta Doğu'da hüküm süren kargaşa ile Avrupa arasında bir duvar olarak algılanmaktadır.²⁰ Kimi muhalif görüşteki politikacı ve uluslararası ilişkiler uzmanına göre Türkiye'nin AB üyeliği Birliğin dış politikası konusunda bazı

zorluklara yol açacaktır. Orneğin, AB, Irak problemi ve İsrail-Filistin meselesini de içinde barındıran Orta Doğu'nun bir parçası olacaktır.²¹ AB, halihazırda İsrail-Filistin meselesinin bir parçasıdır. Orta Doğu barışının sağlanması için oluşturulan "Orta Doğu Dörtlüsü"nü ABD, Rusya ve Birleşmiş Milletlerle birlikte 4 üyesinden birisidir. Ayrıca, belki Birlik olarak değilse de üye ülkeler bazında Irak probleminin de bir parçasıdır. Cesisitli üye devletler son 6 yıl içerisinde Irak'ta ABD ile birlikte askeri güç bulundurmışlardır. Diğer sorunlu bölge olan Kafkaslar'daki gelişmelere ve AB'nin tutumuna bakılacak olursa, burada da AB'nin aktif katılım sağlama isteğinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bazı muhalifler tarafından geliştirilen söz konusu argüman yapay gündem yaratmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Türkiye'nin AB'ye üyeliğine bu tür gerekçeler öne sürerek karşı çıkmak, AB'nin gelecek perspektifine ve dünya politikasında oynamak

istediği role son derece terstir. Ekonomik birliğini tam anlamıyla, parasal birliğini de büyük ölçüde kurmuş olan AB'nin bundan sonraki hedefi Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını tam anlamıyla uygulamaya koyarak siyasi birliğini sağlamak ve dünya olaylarında Büyük Güçler gibi söz sahibi olmaktır. Türkiye'nin tam üyeliği ile, AB için, bu bölgelere ilişkin dış politikasında sorunlar yaşamak bir yana, Türkiye'nin bölge ülkeleri ile paylaştığı ortak tarih, ortak kültür, hatta kimi zaman ortak dil ve din sayesinde bölge konularına daha rahat adapte olma noktasında bir avantaj sahibi olabilme imkanı bulunmaktadır.

“ **AB, Türkiye'den yaşanabilecek olası bir kitlesel göçün ya da Türkiye'nin AB yapısal fonlarından üye devletlerin aleyhine bir şekilde yararlanmasının önünü şimdiden kapatmıştır.** ”

Coğrafi konum meselesi de Türkiye'nin AB yolundaki sıkıntılı konularından birini oluşturmaktadır. AB içinde bazı politikacılar, Türkiye'nin Avrupa kıtasında yer almadığını savunmak suretiyle tam üyeliğine karşı çıkmaktadır. Söz konusu muhalifler argümanlarını özellikle başkent Ankara'nın Asya kıtasında yer almasına ve Türkiye'nin sadece küçük bir toprak parçasının Avrupa kıtasında bulunmasına dayandırmaktadır. Bu argümanı Türkiye'nin önüne bir bariyer olarak koyanların Lefkoşa'nın coğrafi konumunu düşünmesi gerekmektedir. Basit bir harita incelemesi ile Lefkoşa'nın Ankara'dan daha doğuda

olduğu kolaylıkla saptanacaktır. Ayrıca, gelecekte Birliğin kapılarını Türkiye'nin doğu ve kuzeydoğu komşuları olan Kafkas cumhuriyetlerine açabileceği gerçeğini de gözönünde bulundurarak, bazı Avrupalı politikacılar tarafından Türkiye'nin üyeliğine karşı geliştirilen bu görüşün sağlam temellere dayandırılmadığını söyle-

mek yanlış olmaz.

AB, Roma Andlaşmasının "Avrupalı olan her devlet Topluluğa üye olmak için başvurabilir" şeklindeki 237 nci maddesine istinaden, 1963 yılında Türkiye'nin üyelik başvurusunu kabul ederek zaten Türkiye'nin bir Avrupa devleti olduğunu tes-cil etmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye, II.Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan yeni dünya düzeninde, gerek siyasi gerekse askeri açıdan, Avrupa orijinli kuruluşların üyesi olmuştur. Ayrıca, 2008 yılında, Avrupa devletleri kontenjanından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne 2 yıl süre

ile geçici üye olarak seçilmiştir. Sadece siyasi ve askeri-güvenlik organizasyonları açısından değil, kültürel ve sportif müsabakalarda da yıllardan beri Avrupa organizasyonlarında temsil edilmektedir. İstanbul, Almanya'nın Essen ve Macaristan'ın Pecs şehri ile birlikte 2010 Avrupa kültür başkenti seçilmiştir. Kısacası, Türkiye bir Avrupa devletidir.

Türkiye'nin nüfusu da Birlik ile ilişkilerinde negatif bir etken olarak öne çıkarılan bir diğer önemli meseledir. Su anda hemen hemen 72 milyon nüfusa sahip olan Türkiye, 2015 yılında yaklaşık 82 milyon nüfusa sahip olacaktır.²² Bunun yanında, Avrupa Birliği'nin 27 üye ülkesinin 2007 yılı verilerine göre toplam nüfusu 497 milyon²³ olup bu rakamın 2015 itibariyle 495 milyon civarlarına düşmesi beklenmektedir.²⁴ Türkiye'nin, en iyi ihtimalle, 2015 yılında AB'ye tam üye olarak kabul edileceğini farz edelim. Yukarıdaki verilere göre, 82 milyonluk nüfusu ile, AB

toplam nüfusunun %16'sını teşkil edecektir. Su anda AB'nin nüfus bakımından en büyük ülkesi olan Almanya'nın 2015 için öngörülen nüfusu 81 milyondur.²⁵ Bu şu anlama gelmektedir: Türkiye, AB'nin en fazla nüfusa sahip ülkesi konumunda olacaktır. Yani, AB kurumlarındaki karar verme süreçlerinde, Türkiye en fazla söz hakkına sahip ülke olarak yer alacaktır. Mevcut üye devletlerden, özellikle fazla nüfusa sahip dolayısıyla karar verme süreçlerinde önemli güce sahip olanlardan, şu andaki güçlerini Birliğe yeni girecek bir üye devlet lehine kaybedecek olmalarını kolay-

lıkla kabul etmelerini beklemek tabii ki zordur.

Türkiye'nin büyük nüfusu, AB içinde 3 nedenle endişe yaratmaktadır. Birinci neden, Türkiye'nin karar verme mekanizmalarında elde edeceği kaçınılmaz güçten kaynaklanacak olan kurumsal zorluklarla alakalıdır. İkinci neden, Türkiye'nin AB bütçesinde yaratacak olduğu yüke ilişkindir. Üçüncü neden ise Türkiye'nin tam üyeliğinde Türkiye'den AB ülkelerine yaşanması muhtemel göç dalgasıdır.

AB her genişlemeden önce kurumsal revizyona gitmiştir. 2004 genişlemesinden evvel, Anayasa

“ **Hiçbir üye ülkede Türkiye'nin tam üyeliğine destek %49'u geçmemektedir. Ortalamada bu rakam %31'ler, hatta Almanya ve Fransa'da %21'ler, Avusturya'da ise %11'ler seviyesindedir.** ”

Andlaşması ve 2000 Nice Andlaşması ile AB bir kez daha kurumsal yapısını revize etmiş, ancak Türkiye söz konusu andlaşmalar ile yapılan revizyonlara dahil edilmemiştir. Üye ülkelerin gerek Avrupa Parlamentosunda gerekse Avrupa Birliği Konseyi'ndeki oy hakları ve karar verme güçleri sahip oldukları nüfusa göre belir-

lendiğinden, Türkiye, tam üyelik durumunda, Avrupa Parlamentosuna en fazla vekil gönderen ve Konseyde de en fazla oy hakkı olan devlet haline gelecektir. Avrupa Parlamentosu'nun, bundan böyle genişleme süreçlerinden bağımsız olarak, sabit 732 üye ile işleyişini sürdüreceği gözönüne alınırsa, mevcut üye devletlerin Par-

lamentodaki temsilci sayılarına zarar vermeden Türkiye'ye nüfusu ile orantılı olarak sandalye ayrılması için yeni bir formül bulunması çok zor olacaktır. Durum Konsey için de geçerlidir. Bazı kararların nitelikli çoğunluk sistemi yerine ikili

çoğunluk sistemi ile alınacak olması Türkiye'ye küçük ülkelerle bloklar veya koalisyonlar oluşturmak için avantajlı bir pozisyon sağlayacaktır.²⁶ Avrupa Anayasası'nın fikir babası olan, Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing, International Herald Tribune gazetesine verdiği bir mülakatta söz konusu ikili çoğunluk sisteminin, mevcut üyeleri Türkiye'yi tam üye olarak kabul etmeleri noktasında caydıracağını beyan etmiştir.²⁷

AB karar vericilerinin bakış açısına göre, Türkiye, bu kadar büyük ve görece olarak fakir nüfusuyla, tam üyeliği söz konusu olduğunda, gelir düzeyi AB standartlarına erişene dek, büyük miktarlarda yapısal fonlardan yararlandırılacaktır. Bu durumda, zaten son yıllarda düşen büyüme oranları ile uğraşmakta olan üye devletlerin kendi bütçelerine ek yük getirecektir.²⁸

Türkiye'nin büyük nüfusu ile ilgili Avrupalıların kafasında beliren üçüncü soru işareti de tam üyelik durumunda yaşanması muhtemel kitlesel göçtür.²⁹ Şu anda, AB ülkelerinde, %42'si yaşadığı ülkenin vatandaşı olan 4.2 milyon Türk bulunmaktadır. Hatta, Romanya ve Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın da hesaba katılması durumunda bu rakam 5.2 milyona ulaşmaktadır. Bu, birçok AB üye devletinin nüfusundan fazla bir rakamdır.³⁰ Yaşanan korku, tam üyelik sonrasında Türkiye için işgücünün serbest dolaşımının önündeki engellerin kalkacağı varsayımına dayanmaktadır. Avrupa Komisyonu da, bir yandan Avrupa'nın yaşlanan nüfusu nedeniyle yaşanacak olası bir işgücü açığının Türkiye'den gelecek işgücü ile kompanse edilebileceğini kabul etmekte, diğer taraftan güçlü ve kontrolsüz bir göçün AB işgücü piyasasında problemlere yol açabileceğini düşünmektedir.³¹

Yukarıda sayılan Türkiye'nin demografik özelliklerinden kaynaklanan meseleler AB içindeki Türkiye karşıtı güçler için önümüzdeki dönemlerde de negatif unsurlar olarak Türkiye'nin önüne getirilmeye devam edecek gibi gözükmektedir. Bu arada, Türkiye'nin AB bütçesinden alacağı pay ve olası göç konularının yasal yollarla, bu konularda alınacak ve çeşitli kısıtlamalar getirecek düzenlemelerle, AB Komisyonu tarafından çözüme ihtimali de bulunmaktadır. Nitekim, Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi'nde yer alan şu hüküm dikkat çekicidir: "Uzun geçiş süreleri, derogasyonlar, spesifik düzenlemeler veya daimi korunma hükümleri (yani, korunma tedbirlerinin alınmasına dayanak teşkil eden, daimi surette ileri sürülebilecek hükümler) öngörülebilir. Komisyon, gerektiğinde bu hükümleri, kişilerin serbest dolaşımı, yapısal politikalar veya tarım gibi alanlarda hazırlayacağı önerilere dahil eder. Ayrıca, kişilerin serbest dolaşımının nihai olarak gerçekleştirilmesine ilişkin karar alma süreci, üye devletlere azami rol verilmesine imkan sağlamalıdır. Geçiş düzenlemeleri veya korunma hükümleri, rekabete ve iç pazarın işleyişine olan etkilerine göre gözden geçirilmelidir."³² Söz konusu hüküm göstermektedir ki Avrupalılar boş yere bir korku içine girmişlerdir. Türkiye tam üye olsa bile, bu hüküm gereği, AB çeşitli korunma önlemleri alabilecektir. Aslında, AB, Türkiye'den yaşanabilecek olası bir kitlesel göçün ya da Türkiye'nin AB yapısal fonlarından üye devletlerin aleyhine bir şekilde yararlanmasının önünü şimdiden kapatmıştır. Dolayısıyla, olası göç ya da AB bütçesinden aktarılacak yardımlar bahane edilerek Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkılması çok fazla anlam ifade etmemektedir.

AB içerisinde Türkiye'nin tam üyeliğine karşı olan çok güçlü siyasal gruplar ve lobiler her zaman olagelmıştır. 1990'lar boyunca, AB üye ülkelerinde hükümetlerde bulunan ve Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkan güçlü Hristiyan De-

mokrat partiler nedeniyle, Türkiye'nin adaylığa kabulü hemen hemen oyçokluğuyla reddedilmiştir. Özellikle, Helmut Kohl başkanlığındaki Alman Hristiyan Demokratları, Türkiye'nin tam üyeliğine karşı olan gruplar içinde en güçlü olan grup olmuştur. Buna ilaveten, o yıllarda Komisyonun görüşü "Türkiye'nin sadece bir partner ya da komşu olduğu" noktasında şekillenmiştir. Hatta 1997 yılında dönemin Komisyon Başkanı Jacques Santer Türkiye'nin AB'ye üye olabilmek için ciddi bir şansı bulunmadığını beyan etmiş, Avrupa Parlamentosu da o yıllarda Türkiye'yi insan hakları ile ilgili problemleri olduğu yönünde eleştirmiştir.³³

O günlerden bu günlere ne değişmiştir? Aslında fazla birşey değiştiği söylenemez. Avrupa'da özellikle Fransa ve Almanya'da muhafazakar sağ partilerin iktidarda olduğu 2000'lerin ikinci yarısında Türkiye'nin AB üyeliğine olan destek son derece düşük seviyelerdedir. Özellikle AB'nin altı kurucu üyesinden ikisinde, Fransa ve Hollanda'da, AB Anayasası'nın 2005 yılında reddilmesi, bu red oylarının nedeninin de 'genelde AB genişlemesine, özelde de Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine karşı olunmasına' bağlanması bundan sonra yapılan anketlerde Türkiye'nin üyeliğine verilen düşük desteğin ön göstergesi niteliğinde olmuştur. Eurobarometer 2005 verilerine göre, hiçbir üye ülkede Türkiye'nin tam üyeliğine destek %49'u geçmemektedir. Ortalamada bu rakam %31'ler, hatta Almanya ve Fransa'da %21'ler, Avusturya'da ise %11'ler seviyesindedir.³⁴ Durumun, 2009'da da değiştiği söylenemez. Avrupa Parlamentosu seçimlerinden önce, Türkiye karşıtlığının seçim kampanyalarının ana propaganda malzemelerinden biri haline geldiği, Fransa'da yapılan ankette halkın %67'sinin Türkiye'nin tam üyeliğine karşı olduğu ortaya çıkmıştır.³⁵

Sonuç olarak, gerek Türkiye'de gerekse AB ülkelerinde, çeşitli politikacılar, fikir kuruluşları, politik gruplar, siyaset bilimcileri tarafından öne sürülen projeksiyonlara göre gelecek on yıl içinde AB'ye tam üyeliği gerçekleşmeyecek bir Türkiye'nin, yukarıda sayılan tüm sorunlarla başederek, sürecin sonunda gerekli kriterleri sağlamış olması halinde bile, hem Avusturya ve Fransa gibi kimi AB üyesi devletlerin hükümetlerinin bundan sonraki genişlemeleri halkoyuna sunma kararı aldıkları ve bu ülkelerde Türkiye'nin tam üyeliğine verilen desteğin boyutu, hem de Müzakere Çerçeve Belgesi'nde de belirtilen ve "Türkiye ile yapılan üyelik müzakerelerinin sonucu önceden garanti edilmeyen açık-uçlu bir süreç olduğu" görüşü ve Kopenhag kriterlerinin yanısıra Birliğin absorbe etme kapasitesinin de üyelik kabulünü belirleyecek bir kriter olduğunun altının çizilmesi³⁶, süreç sonunda Türkiye'nin on yıllardır devam eden hedefine ulaşamayabileceğinin göstergesi olarak somut bir şekilde önümüzde durmaktadır. Birleştirici unsur ve entegrasyonun en büyük gücü olarak coğrafi, ırksal, dinsel ya da kültürel öğeleri değil, insan hakları, demokrasi, laiklik, azınlık haklarının korunması, ifade özgürlüğü, hukukun üstünlüğü, sosyal refah devleti, uyum içinde çeşitlilik ve çok kültürlülük gibi evrensel değerleri baz alan bir Avrupa Birliği için Türkiye'nin tam üyeliği bu hedeflerinin sözde değil uygulamada da gerçekleştirildiğini tüm dünyaya göstermesi açısından, bu sayılan niteliklere gerçekten sahip bir Avrupa Birliği'nde tam üye olarak temsil edilmek de Türkiye için ulusal hedefin gerçekleştirilmesinin bir göstergesi olması açısından son derece önemli olacaktır.

KAYNAKÇA:

- Arnold, Hans. "Political Arguments against Turkey's Accession to the European Union", Internationale Politik und Gesellschaft, (Issue 3, 2007).
- Avrupa Komisyonu resmi sitesi, Issues Arising from Turkey's Membership Perspective (Commission Staff Working Document, (Brussels, 6.10.2004), http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/issues_paper_en.pdf (12 Mayıs 2009).
- Bac, Meltem Muftuler. "Turkey's Accession to the European Union: Institutional Challenges", Perceptions: Journal of International Affairs, (Autumn 2004), <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume9/Autumn2004/MeltemBac.pdf>

- (11 Mayıs 2008).
- Barber, Tony. "EU hails Progress in Turkey talks", 20 Aralık 2007, Financial Times, (9 Mayıs 2009), http://www.ft.com/cms/s/0/a563b762-ae9b-11dc-97aa-0000779fd2ac.html?nclck_check=1.
- Bennhold, Katrin. "Giscard says 'a rule we can't change' hurts Ankara's chances: Will Turkey Join the EU Club?", International Herald Tribune, 13 Eylül 2004, (2 Ekim 2008), http://www.ihf.com/articles/2004/09/13/giscard_ed3_php.
- Birlismlis Milletler resmi web sitesi, World Population Prospects: The 2006 Revision, Highlights (database kept in the Population Division of the UN Department of Economic and Social Affairs), http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2006/WPP2006_Highlights_rev.pdf (11 Mayıs 2009).
- Bordonaro, Federico. "Turkey's Accession Divides the EU", 5 Ekim 2005, (22 Ekim 2008), http://www.pinr.com/report.php?ac=view_report&report_id=377&language_id=1.
- Cagaptay, Soner. Turkey at a Crossroads: Preserving Ankara's Western Orientation, The Washington Institute for Near East Policy, Policy Focus #48, October 2005.
- Dismorr, Ann. Turkey Decoded, (London, San Francisco, and Beirut: SAQI, 2008).
- Emerson, Michael and Senem Aydin, Gergana Noutcheva, Nathalie Tocci, Marius Vahl, Richard Youngs. "The Reluctant Debutante - The EU as Promoter of Democracy in its Neighbourhood", in Democratization in the European Neighborhood, ed. Michael Emerson, (Brussels: Center for European Policy Studies, 2005), http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1267 (5 Ekim 2008).
- "Enlargement and Neighbourhood Policy", AB resmi web sitesi, (10 Mayıs 2009), http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_3/index_en.htm.
- Eralp, Atilla. "Turkey and the European Union", in The Future of Turkish Foreign Policy, ed. Lenore G. Martin and Dimitris Keridis, (Cambridge, Massachusetts and London, England: The MIT Press, 2004).
- EUROSTAT resmi web sitesi, Europe in figures-Eurostat Statistical Yearbook 2008, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-07-001/EN/KS-CD-07-001-EN.PDF (accessed October 4, 2008).
- "Euro-Turks: the Presence of Turks in Europe and their Future", the Journal of Turkish Weekly, 5 Subat 2008, (16 Ekim 2008), available from <http://www.turkishweekly.net/news.php?id=52065>.
- "Fransa'da halkın büyük cogunlugu Sarkozy gibi dusunuyor", Milliyet gazetesi web sitesi, <http://www.milliyet.com.tr/Dunya/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1094234&Kategori=dunya&b=fransada%20halkin%20buyuk%20cogunlugu%20Sarkozy%20gibi%20dusunuyor&ver=38> (13.05.2009).
- Grigoriadis, Ioannis N. "Turkey's Accession to the European Union: Debating the Most Difficult Enlargement Ever", SAIS Review, (Vol. XXVI, No.1, Winter-Spring 2006), http://muse.jhu.edu.ezproxy.library.tufts.edu/journals/sais_review/v026/26.1grigoriadis.pdf (3 Ekim 2008).
- Kuran-Burcoglu, Nedret. "From Vision to Reality: A Socio-cultural Critique of Turkey's Accession Process", in Turkey and the European Union: Prospects for a Difficult Encounter, ed. Esra LaGro and Knud Erik Jorgensen, (Palgrave MacMillan, 2007).
- Lanzieri, Giampaolo. Population in Europe 2007: first results, EUROSTAT-Population and Social Conditions, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-081/EN/KS-SF-08-081-EN.PDF (11 Mayıs 2009).
- Larrabee, F. Stephen Larrabee and Ian O. Lesser. Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty, (Published by RAND, 2002).
- Muzakere Cerceve Belgesi, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2983/cerceve.pdf (12 Mayıs 2009).
- Ruiz-Jimenez, Antonia M. and Jose I. Torreblanca. European Public Opinion and Turkey's Accession Making Sense of Arguments For and Against, (European Policy Institutes Network Working Paper No.16, May 2007), http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1494 (1 Ekim 2008).
- Southeast European Times, "Blair: Türkiye'nin AB üyeligi Avrupa'nın gelecegi açısından kritik önem taşıyor", 18 Aralık 2006, <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2006/12/18/feature-01> (10 Mayıs 2009).
- "Şirketler Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku Fasillari Muzakerelere Açıldı", Avrupa Birligi Genel Sekteterligi'nin resmi web sitesi, (8 Mayıs 2009), <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42113&l=1>.
- Turkish Daily News, "French PM fears Turkish 'river of Islam' in EU", 26 Eylül 2004, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=37800> (9 Ekim 2008).
- Turkish Daily News, "Turkey controversy heats up within EU", 13 Eylül 2004, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=37641> (9 Ekim 2008).
- BBC News, United Kingdom Politics, "Blair's Speech in Lisbon", 24 Mart 2004, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3565935.stm (10 Mayıs 2009).
- "Türkiye-AB ilişkilerinde iki fasıl daha müzakerelere açıldı", ABHaber.com-Bruksel web sitesi, (9 Mayıs 2009), <http://www.abhaber.com/index.php>.
- Ucer, Elif. "Turkey's accession to the European Union", Futures, (38, 2006).
- 2007 AB-Türkiye İlişkileri, (12 Ekim 2008), <http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/article/2007-ab-ve-turkiye-ilisleri>.
- id=377&language_id=1.
- Dismorr, 67.
- Tony Barber, "EU hails Progress in Turkey talks", 20 Aralık 2007, Financial Times, (9 Mayıs 2009), http://www.ft.com/cms/s/0/a563b762-ae9b-11dc-97aa-0000779fd2ac.html?nclck_check=1.
- Dismorr, 67-68.
- 2007 AB-Türkiye İlişkileri, (12 Ekim 2008), <http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/article/2007-ab-ve-turkiye-ilisleri>.
- "Enlargement and Neighbourhood Policy", AB resmi web sitesi, (10 Mayıs 2009), http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_3/index_en.htm
- Nedret Kuran-Burcoglu, "From Vision to Reality: A Socio-cultural Critique of Turkey's Accession Process", in Turkey and the European Union: Prospects for a Difficult Encounter, ed. Esra LaGro and Knud Erik Jorgensen, (Palgrave MacMillan, 2007): 154.
- Ibid, 156-161
- Ioannis N. Grigoriadis, "Turkey's Accession to the European Union: Debating the Most Difficult Enlargement Ever", SAIS Review, (Vol. XXVI, No.1, Winter-Spring 2006), http://muse.jhu.edu.ezproxy.library.tufts.edu/journals/sais_review/v026/26.1grigoriadis.pdf (3 Ekim 2008), 152.
- Turkish Daily News, "French PM fears Turkish 'river of Islam' in EU", 26 Eylül 2004, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=37800> (9 Ekim 2008).
- Turkish Daily News, "Turkey controversy heats up within EU", 13 Eylül 2004, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=37641> (9 Ekim 2008).
- Grigoriadis, 152
- BBC News, United Kingdom Politics, "Blair's Speech in Lisbon", 24 Mart 2004, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3565935.stm (10 Mayıs 2009).
- Southeast European Times, "Blair: Türkiye'nin AB üyeligi Avrupa'nın gelecegi açısından kritik önem taşıyor", 18 Aralık 2006, <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2006/12/18/feature-01> (10 Mayıs 2009).
- Atilla Eralp, "Turkey and the European Union", in The Future of Turkish Foreign Policy, ed. Lenore G. Martin and Dimitris Keridis, (Cambridge, Massachusetts and London, England: The MIT Press, 2004), 75.
- Soner Cagaptay, Turkey at a Crossroads: Preserving Ankara's Western Orientation, The Washington Institute for Near East Policy, Policy Focus #48, October 2005, 9.
- Hans Arnold, "Political Arguments against Turkey's Accession to the European Union", Internationale Politik und Gesellschaft, (Issue 3, 2007): 111.
- Birlismlis Milletler resmi web sitesi, World Population Prospects: The 2006 Revision, Highlights (database kept in the Population Division of the UN Department of Economic and Social Affairs), http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2006/WPP2006_Highlights_rev.pdf (11 Mayıs 2009), 48.
- Giampaolo Lanzieri, Population in Europe 2007: first results, EUROSTAT-Population and Social Conditions, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-081/EN/KS-SF-08-081-EN.PDF (11 Mayıs 2009), 1.
- EUROSTAT resmi web sitesi, Europe in figures-Eurostat Statistical Yearbook 2008, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-07-001/EN/KS-CD-07-001-EN.PDF (accessed October 4, 2008), 20.
- Birlismlis Milletler resmi web sitesi, World Population Prospects: The 2006 Revision, 45.
- Meltem Muftuler Bac, "Turkey's Accession to the European Union: Institutional Challenges", Perceptions: Journal of International Affairs, (Autumn 2004), <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume9/Autumn2004/MeltemBac.pdf> (11 Mayıs 2008), 33-35.
- Katrin Bennhold, "Giscard says 'a rule we can't change' hurts Ankara's chances: Will Turkey Join the EU Club?", International Herald Tribune, 13 Eylül 2004, (2 Ekim 2008), http://www.ihf.com/articles/2004/09/13/giscard_ed3_php.
- Cagaptay, 7-8
- Elif Ucer, "Turkey's accession to the European Union", Futures, (38, 2006): 204.
- "Euro-Turks: the Presence of Turks in Europe and their Future", the Journal of Turkish Weekly, 5 Subat 2008, (16 Ekim 2008), available from <http://www.turkishweekly.net/news.php?id=52065>.
- Avrupa Komisyonu resmi sitesi, Issues Arising from Turkey's Membership Perspective (Commission Staff Working Document, (Brussels, 6.10.2004), http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/issues_paper_en.pdf (12 Mayıs 2009), 15-16.
- Muzakere Cerceve Belgesi, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2983/cerceve.pdf (12 Mayıs 2009).
- Michael Emerson, Senem Aydin, Gergana Noutcheva, Nathalie Tocci, Marius Vahl and Richard Youngs, "The Reluctant Debutante - The EU as Promoter of Democracy in its Neighbourhood", in Democratization in the European Neighborhood, ed. Michael Emerson, (Brussels: Center for European Policy Studies, 2005), http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1267 (5 Ekim 2008), 186-187.
- Antonia M. Ruiz-Jimenez and Jose I. Torreblanca, European Public Opinion and Turkey's Accession Making Sense of Arguments For and Against, (European Policy Institutes Network Working Paper No.16, May 2007), http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1494 (1 Ekim 2008), 1-8.
- "Fransa'da halkın büyük cogunlugu Sarkozy gibi dusunuyor", Milliyet gazetesi web sitesi, <http://www.milliyet.com.tr/Dunya/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1094234&Kategori=dunya&b=fransada%20halkin%20buyuk%20cogunlugu%20Sarkozy%20gibi%20dusunuyor&ver=38> (13.05.2009).
- Muzakere Cerceve Belgesi

DİPNOTLAR

1. F. Stephen Larrabee and Ian O. Lesser. Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty, (Published by RAND, 2002), 45.
2. Ann Dismorr, Turkey Decoded, (London, San Francisco, and Beirut: SAQI, 2008): 67.
3. "Şirketler Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku Fasillari Muzakerelere Açıldı", Avrupa Birligi Genel Sekteterligi'nin resmi web sitesi, (8 Mayıs 2009), <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42113&l=1>.
4. "Türkiye-AB ilişkilerinde iki fasıl daha müzakerelere açıldı", ABHaber.com-Bruksel web sitesi, (9 Mayıs 2009), <http://www.abhaber.com/index.php>.
5. Dr. Federico Bordonaro, "Turkey's Accession Divides the EU", 5 Ekim 2005, (22 Ekim 2008), http://www.pinr.com/report.php?ac=view_report&report_id=377&language_id=1.

UYUŞTURUCU ve PSİKOTROP MADDELER ile BUNLARIN ÜRETİM/ TÜKETİM BÖLGELERİ ve BAŞLICA KAÇAKÇILIK ROTALARI¹

C. Cihan COŞKUN | Gümrük Uzman Yardımcısı
ccc@gumruk.gov.tr

Bilindiği üzere, uyuşturucu maddeler keyif verici, ağrı giderici, hastalıkları iyileştirici olarak kontrolü ve kontrolsüz olarak kullanılmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde ilk önceleri tıbbi amaçlarla kullanılmış, keyif verici özelliği olması nedeniyle de zamanla illegal olarak tüketilmeye başlanmıştır. İlegal tüketim ise doğal olarak alıcı ve satıcı piyasasının oluşmasını sağlamıştır. Uyuşturucu maddelerin illegal tüketimi, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren menfaat çevreleri için rant, terörizm için finans kaynağı, uluslararası ilişkilerde ideolojik ve politik araç ve hedef ülke toplumuna yönelik sosyo-psikolojik dejenerasyon ile zihni ve ahlaki çökertme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Toplam nüfusun %0.05'i uyuşturucu madde bağımlısı olan ülkemiz yasa

dışı üretim ve tüketimden çok en önemli transit ülke olma konumuyla ön plana çıkmaktadır.² Bu bağlamda, söz konusu illegal maddelerin tanımları, sınıflandırılması, üretim ve tüketim bölgeleri ile kaçakçılık rotaları ele alınacaktır.

A) UYUŞTURUCU, PSİKOTROP VE KİMYASAL MADDELERİN TANIMLARI VE SINIFLANDIRILMASI

Belirli bir dozda alındığı zaman;

- Kişinin sinir sistemi üzerine etkide bulunan,
- Akli, fiziki ve psikolojik dengesini bozan,
- Birey ve toplum açısından iktisadi ve sosyal çöküntü meydana getiren,
- Alışkanlık ve bağımlılık yapan,

- Kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını ve satışını yasakladığı narkotik ve psiko-rop sözcükleriyle de tanımlanan maddelere uyuşturucu madde denir.
- Afyonun kokusu keskin ve hoş değildir. Tadı acıdır. Rengi ise ilk etapta beyaz olup, hava ile teması arttıkça kahverengi tonlarına dönüşür.

Uyuşturucu maddeler ;

- Elde edildiği kaynağa göre doğal (tabii eczalar) ve sentetik olmak üzere ikiye;
- İnsan vücudu üzerinde yaptıkları etkilere göre ise,
 1. Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar (Depresanlar)
 2. Merkezi Sinir Sistemini Uyarımlar (Stimülanlar)
 3. Hayal Gösterenler (Halusinojenler) olmak üzere üçe ayrılır.

1)MERKEZİ SİNİR SİSTEMİNİ YAVAŞLATANLAR (DEPRESANLAR)

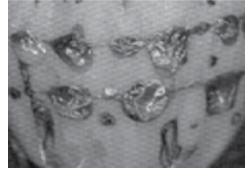
A) AFYON

- Afyon, haşhaş kozasının (kapsül) çentiklenmesi (çizilmesi) suretiyle akan süt gibi beyaz öz sudan elde edilmektedir.
- Bu özsu, hava ile temas ettikçe koyulaşır ve kahverengileşir.
- Olgunlaşan haşhaş bitkisinde, fındık ve küçük portakal büyüklüğünde bir kapsül (koza) oluşur.
- Kozanın kendisi bir uyuşturucu madde değildir, afyon ve türevlerinin elde edildiği bir kaynaktır.
- Bir dönüm haşhaş tarlasından 60 kg. kapsül elde edilmektedir. İlkbahar ve sonbaharda ekimi yapılan haşhaşın kapsülü, çiçeklerin dökümünden takriben 10 gün sonra çentiklenerek, ham afyon elde edilir.

B) MORFIN

Afyonun türevidir ve afyonun kimyasal yollardan ayrılmasından elde edilir.³

Beyaz renkli, kokusuz ve tadı acıdır. Morfinin en önemli tesiri ağrıları gidermesidir. Toz ve tablet halinde bulunabilir ve suda eriyebilir.

Afyon Sakızı

Morfin

C) EROİN

Eroin, baz morfinin çeşitli kimyasal işlem ve süreçlerden geçmesi sonucu elde edilir. Beyazdan açık kahverengiye kadar değişik renklerde bulunabilen, kokusuz, acı, kristal, toz bir maddedir. Kapsül ya da tablet haline de getirilebilir.

Eroinin elde edilmesinde kullanılan en önemli kimyasal madde Asetik Anhidrittir.⁴ 1 kg. eroin elde edebilmek için en basit formül, 2 kg. asetik anhidrit + 1 kg. baz morfindir.

Eroin morfinden 7-8 kat daha güçlü bir maddedir.

D) KODEİN

Kodein haşhaş kozası ve afyonda mevcuttur. Tıbbi amaçlarla kullanılan kodein genellikle morfinden kimyasal süreçlerle elde edilir.

Beyaz renkli, kokusuz ve acımsı tatta toz ve tablet halinde bulunur. Ağrı kesici olarak tesiri morfine göre 1/10'dur.

E) BARBİTÜRATLAR

Merkezi sinir sistemini etkileyerek yatıştırıcı, teskin edici etkinlik gösterirler. Sentetik olarak değişik renk, hacim ve şekillerde kapsül ve tabletler halinde üretilirler.

“Afyon, morfin, eroin ve kodein aynı zamanda doğal uyuşturucu sınıfına girmektedir.”

Bu maddeler yüksek dozda kullanıldığında uyuşukluk, sinirlendirici davranış, kahkaha, göz bebeklerinde küçülme vs. gibi tepkiler oluşmaya başlar.

Çeşitleri;

- Sekobarbital
- Pentobarbital
- Amobarbital

F) TRANKİLİZANLAR

İnsanları sakinleştirmek ve kullanıyı uyukulu hale getirmeksizin veya akli ve fiziki uyanıklığını azaltmaksızın endişelerini gidermek için kullanılır. Reçete ile satılmaktadır.⁵ En çok suistimal edilenleri ve sık rastlananları;

- Meprobomate
- Benzodiazepines
- Clordiyazepoxide

G) SEDATİFLER

Akli / Zihni aktiviteyi ve uyanıklığı yatıştıran barbitüratların aksine uyku hali yaratmayan sentetiklerdir.

Çeşitleri: Metaqualone, Qualude, Porest, Sopor

“ Afyon, morfin, eroin ve kodein aynı zamanda doğal uyuşturucu sınıfına girmektedir. ”

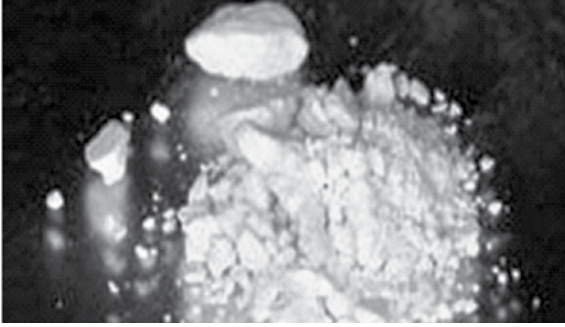
2)MERKEZİ SINİR SİSTEMİNİ UYARANLAR (STİMÜLANLAR)

A) KOKAİN

Koka yaprağının farklı kimyasal maddelerle tepkimeye girmesi sonucu baz kokain elde edilir.⁶ Baz kokain beyaz kristalize bir tozdur. Bu mad-

denin hidroklorik asitle işleme tabi tutulması sonucunda kokain elde edilmektedir.

Kokain kullananlar genellikle, burnunun kırmızı şeklerinden, kollardaki enjeksiyon izlerinden, aşırı enerji ve neşeli olma hallerinden anlaşılır. Kokain kokusuzdur ve tadı acıdır.

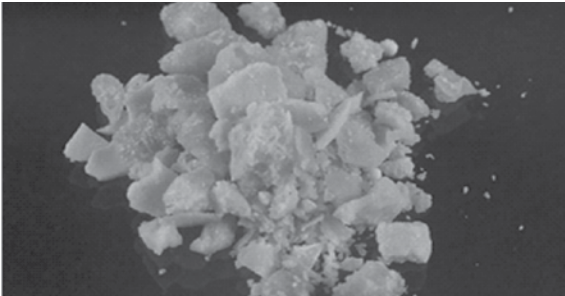

Kokain

B) CRACK

Kokainin daha ucuz, fakat daha tehlikeli bir türüdür. Kokainin, hidroklorik asit (HCL) ve yemek sodasının su içerisinde karıştırılarak ısıtılması ile elde edilen, beyaz ve krem renginde, kokainden daha etkili bir uyuşturucudur.

Kullananlar çok hareketli, aktif, sinirli ve kızgın olurlar. Diğer uyuşturucu maddelerden daha çabuk bağımlılık yapar, iştahsızlık sonucu kilo kaybına neden olur. Bronşit ve diğer solunum rahatsızlıklarına yol açar.

Crack

C) ANFETAMİNLER

Tıbbi olarak uyku hastalığında, daha az yemek için şişmanlık durumlarında kullanılır. Uyarıcı özelliğinden dolayı sporcular tarafından doping olarak kullanılmaktadır. Amfetamin ve diğer cins uyarıcıları, kişideki uyanıklık halini artırır ve hem vücut, hem de zihinde genel bir zindelik yaratır. Yasadışı yollardan üretilen amfetaminler görünüş olarak yasal olanlardan ayırt edilemez.⁷

Tablet, kapsül ve beyaz toz halindedir. En çok suistimal edilenler Captagon ve Ecstasy'dir.

•CAPTAGON

Sentetik bir uyuşturucu türüdür.

“ Koka yaprağı, kokain ve crack doğal uyuşturucu sınıfına girmektedirler. ”

- Önceleri Almanya'da yasal olarak üretilen bu maddenin üretimi, suistimalinin artması üzerine durdurulmuştur.

- Üretimini durdurulmuş olması ile birlikte yasal olmayan yollardan, yüksek kazanç elde etmek için çeşitli ülkelerde kaçak olarak üretilmeye başlanmıştır.

- Piyasaya captagon ticari adı ile sürülen ve etken madde olarak FENETYLLİNE içeren bu uyuşturucunun özellikle Arap ülkelerinde kullanımı yaygındır.

Captagon (üzerlerinde ters yarım hilal ve çift hilal şekilleri bulunmaktadır)

• ECSTACY

Merkezi Sinir Sistemini uyaran, amfetamin türevi, halüsinasyonlara da sebep olabilen sentetik bir uyuşturucudur.⁸ Piyasa da tablet, kapsül, toz ve sıvı formları mevcuttur.

Ecstasy

Tek bir tablet bile ölüme yol açabilir. Alındıktan sonra 20 dk. içerisinde etkisi başlar ve 4-6 saat sürer. Kullanıcılarda;

- Zihin karışıklığı gibi psikolojik zorluklar
- Depresyon,
- İntihar,
- Uyku sorunları,
- Şiddetli uyuşturucu isteği,
- Ağır endişe durumu,
- Paranoya gibi etkiler yaratır.

“ Captagon ve Ecstasy gibi amfetaminler sentetik uyuşturucu sınıfına girmektedir. ”

3) HAYAL GÖSTERENLER (HALÜSİNOJENLER)

A) ESRAR

Esrarların elde edildiği bitkiye esrar otu; kendir, kenevir, veya kannabis adı verilir. Kenevir bitkisinin botanikteki adı Cannabis Sativa`dır.

Kendir otunun boyu yetiştirildiği yere göre değişir. Bazen 1-2 metreye kadar uzar. Liftlerinden ip, halat, çuval vb. yapılır. Kenevir bitkisi dişi ve erkek olarak ikiye ayrılır.

Esrar dişi kenevirden elde edilir.

Dişi kenevir otunun baş kısmı, dalları ve yapraklarının toplanıp kurutulması ve ufalanıp toz haline getirilmesi bitki (kök) esrar elde edilmiş olur. Dişi kenevir bitkisinin çiçekli tepe kısımlarında reçine denilen koyu bir sıvı vardır ki, keyif verici maddeler özellikle burada bulunur. Bitki esrar yeşil, sarı veya kahverengi halde bulunabilir.

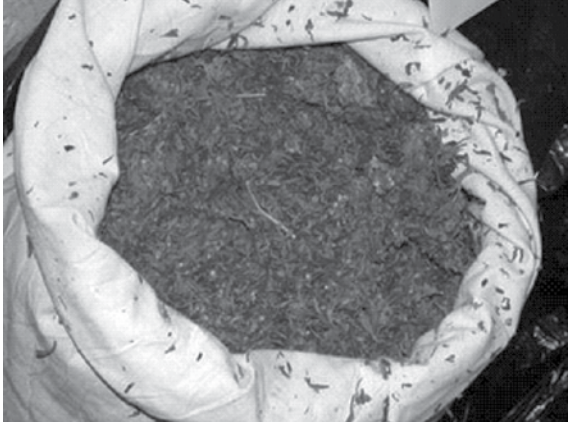
Dişi Hint kenevirinin yaprakları ve çiçeksi uçlarının toplanıp kurutulması ve çeşitli şekillerde preslenmesiyle oluşturulan reçine esrar, bitki

Captagon

esrardan 8-10 kat daha etkilidir. Esrar olarak Ortadoğu, Fas, Pakistan, Batı Afrika, Meksika ve Karibbean bölgelerinde yetiştirilir. Rengi

hardal sarısından koyu kahverengiye kadar olan renkler ve genellikle de siyahtır. Sıvı esrar (esrar yağı) tok konsantredir. % 20-60 arası THC içerir.⁹ Esrar reçinesinden 3-4 kat daha güçlüdür. Birçok renkte, çoğunlukla da kehribar, koyu yeşil, kahverengi veya siyah renk ve tonlarında bulunur.

Esrar

B) LSD (Lysergic Acid Diethylamide)

LSD ilk olarak çavdar küfünün içinde bulunan bir asitten imal edilmiştir.¹⁰ LSD pek çok durum ve şekilde imal edilebilmektedir. Kokainden 100 kat daha güçlüdür.

Tatsız ve kokusuzdur. Toz, toplu iğne başı büyüklüğünde veya kesme şeker, etiket, posta pulu, kağıt ve gibi maddelere emdirilmiş solüsyon şeklinde olabilir.

B) ÜRETİM / TÜKETİM BÖLGELERİ

AFYON ve TÜREVLERİ :

Afyonun türevleri morfin, kodein ve eroindir. Afyonun üretildiği her yerde türevleri de üretilmektedir.

“ **Esrar doğal uyuşturucular sınıfına girmektedir.** ”

Yasal olarak üretimi Hindistan, Japonya, Çin, Avustralya, Fransa, İspanya, Macaristan ve ülkemizde ekimi yapılmaktadır.¹²

Yasadışı haşhaş ekimi; Altın Üçgen olarak adlandırılan Mynmar, Laos ve Tayland (Güneydoğu Asya) ve Altın Hilal olarak adlandırılan İran, Afganistan ve Pakistan (Güneybatı Asya) ülkelerinde ve Orta Amerika'da Peru, Kolombiya ve Meksika'da yapılmaktadır. Üretim bölgelerinde tüketimin olduğu gibi yine, Avrupa ve Rusya'da tüketim yapılmaktadır.

Altın Hilal; Afganistan, Pakistan ve İran'ı, Altın Üçgen ise Mynmar, Laos ve Tayland'ı ifade etmektedir. Dünya afyon üretiminde Afganistan'ın yaklaşık %90, diğer ülkelerin ise toplam %10 gibi bir ağırlığı vardır.

Son dönemde, yasadışı üretimin önemli ölçüde azaldığı “BEKAA VADİSİ” bir dönemin en önemli yasadışı haşhaş ekim merkezlerinden biri konumundaydı.¹³

KOKA ve TÜREVLERİ

Güney Amerika Kıtası'nın Kuzey ve Kuzeybatısı boyunca ılık iklim koşullarında yetişen ve Erythroxylou Coca olarak adlandırılan koka bitkisinin yapraklarının öz suyunun çeşitli yollarla alınması ve kimyasal işlemlere tabi tutulması ile kokain elde edilir.

Kolombiya, Bolivya ve Peru'da koka ekimi yapılmakta ve elde edilen kokain piyasaya sunulmaktadır. Kolombiya kokain kartellerinin, dünya da ki kokain piyasasının büyük bir bölümünü kontrol etmektedirler. Bu üç ülke dışında, Venezuela,

Panama, Brezilya, Arjantin ve Ekvator'da da kokain üretimi olduğu tespit edilmiştir.¹⁴ Daha çok Avrupa ve A.B.D.'de kullanılmaktadır.

KENEVİR ve TÜREVLERİ

Esrarın hammaddesi olan kenevir bitkisi tüm coğrafi kesimlerde üretilir. Çok soğuk bölgeler hariç her yerde yetişir, hasatı eylül ayı civarındadır.

Günümüz dünyasında yasadışı kenevir bitkisi ekimi ve esrar üretim alanlarını tespit etmek, üretim alanının genişliği dikkate alındığında, çok zordur. Hemen her ülkede, en azından, ülkedeki ihtiyacın bir kısmını karşılayabilmek için üretim yapılmaktadır. Ancak, uluslararası boyutu dikkate alındığında, ilk etapta yasadışı haşhaş ekim alanları olan Güneydoğu ve Güneybatı Asya Bölgeleri; Afrika'da, Fas, Tunus, Sudan ile Avrupa'da Arnavutluk ve Makedonya'da üretimin yapıldığı bilinmektedir.¹⁵ Ülkemiz kenevir ekiminde haşhaşa olduğu gibi geleneksel ve yasal üretim alanlarına sahiptir.¹⁶

"Kenevir bitkisinden elde edilen esrar 172 ülkede üretilmekte ve tüketilmektedir."

Kaynak: World Drug Report, 2007

SENTETİK UYUŞTURUCULAR

Sentetik uyuşturucuların (amfetamin, captagon, ecstasy vs.) %80'i Avrupa'da üretilmektedir. Hollanda, Belçika, Polonya, Almanya ve İngiltere üretim miktarında diğer ülkelere göre ön sıradadır.¹⁷ Kötü amaçla kullanılacak amfetaminler gizli laboratuvarlarda, klinik sü-

“**Altın Hilal; Afganistan, Pakistan ve İran'ı, Altın Üçgen ise Mynmar, Laos ve Tayland'ı ifade etmektedir.**”

reçlere uyularak üretilir.¹⁸ Üretimin olduğu ülkelerde, Ortadoğu ve Arap ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde sentetik uyuşturucu kullanımı yaygındır.

“Üretimin olduğu her bölgede tüketimde kendiliğinden oluşmaktadır. Sentetik uyuşturucuların kullanımı popüler olması nedeniyle tüm dünya da çok yaygındır. Doğal uyuşturucular ise Avrupa ülkelerinde çok daha fazla tüketilmektedir.”

C) KAÇAKÇILIK ROTALARI

1) BALKAN ROTASI

Balkan Rotası, ülkemizi etkileyen güzergahlar içerisinde en önemli rotalardan biridir. Aynı zamanda tarihi İpek Yolu'nun da devamı niteliğindedir ve üretim bölgelerinden başlayıp, ülkemiz üzerinden tüketim bölgelerine uzanan yoldur. Bu rota, Güneybatı Asya haşhaş ekim bölgelerinden başlayarak, İran ve Türkiye topraklarına geçip, Balkan Yarımadası üzerinde iki kola ayrılmakta; bir kolu Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Avusturya üzerinden Almanya'ya, diğeri ise

Türkiye ve Yunanistan üzerinden çoğu kez deniz yolu ile Batı Avrupa'ya ulaşmaktadır. Balkan Rotası üzerinde bulunan ülkeleri üretici, transit ve tüketici olarak üç ana gruba ayrılmaktadır.¹⁹

“

**Kenevir
bitkisinden elde
edilen esrar 172
ülkede üretilmekte ve
tüketilmektedir.**

”

“Kuzey Karadeniz Rotası uyuşturucu madde kaçakçılığında artık en aktif rota konumundadır.”

Afganistan, İran ve Pakistan (Altın Hilal) menşeli eroin, morfin ve afyonun

Ülkemiz, doğudan batıya doğal uyuşturucuların trafiğinden etkilenirken, batıdan doğuya ise, kimyasal ve sentetik uyuşturucuların trafiğinden etkilenerek çift taraflı bir aktarıma maruz kalmaktadır.

%70'inin bu rota üzerinden Batı Avrupa'ya ulaştığı Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulunun (INCB) yayınlanan raporlarında da vurgulanmıştır.²¹

“Bölgemizde doğal uyuşturucular doğudan batıya, sentetik uyuşturucular ise batıdan doğuya doğru bir hareket halindedir.”

3) DOĞU AKDENİZ ROTASI

2) KUZEY KARADENİZ ROTASI

Kaçakçılık güzargahları, güvenli yol ilkesi gereği sürekli değişiklikler göstererek, kontrol mekanizmalarının tam olarak kurulamadığı bölgelere kaymaktadır. Soğuk savaş sonrası ortaya çıkan belirsizlikler, otorite boşlukları ve ülkemizdeki mücadelenin olumlu etkisi sonucunda, Kuzey Karadeniz'de yeni ve alternatif bir rotanın oluştuğu kabul edilmiştir.²⁰

Avrupa'daki tüketim bölgelerine Güneybatı Asya kaynaklı uyuşturucunun sevkiyatında önemli yollardan biride, Pakistan limanlarından Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve Süveyş Kanalına, oradan da Güney Kıbrıs'ın güneyinden geçerek Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaşan Doğu Akdeniz deniz yoludur.

Bu rotadan yapılan uyuşturucu kaçakçılığı, Pakistan deniz limanlarından Avrupa'ya doğrudan ulaşması ve uluslararası deniz hukukundan kaynaklanan sebeplerle kontrolün sıkı olamaması gibi nedenlerle önümüzdeki yıllarda daha çok tercih edilmesi beklenmektedir.²²

KAYNAKÇA

- 1 Alfred W. McCoy, "Historical Review Of Opium/Heroin Production", <http://www.druglibrary.org/schaffer/heroin/historic.htm>
- 2 Dale Gieringer, "America's Hundred Years War On Drugs - Centennial of the 1st Congressional Anti-Drug Law Prohibiting Opium in the Philippines - Mar. 3rd 1905 - 2005", <http://www.drugsense.org/dpfc/DrugWarCentennial1.htm>
- 3 United Nations International Drug Control Programme, The United Nations and Drug Abuse Control, 1992, p.64.
- 4 International Opium Commission, Report of the International Opium Commission, Shanghai, China, 1 to February 26, 1909, quoted in ODCCP Studies on Drug and Crime, Global Illicit Drug Trends 2001, New York 2001, p. 44.
- 5 Ross Coomber, The Control of Drugs and Drug Users, Reason or Reaction, London 1998, p 38
- 6 Arnold H. Taylor, American Diplomacy and the Narcotics Traffic, Durham 1999.
- 7 Canadian Senate, "Canadian Senate Special Committee on Illegal Drugs - The International Legal Environment", 37th Parliament, 1st Session, January 29, 2001 - September 16, 2002,
- 8 United Nations, "The beginnings of international drug control", UN Chronicle, Summer, 1998.
- 9 Jay Sinha, The History and Development of the Leading International Drug Control Conventions, Prepared for the Senate Special Committee on Illegal Drugs, Library of Parliament, Ottawa, 21 February 2001.
<http://www.parl.gc.ca/37/1/paribus/commbus/senate/com-e/ille-e/library-e/history-e.htm#C.%20Protocol%20Amending%20the%20Single%20Convention%20on%20Narcotic%20Drugs,%201961>
- 10 Jorrit Kamminga, "The Political History of Turkey's Opium Licensing System for the Production of Medicines: Lessons for Afghanistan", the Senlis Council, May 2006.
- 11 International Narcotics Control Board, 2007 Psychotropic Substances, New York 2008, p. 33-58
- 12 International Narcotics Control Board, 2007 Psychotropic Substances, New York 2008, p. 35-40
- 13 United Nations, Commentary on the United Nations Convention Againsts Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic substances 1988, done at Vienna on 20 December 1988, New York 1998, p. 1.
- 14 United Nations, Economic, Social and Economic Council, Commission on Narcotic Drugs, Fifty-first Session, The world drug problem, Fifth report of the Executive Director, Addendum: Drug demand reduction, Thematic debate on the follow-up to the twentieth special session of the General Assembly: general overview and progress achieved by Governments in meeting the goals and targets for the year 2003 and 2008 set out in the Political Declaration adopted by the Assembly at its twentieth special session, Vienna 10-14 March 2008, E/CN.7/2008/2/Add.1.
- 15 United Nations, Economic, Social and Economic Council 2008 op cit. Addendum: Action Plan on International Cooperation on the Eradication of Illicit Drug Crops and on Alternative Development, T2008, E/CN.7/2008/2/Add.2.
- 16 United Nations, Economic, Social and Economic Council 2008 op cit. Addendum: Action Plan against Illicit Manufacture, Trafficking and Abuse of Amphetamine-type Stimulants and Their Precursors. E/CN.7/2008/2/Add.4*
- 17 World Drug Report, United Nations Office on Drugs and Crime, 2007
- 18 World Drug Report, United Nations Office on Drugs and Crime, 2008
- 19 A Century of International Drug Control, United Nations Office on Drugs and Crime, 2009
- 20 Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, TADOC, Ocak 2006
- 21 <http://www.gumruk.gov.tr>
- 22 <http://www.tadoc.gov.tr>
- 23 <http://www.kom.gov.tr>
- 24 <http://www.jandarma.tsk.mil.tr>
- 25 <http://www.tarim.gov.tr>
- 26 <http://www.dea.gov>
- 27 <http://unodc.org>
- 28 <http://incb.org>
- 29 <http://emcdda.org>
- 30 <http://www.wcoomd.org>
- 31 <http://secinet.org>
- 32 <http://interpol.int>

DİPNOTLAR

1. Yazının Notu:
 - a) Türk kamu idaresinde kaçaklıkla mücadele ile görevli kurumlardan biri de bildirildiği üzere Müsteşarlığımız Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğüdür. Genel Müdürlük, yasa dışı ticaretin önlenmesi ve kaçakçılıkla mücadelede alt birimlerini suçun konusuna göre oluşturmuştur. Bu bağlamda, uyuşturucu ve psikoaktif madde kaçakçılığı en tehlikeli ve en riskli kaçakçılık türü olarak görülmüş ve bu suç konusu ile mücadele amacıyla Narkotik birimi adı altında özel bir yapılmaya gidilmiştir.
 - b) Bu makale, gerek Müsteşarlığımız personelinin gerek gümrük müşavirleri dahil ticaret erbabının bilgilendirilmesi ve risk içerebilecek ticaret işlemlerinde öngörü ve temkinli

yaklaşılabilir kabiliyetlerinin artırılması amacıyla yazılmıştır. Makalede geçen tanımlanan tüm maddeler sağlığa zararlı, taşınması ve ticaretinin yapılması yasaklanmış maddelerdir. Makalede sunulan bilgiler bu maddelerin yasadışı sirkülasyonunun önlenmesine matuf olup; bu içeriğin, yasadışı amaçlarla kullanılması 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun uyarınca suç ya da kabahat unsurunun ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

2. Türkiye'de nüfus artışıyla paralel olarak uyuşturucu madde bağımlılığı da artmaktadır. Ancak, bağımlı sayısının toplam nüfusa oranı son 10 yılda herhangi bir değişiklik göstermemektedir.
3. Morfin, 1817 yılında Farmakolog Friedrich Helm Sertusner tarafından alyondan ayrılmıştır.
4. Eroin imalinde kullanılan Asetik Anhidrit, başlıca Rusya, Çin ve Hindistan'da üretilmektedir. İhracatçı ülkeler; ABD, Kanada, Meksika, Rusya, İngiltere, Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa ve İsviçre'dir. İthalatçı ülkeler ise başlıca ABD, Kanada, Meksika, İsviçre, Polonya, Türkiye, Çin, Japonya ve Kore'dir.
5. Tibbi amaçlar için imal edilen sentetik uyuşturucuların mutlak surette hekim kontrolünde kullanılması gerekmektedir. Bu konu, 1971 tarihli Birleşmiş Milletler Psikoaktif Maddeler Sözleşmesi'nde özellikle olarak yer almış, sentetik psikoaktif maddeler uluslararası bir kontrol sistemine girmiş bulunmaktadır. Sentetik uyuşturucular Yeşil, uyarıcı Kırmızı reçete ile satılmaktadır. Akineton, Xanax, Rivotril gibi ilaçlar en sık suiistimal edilen maddelerdir.
6. Yaklaşık 300 kg koka yaprağından 0,5 kg kokain elde edilmektedir.
7. Kötü amaçla kullanılacak amfetaminler gizli laboratuvarlarda, klinik süreçlere uyularak üretilir.
8. İlk olarak çebe sineği gibi böceklerden korunmak için 1912 yılında üretilen ecstasy, uyuşturucu olarak ilk defa Hollanda'da rapor edilmiştir. Bu madenin uzun süre kullanımı beyin hücrelerinin ölümüne neden olmaktadır.
9. Ülkemizde ekimi, lisanslı ve kontrollü olarak Tarım Bakanlığı'nın gözetiminde gerçekleştirilmekte olup, yalnızca etkin madde (THC) içermeyen kenevir ekimine müsaade edilmektedir.
10. LSD sentetik bir uyuşturucu türüdür.
11. Afyon kozasının kendisi bir uyuşturucu madde değildir. Afyon ve türevlerinin elde edildiği bir kaynaktır.
12. Geleneksel haşhaş yetiştiricisi olan ülkemizde, yasal olarak haşhaş ekimi yapılmakta ve üretim bölgelerinde yapılan hasat kapsüller çizilmeden gerçekleştirilmektedir. Kontrollü olarak üretimi gerçekleştirilen haşhaş kapsülleri, Afyon Bolvadin'de bulunan Alkaloid Fabrikasında işlenmektedir. Ekim alanları, her yıl Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilmektedir.
13. Yasadışı üretimlerin yapıldığı bölgelerde genellikle üretimi kolaylaştıran nedenlerden biri, üretim bölgelerindeki ve bu bölgelere yakın ülkelerdeki iç çatışmalar, otorite boşlukları ve rejim istikrarsızlıklarıdır. Bu bölgelerde güçlü yönetimler, yeterli sınır güvenlikleri, donanım ve personel gibi tedbirler bulunmamakta ve bu durum uyuşturucu ticaretinin engellenmesine neden olmaktadır.
14. Koka bitkisinin anılan bölgeler dışında yetiştirildiğine dair herhangi bir bilgi mevcut değildir.
15. Fas'ın Rif Vadisi'ndeki esrar üretiminin, Avrupa esrar piyasasına yöneldiği ve halen bu piyasada önemli bir paya sahip olduğu bilinmektedir.
16. Kenevir ekimi, lisanslı ve kontrollü olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığının gözetiminde gerçekleştirilmekte olup, yalnızca THC (Three Hydro Cannabinol) içermeyen kenevir bitkisinin ekimine müsaade edilmektedir. Ekim alanları 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanun ile düzenlenmektedir. Başlıca kenevir ekim bölgeleri; Kastamonu-Taşköprü, Tire-Ödemiş, Fatsa-Ünye ve Merzifon.
17. Sentetik uyuşturucular daha çok ilaç sanayisinde ileri olan ülkelerde üretiliği görülmektedir.
18. Gizli laboratuvarlar İngiltere, Hollanda, Belçika, Kuzey Avrupa ülkeleri, İran, Kore ve A.B.D.'de yaygın olarak bulunmaktadır.
19. Ülkemiz önemli transit ülkelerinden biridir.
20. Kuzey Karadeniz Rotası, Güneybatı Asya'dan iki ayrı kol halinde gelerek Karadeniz'in kuzeyinde birleşmektedir. Birinci yol, Afganistan'dan başlayıp, Orta Asya Cumhuriyetlerinden geçerek, Rusya, Ukrayna, Belarus ve Polonya üzerinden Batı Avrupa pazarına ulaşan kuzey yoludur. İkinci yol ise, Afganistan'dan İran'a, oradan da kuzeye yönelerek Azerbaycan ve Kafkasya üzerinden yine Rusya ve Ukrayna'ya, oradan da Batı Avrupa pazarına ulaşan güney yoludur.
21. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 2002 yılından bu yana Avrupa Birliği tam üyelik perspektifi ile hareket etmesi ülkemizin sorumluluklarını arttırmıştır. Ortak gümrük ve güvenlik politikalarının uygulanması, demokratik reformlarla bütünleşmiş, doğal olarak yasa dışı ticaretin engellenmesine ve organize suç örgütlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik ciddi ilerlemeler sağlanmıştır.
22. Geçtiğimiz aylarda bu rota üzerinde korsan faaliyetlerinin artması, kaçakçılar tarafından tercih edilen bu rotayı güvenli olmanın çıkarmıştır. Zira önceleri deniz korsanlarının kontrolünde yapılan yasa dışı ticaret, korsan faaliyetlerin yasal ticaret erbabına yönelmesi sonucu dikkatlerin bu bölgeye çekilmesiyle, bu rotanın kullanılmasını güç duruma getirmiştir. Doğu Akdeniz rotasının daha etkin olarak kullanılacağına ifade edilmiş, bugün NATO güçlerinin kontrolünde olan bu bölgenin birkaç yıl sonra yeniden kontrolsüz kalabileceği teorilerinden kaynaklanmaktadır.

ZEKİ DEMİRKUBUZ: KARANLIĞIN IŞIĞINDAKİ YÖNETMEN

İkbal Gözel

Gümrük Uzman Yardımcısı
ikbalg@gumruk.gov.tr

Türkiye’de 1990’dan günümüze az sayıda ama farklı tarzlarda filmler yapıldı. Bu filmler arasında daha çok genç ya da orta kuşak yönetmenlerin (Yavuz Turgul, Sinan Çetin, Mustafa Altıoklar, Yılmaz Erdoğan, Çağan Irmak, Ömer Faruk Sorak gibi) gişe başarısı elde eden popüler filmleri, 70’lerden bu yana film yapan eski kuşak yönetmenlerin filmleri, her zaman kadın odaklı olmasa da kadın sinemacıların dikkat çeken filmleri (örneğin Yeşim Ustaoğlu ve Tomris Giritlioğlu filmleri),

farklı yönetmenlerin çektiği politik filmleri (askeri darbeyi konu edinen filmler ve İslami filmler), bir de “yeni Türk sineması” olarak adlandırılan genç yönetmenlerin daha bireysel karakterlere odaklandıkları bağımsız filmleri sayabiliriz. Yeni Türk sineması kurgusu, anlatım tarzı, yalınlığı ve üzerinde durduğu bireyi ama o denli de toplumu anlatan hikayeleriyle Türk sinema seyircisinin ilgisini çektiği kadar uluslararası alanda da büyük ilgiye mazhar olmuştur.

“**Yeni Türk sineması kurgusu, anlatım tarzı, yalınlığı ve üzerinde durduğu bireyi ama o denli de toplumu anlatan hikayeleriyle Türk sinema seyircisinin ilgisini çektiği kadar uluslararası alanda da büyük ilgiye mazhar olmuştur.**”

Zeki Demirkubuz, yeni Türk sinemasında özel bir yere sahip, anlatacak hikayeleri ve söyleyecek sözleri olan; konuşmayı, tartışmayı, düşünmeyi, sorgulamayı seven; kendini yetiştirmiş, genç yaşta “auteur” (yaratıcı yönetmen) ilan edilmiş ve başarıları tatmış bir yönetmen. Filmlerinin her aşamasında görev alan yönetmen sinema anlayışını : “...Sinemanın bilinç götürmek gibi, halkı uyandırmak gibi, gerçekleri anlatmak gibi bir işlevi olduğuna inanmıyorum” cümleleriyle özetler ve büyük auteursleri örnek göstererek (Tarkovski, Bergman) iç yolculuklardan yana olduğunu ekler. Toplumsal olanın “faşizan” ve “dayatmacı” bir yanı olduğunu vurgular. Bu anlamda toplumcu sinema değildir

yaptığı. Dolayısıyla “sistemleri” ya da “büyük hikayeleri” işlemek yerine “sıradan insanları” ve “küçük hikayeleri” tercih etmesi de bundandır. Demirkubuz tutarlı bir biçimde giderek berraklaşan bir dünya görüşüne doğru gelişen, imgelerin giderek fazlalıklardan ve özentilerden arındığı sekiz film yapmıştır. Her film aynı tema ve saplantıların etrafında dolaşır, her film aynı sorunun çeşitlemesidir: Yaşamı yönlendiren kader midir, özgür irade mi? Kaderin kendini göstermesine izin verme kararı ne ölçüde gerçek bir tercihtir? Özgürlük bu tercihe nerde katılır? Yönetmenin yaşamında ve filmlerinde önemli bir yer tutan “kader” sözcüğü iki filminin de adı olmuştur. Kader’in öz Türkçesi olan Yazgı, yönetmenin bir başka filminin adı. Bununla da kalmaz, Kader (2006) filmiyle yaşıt olan kızının adı da Yazgı’dır aynı zamanda.

1964 yılında Isparta’da doğan Zeki Demirkubuz, İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu’ndan mezun olur. Sinemaya 1985 yılında Zeki Ökten’in asistanı olarak başlar ve 1993 yılına kadar birçok yönetmene asistanlık yapar. Demirkubuz, kendi filmini yapmaya hazır olduğunu düşündüğünde işe sıfırdan başlar. Kendi yapım evini –Mavi Filmcilik- kurar ve ken-

“

Yaşamı yönlendiren kader midir, özgür irade mi? Kaderin kendini göstermesine izin verme kararı ne ölçüde gerçek bir tercihtir? Özgürlük bu tercihe nerde katılır?

”

disini İstanbul’un Yeşilçam Stüdyolarının dışında konumlandırarak çekmiş olduğu yedi filmin ilki olan C Blok’u 1994 yılında küçük ve sınırlı bir bütçeyle çeker. Yönetmenin diğer altı filmi ise Masumiyet (1997), Üçüncü Sayfa (1999), “Karanlık Üstüne Öyküler” üçlemesi: Yazgı (2001), İtiraf (2002), Bekleme Odası (2002) ve

bu üçlemeden sonra çektiği filmi Kader (2006) dir. Ayrıca yönetmenin, çekimleri tamamlanmış ancak henüz seyirciyle buluşmamış olan Kiskanmak isimli sekizinci ve son filmi de Demirkubuz filmleri listesinde yerini almıştır. Yönetmenin filmlerini kronolojik olarak özetleyip, ele aldığı konulardan ve filmlerinin hikayelerinden bahsetmek Demirkubuz’un özgün tarzını idrak etmek açısından daha yararlı olacaktır.

Demirkubuz, ilk filmi olan C Blok’un hikayesini bir röportajında şöyle anlatmıştır: “Senaryonun büyük kısmını Ataköy’de yazdım. Ataköy’ün arındaki varoşlarda büyüdüğümünden, Ataköy’ün bizim için, oradaki insanlar için temsil ettiği şeyi biliyordum. Orasını o kayıp insanın mekanı olarak düşünmemin nedeni de buydu. Bu, olgu olarak duruyordu. C Blok’u çekmeden bir buçuk

ay önce, asistanlığını yaptığım bir filmde, otobandan, TEM yolundan bir mekana gidiyorduk, bu bloklar otobandan daha iyi görünüyordu. Sadece bloklar dememek lazım, yeni örgütlenen hayatın otobanlı yolları, arabalar, o izole edilmiş insanların hikayesini anlatmaktı. Bloklar, bir film duygusu sezdirirdi bana.” C Blok, mutsuz bir evliliğin kısırcısındaki orta sınıftan bir ev kadınının korkuları, yaşadığı izole bloklardan oluşan dünya içindeki iç sıkışmasını anlatan bir film. Bu filmde müziğin azlığı, araba sileceğinin sesi, ayak sesleri ya da televizyonun sesi gibi sesler ve İstanbul’un gri tonlarındaki soğukluğu ve insansızlığı bizi modern zamanların yalnızlığına ve bunun yarattığı endişe duygusuna götürür.

Yönetmenin diğer filmi Masumiyet ise son derece kısıtlı koşullarda, 19 günde çekilmiş; prodüktörü ve sponsoru olmayan bir film. Demirkubuz, filmi, piyasaya çıkan diğer Türk filmle-

rinin ancak tanıtımına yetecek kadar küçük bir bütçeyle çekmiştir. Film, askerlik dönüşü evli ablasıyla kaçan en yakın arkadaşını öldürüp ablasını da sakatladığı için on yıl hapiste yattıktan sonra özgürlüğe kavuşmayı reddeden Yusuf, yirmi yıldır hapisteki sevdalısının peşinden çeşitli taşra şehirlerini fahişelik yaparak gezen Uğur, Uğur’a delicesine aşık, sadece onun yanında olabilmek için her şeyi sineye çekip kadının korumalığını ve her şeyini üstlenen Bekir ve Uğur’un sağır dilsiz küçük kızı Çilem’in öyküsünü anlatmaktadır. Filmin kapanış jeneriğinde yazılan Beckett’in “Hep denedin. Hep yenildin. Olsun. Gene dene. Gene

yenil. Daha iyi yenil.” sözleri filmin bütün kahramanları için söylenmiş gibidir.

Bir diğer Zeki Demirkubuz filmi: Üçüncü Sayfa. Yönetmen bu kez filmlerde figüranlık yapan İsa ile kapıcı Meryem’in karmaşık hikayesini anlatmaktadır. Gazetelerin üçüncü sayfalarında magazinleştirilerek tüketimimize açılmış olan hayat hikayelerinden biridir anlatılan. Filmin anlattığı, bir üçüncü sayfa haberinde kendi korunaklı hayatlarımızın sağlamlasını yaparcasına okuduğumuz cinayet olaylarından biridir. Filmin ilk sah-

nesinden başlayarak sanki renkli gazetenizin üçüncü sayfasındaki bir delikten dipsiz bir kuyuya, o hikayenin tam da ortasına yuvarlanırsınız.

Üçüncü sayfanın ardından yönetmen Karanlık Üstüne Öyküler üçlemesinin ilk filmi olan Yazgı’yı çeker. Önceki filmlerindeki karakterlerde yer verdiği acı, saplantı, tut-

ku temaları bu filmde başkarakter Musa’da sonsuz bir biçimde var olan kayıtsızlığa bırakır yerini. Albert Camus’nun Yabancı adlı ünlü eserinden esinlenilerek yazılan filmde Musa, annesinin ölümünden, suçsuz yere bir cinayetten sorumlu tutulup hapishaneye girmesine kadar başına gelen hiçbir olaya ilginç bir şekilde tepki vermez. Yazgı insanın karanlık yönü ve yaşamdaki anlamsızlıklar üzerine uzun diyaloglarla dolu bir film. İtiraf’ta C Bloktaki karakterler gibi burjuva bir çift olan Harun ve Nilgün’ün ilişkisi, bir trajedi ve kısır döngü çerçevesinde anlatılır. Karısının kendisini

“ **Türk sinemasında Zeki Demirkubuz, senaryolarında iyi diyaloglar yazmasıyla, filmlerinde oyuncuları iyi yönetmesiyle, yan karakterlerinin zenginliğiyle, temaları ve tarzıyla hemen ayırt edilen bir yönetmendir.** ”

aldattığından şüphelenen Harun'un içini kemiren kıskançlık duygusu, zamanla onu bambaşka bir insan haline dönüştürür ve bu ikilinin evliliğindeki büyük sürprizle karşılaşmak çok zaman almaz. Bu filmde mekan olarak seçilen Ankara'nın, bir memur kenti olarak sessiz, sakin, karışık olmayan, düzenli ve huzurlu bir kent olması; huzursuz, gergin ve patlayan bir ilişkiyle çarpıcı bir zıtlık oluşturmaktadır.

Karanlık Üstüne Öyküler üçlemesinin son filmi Bekleme Odası'nda yönetmen Ahmet'in hikayesi anlatılmaktadır ve Ahmet karakterini Demirkubuz kendisi oynar. Her ne kadar şahsi olarak oyunculuğunun yönetmenliği kadar iyi olmadığını düşünüyor olsam da, yönetmen ilk defa kameralar önüne geçmiştir bu filmde. Başkalarının gözünde idealist ve ilkeli bir yönetmen olan Ahmet, Dostoyevski'nin Suç ve Ceza romanını filme çekmek istemekte, ancak bunun için pek de hevesli görünmemektedir. Aslında onun hevesliliği sadece film çekme konusunda değil, hayatın her alanında takındığı genel tavır gibidir; yaşadığı hayata karşı nedensiz bir kayıtsızlık içindedir. Bekleme Odası, hayatı hep ölümü bekler gibi bir hisle yaşayan bir yönetmenin dünyası üzerinden insan doğasını sorgulayan bir filmidir.

Yönetmenin seyirciyle buluşmuş son filmi ise Kader'dir. Kader'in hikâyesi, Bekir karakterini oynayan Haluk Bilginer'in Masumiyet'teki yaklaşık 10 dakika süren monologuna dayanmaktadır. Kader'de Demirkubuz, Masumiyet'te tanıştığımız, saplantılı aşkların esiri olmuş Uğur ve Bekir karakterlerinin gençliklerine götürür bizi. Uğur'un Zagor'a, Bekir'in Uğur'a duyduğu saplantılı aşkın doğuşuna tanık olduğumuz film, hem senaryosu, hem de sinematografisiyle, yönetmenin

olgunluk dönemi yapıtı olarak değerlendirilebilir. Filmde her zaman mutluluk, sevgi ve huzurla özdeşleştirilen aşkın vahşi, tüketen ve yaralayıcı yanı gözler önüne serilir. Aşk, bu filmde, izleyiciye özlem duyulan haliyle değil, kurtulunmak istenen bir hastalık haliyle gösterilir. Kader, aşkın tükettiği, perperişan yollarda sürüklediği, toplumun dayattıklarına karşı yine de kurtulamadıkları bir hastalık gibi aşkın peşinden giden ve gittikçe yiten insanların öyküsüdür.

Son söz olarak; Türk sinemasında Zeki Demirkubuz, senaryolarında iyi diyaloglar yazmasıyla, filmlerinde oyuncularını iyi yönetmesiyle, yan karakterlerinin zenginliğiyle, temaları ve tarzıyla hemen ayırt edilen bir yönetmendir. Seyirciyle ilişkisi açısından bilinen en önemli özelliği, küçük bir kitle için film yapmayı seçmesidir. "Milyonların sevgilisi" olmak gibi bir arzusu olmadığını, hemen her röportajında dile getirir. Bu tavrının altında sinemayı önce kendisi için yapıyor olması yatar Zeki Demirkubuz'un. Önce kendiyi hesaplaşması, başka bir deyişle. Yönetmen bir röportajında "Bütün hayatım boyunca taşıdığım suçluluk duygusunu olduğu kadar, imtiyazlılara ve gerçekte yalnızca imtiyaz isteyenlere karşı duyduğum nefreti anlatmayı hep istiyordum." diyerek kendi iç hesaplaşmasının yanı sıra sahip olduğu eleştirel bakış açısının da altını çizmiş ve kendisinin "suçluluk" ve "nefret" diye tanımladığı bu duyguları ve nicelerini seyirciye ne kadar başarıyla aktardığını çektiği filmlerle de kanıtlamıştır.

Gümrük Uzmanı Kenan AKÇA tarafından yazılan, Türk Gümrük Tarife Cetveli'nde eşyanın sınıflandırılmasında başvuru kaynağı niteliğinde olan ve eşya resimleri ile desteklenen kitap aşağıdaki konularda ayrıntılı bilgiler içermektedir.

Uluslararası eşya cetvellerinin tarihsel gelişimi, Armonize Sistem Nomanklatürü, Kombine Nomanklatür ve TARIC.

Türk Gümrük Tarife Cetveli'nde eşyaların sınıflandırılması, sınıflandırma kaynakları, aksam ve parçaların sınıflandırılması, bilgisayar ve network (ağ) ekipmanlarının sınıflandırılması, bağlayıcı tarife bilgisi.

Dünya Gümrük Örgütü Armonize Sistem Komitesi'nin, Avrupa Birliği Komisyonu Tarife ve İstatistik Nomanklatürü Komitesi'nin ve başta bağlayıcı tarife bilgileri olmak üzere Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün eşyaların sınıflandırılmasına ilişkin tüm sınıflandırma kararları, tarifeye ilişkin uluslararası sözleşmeler, kanunlar, tebliğler, genelgeler.

Sınıflandırma konusunda uzmanlaşmaya yardımcı olacak türde eşyaların resimleri ile birlikte toplam 240 sorudan oluşan sınıflandırma alıştırmaları.

Kitap Ücreti: 25,00 YTL (Toplu siparişlerde indirim uygulanır.)

Unsped

Group

Havayolu Kargo

Karayolu
Taşımacılık Hizmetleri

Türkiye Dahilindeki
Tüm Adreslere
Ulaşım Dağıtım

11.500 m2 Gümrüksüz
6.600 m2 Gümrüklü
Depolar

22 İfade Gümrük
Müşavirliği

Deniz ve Hava Nakliyede
Komple ve Parsiyel
Forwarder Hizmeti

3.500'ü Aşkın
Yetiştirilmiş Personel

UNSPED PAKET SERVİSİ KIBRIS ŞTİ.LTD.
Taşköy Mah. Dr. Fazıl Küçük Bulvarı
D469 Lefkoşe

UNSPED GROUP SRL.
Sediul SOCIAL: Arad, STR ABRUD, NR 3,
ROMANYA

UNSPED GROUP
Haskova şehri sok. Preslav 24 K4
BULGARISTAN

UNSPED GROUP
OTTO HAHN-STR.5 HALLE A34123
KASSEL/ALMANYA

İSTANBUL MERKEZ
Ambarlar Cad. 6/B Blok 34015 Zeytinburnu / İstanbul
Tel : +90 212 413 22 22 Fax : +90 212 414 02 00
<http://www.unsped.eu>
<http://www.ups.com.tr>